

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

DŮCHODOVÁ REFORMA ČESKÉ REPUBLIKY

Bc. Růžena Vrkoslavová

© 2017 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Růžena Vrkoslavová

Podnikání a administrativa

Název práce

Důchodová reforma České republiky

Název anglicky

Pension reform in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zhodnotit důchodový systém České republiky jako součást sociální politiky a veřejných financí a zhodnotit efekty důchodových reforem v ČR. Dílčím cílem závěrečné práce je provést komparaci s daňovými systémy vybraných zemí. Přínosem práce budou vlastní náměty a doporučení, které by vedly k finanční udržitelnosti důchodového systému pro generaci současných a budoucích důchodců.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. Teoretická část bude obsahovat obecnou charakteristiku důchodových systémů z hlediska jejich udržitelnosti. V literární rešerši budou vysvětleny základní pojmy a kategorie, týkající se dané problematiky, pilíře důchodového systému ČR a vybraných zemí. Potřebné informace budou čerpány z relevantních zdrojů dat, především Ministerstva financí ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Asociace penzijních společností ČR a Zákona č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření. V praktické části bude provedena analýza důchodového systému ČR a příčin neúspěchu důchodových reforem (II. důchodový pilíř). V závěru diplomové práce budou uvedeny vlastní návrhy, náměty a doporučení. V práci bude využita metoda sekundárního sběru dat, analýza dokumentu, deskripce, komparace a dotazníkové šetření.

Doporučený rozsah práce

60 – 80

Klíčová slova

důchodová reforma, důchodový systém, důchodové pilíře, penzijní fondy, starobní penze, soukromé penze, Panevropský penzijní systém, sociální politika, veřejné finance, demografický vývoj, Bílá kniha o důchodových systémech v EU

Doporučené zdroje informací

BRDEK, Vojtěch, Hana JÍROVÁ a Vojtěch KREBS. Trendy v evropské sociální politice. Praha: ASPI Publishing, 2002, 251 s. ISBN 80-863-9525-1.

CIPRA, Tomáš. Penze: kvantitativní přístup. Praha: Ekopress, 2012, 409 s. ISBN 978-80-86929-87-3.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: Důchodové pojištění. [online] Dostupné z:

<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/>

Česko. Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: [online] Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

KOLDINSKÁ, Kristina a Martin ŠTEFKO (eds.). Sociální reformy ve střední Evropě – cesta k novému modelu sociálního státu?. Praha: Auditorium, 2011, 240 s. ISBN 978-80-87284-14-8.

LOUŽEK, Marek. Důchodová reforma. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 100 s. ISBN 978-802-4626-123.

Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators [online]. Paris: OECD Publishing, 2015. ISBN

978-92-64-24444-3. Dostupné z: [http://www.oecd-](http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8115201e.pdf?expires=1468282636&id=id&accname=guest&checksum=38)

[ilibrary.org/docserver/download/8115201e.pdf?expires=1468282636&id=id&accname=guest&checksum=38](http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8115201e.pdf?expires=1468282636&id=id&accname=guest&checksum=38)

RYTÍŘOVÁ, Lucie. Důchodový systém v České republice. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 115 s. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-821-5.

SYROVÝ, Petr. Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 152 s. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4479-7.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

Ing. Dobroslava Pletichová

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 5. 1. 2017

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 1. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 07. 11. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Důchodová reforma České republiky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2017

Růžena Vrkoslavová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce Ing. Dobroslavě Pletichové za cenné připomínky a odborné rady, které mně poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Důchodová reforma České republiky

Souhrn

Současný důchodový systém České republiky je založen na dvou pilířích - státním I. pilíři důchodového pojištění a soukromém - III. pilíři doplňkového penzijního spoření. Primární základy současného důchodového systému byly konstruovány v r. 1989 na modelu odlišné demografické struktury, kdy rostl počet ekonomicky aktivních občanů a zároveň byl nižší průměrný věk dožití. S rostoucím věkem dožití, klesající porodností a klesajícím počtem ekonomicky aktivních občanů je současný důchodový systém dlouhodobě neudržitelný. Pro snížení deficitu důchodového účtu je důležitá výkonnost ekonomiky a udržení inflačního cíle. I vlády ostatních vyspělých zemí se potýkají s problematikou adekvátního a důstojného zajištění svých občanů na penzi. Reforma českého důchodového systému v r. 2013 proběhla, v rámci vybraných zemí EU, jako poslední, ale i přes možnost inspirace v zahraničí, nebyla úspěšná. Všechny zvažované důchodové systémy vybraných zemí EU jsou založeny na třech pilířích, proto i občané České republiky by měli mít možnost zhodnotit své úspory v dlouhodobě udržitelném a efektivním druhém pilíři, který byl v r. 2015 zrušen. Z průzkumu vyplývá, že většina mladých občanů si neuvědomuje vážnost situace a nutnost začít si spořit od začátku svého ekonomicky aktivního věku a o problematiku zajištění se na penzi se nezajímá.

Klíčová slova: důchodová reforma, důchodový systém, důchodové pilíře, penzijní fondy, starobní penze, soukromé penze, Panevropský penzijní systém, sociální politika, veřejné finance, demografický vývoj, Bílá kniha o důchodových systémech v EU

Pension Reform in the Czech Republic

Summary

The current pension system of the Czech Republic is based on two pillars – the First Pillar of Pension Insurance that is run by state, and the Third Pillar of Supplementary pension Savings that is private. The primary foundations of the current pension system were constructed in 1989 on a model of a different demographic structure, where the number of economically active citizens grew and the average life expectancy level was lower. With the increasing life expectancy, declining birth rates, and declining numbers of economically active citizens, the current pension system is unsustainable in the long run. To reduce the deficit of the pension account, the good condition of the economy and the maintenance of the inflation target are important. Governments of other advanced countries are also struggling with the issue of adequate and dignified retirement provision for their citizens. The reform of the Czech pension system in 2013 was the last one in the selected EU countries, but despite the possibility to get inspiration from abroad, it was not successful. All considered pension systems of selected EU countries are based on three pillars, so citizens of the Czech Republic should be able to assess their savings in a long-term sustainable and efficient second pillar which was repealed in 2015. The survey shows that most young people are unaware of the seriousness of the situation, and the need to start saving from the beginning of their economically active age, and they are not interested in retirement related issues.

Keywords: pension reform, pension system, pension pillars, pension funds, old age pensions, private pensions, pan-European pension system, social policy, public finances, demographic developments, the White Paper on Pension Systems in the EU.

Obsah

Obsah	8
Seznam zkratek	10
1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Přehled řešené problematiky	16
3.1 Důchodový systém ČR jako součást sociální politiky	16
3.2 Vývoj důchodového systému do roku 1989	18
3.3 Důchodový systém ČR	18
3.4 Důchodové pojištění – I. pilíř	19
3.5 Důchodová reforma v ČR	23
3.6 Pilíře důchodového systému – jejich pozitiva a negativa	25
3.7 Další možné způsoby zajištění se na penzi	39
3.8 Finanční gramotnost	42
3.9 Koordinace důchodových systémů v Evropě.....	43
3.10 Bílá kniha o důchodových systémech v EU	44
3.11 Světová banka a pilíře důchodového systému	45
3.12 OECD a důchodový systém.....	46
3.13 Panevropský penzijní systém.....	48
3.14 Penzijní systém Slovenska.....	49
3.15 Penzijní systém Německa	51
3.16 Penzijní systém Švédska	53
3.17 Penzijní systém Maďarska.....	55
4 Analytická část.....	57
4.1 Zhodnocení pilířů důchodového systému v ČR.....	57
4.2 Komparace důchodových systémů Slovenska a ČR.....	69
4.3 Komparace důchodových systémů Maďarska a ČR.....	73
4.4 Důchodová reforma v Německu	77
4.5 Důchodová reforma ve Švédsku	80

4.6	Zhodnocení vybraných důchodových systémů a návrh možných doporučení pro důchodový systém ČR	87
4.7	Dotazníkové šetření a jeho vyhodnocení	89
5	Zhodnocení výsledků	104
5.1	Analýza vybraných ukazatelů dotazníkového šetření a výpočet statistického testu významnosti pomocí χ^2 (chí-kvadrát) testu.....	105
5.2	Lineární regresní analýza růstu průměrných mezd ve vztahu k příspěvkům na důchod	112
6	Výsledky a diskuse	116
7	Závěr	120
8	Seznam použitých zdrojů.....	122
9	Seznam grafů, tabulek, příloh	130
10	Přílohy.....	134

Seznam zkratek

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

DB – defined benefit – dávkově definované systémy

DC – defined contribution – příspěvkově definované systémy

NDC – notional defined contribution – hypotetické příspěvkově definované systémy

PAYG – pay as you go – průběžné financování

SR – Slovenská republika

FDC – financially defined contribution – povinný fondový systém

OSVČ – osoby samostatně výdělečně činné

PPS – Panevropský penzijní systém

MOP – Mezinárodní organizace práce

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

PFČP – Penzijní fond České pojišťovny

ZDP – Zákon o daních z příjmů

1 Úvod

Ve většině vyspělých zemí se vlády potýkají s dlouhodobě neudržitelným důchodovým systémem, v důsledku zvyšujícího se průměrného věku dožití, klesající míry porodnosti a klesajícího počtu ekonomicky aktivních občanů. Variabilita nastavení důchodových systémů jednotlivých zemí souvisí s různými základy v oblasti sociální, ekonomické, právní, politické a historické, nelze tedy se plně inspirovat jedním fungujícím důchodovým systémem. Vlády vyspělých zemí se pro zmírnění dopadu snaží o nepopulární kroky v podobě zvyšování důchodového věku, zvyšování potřebného počtu let pojištění a znevýhodňování předčasného odchodu do penze.

Řešení a revitalizace důchodového systému ČR je často diskutovaným tématem převolebních kampaní, dosud však komplexní návrh pro udržitelnou dlouhodobou strategii nebyl předložen. Průběžný státní I. pilíř je založen na mezigenerační solidaritě, kde ekonomicky aktivní občané financují současné důchodce. S pokračujícím negativním demografickým vývojem se dá i nadále předpokládat záporné saldo účtu pro vyplácení starobních důchodů. (v r. 2016 deficit ve výši 16,3 mld. Kč). Zásadní reformní změnu přinesl r. 2013, kdy vláda premiéra Petra Nečase prosadila navzdory opozici třípilířový důchodový systém. Rozšíření o II. kapitalizační pilíř důchodového systému přinesl účastníkům možnost si vyvést z průběžného systému 3 % z hrubé mzdy a 2 % si spořit ze svého. Nestabilní politická situace, malý zájem, nízká informovanost a nemožnost vystoupení z penzijního spoření vedly od 1. ledna 2016 ke zrušení pilíře. Ve III. pilíři doplňkového penzijního spoření si mohou účastníci sami spořit na důchod a zhodnocovat prostředky ve čtyřech investičních strategiích. Většina účastníků si volí méně rizikovou strategii a ukládá nízké částky, které jim penzi finančně zpříjemní, ale adekvátně nezajistí.

Každý občan by se měl zajímat o důchodovou problematiku, nespoléhat na zajištění v penzi státem a měl by se zamyslet, jak se na penzi sám finančně zajistí. Občan ČR by se měl naučit odpovědnosti za své finance a děti naučit se svěřenými prostředky hospodařit. Většina důchodových systémů je založena na třech pilířích, proto i občan ČR by měl mít další možnost diverzifikovat své riziko zajištění se na penzi, s jistotou, že o své naspořené prostředky vlivem vnějších zásahů nepřijde.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce na téma „Důchodová reforma České republiky“ je zhodnotit důchodový systém z pohledu sociální politiky a reforem jednotlivých důchodových pilířů. Dílčím cílem je komparovat důchodové systémy vybraných zemí EU s důchodovým systémem ČR dle vybraných ukazatelů a makroekonomických veličin. Přínosem práce bude návrh na zefektivnění pilířů důchodového systému ČR a doporučení pro adekvátnější zajištění občanů na penzi z návrhu variant spoření a dotazníkového průzkumu respondentů.

2.2 Metodika

Diplomová práce bude rozdělena do dvou hlavních částí, na teoretickou a analytickou. V teoretické části budou na základě literární rešerše vysvětleny základní vazby sociální politiky na důchodový systém, popsány základní pojmy a kategorie třípilířového důchodového systému ČR. Významné reformní kroky důchodového systému ČR budou zmapovány od r. 1993 do současnosti. V teoretické části budou dále popsány základní principy uspořádání důchodových systémů dle Světové banky, OECD a Panevropského penzijního systému. Bude provedena deskripce penzijních systémů zemí Slovenska, Německa, Švédska a Maďarska.

Zdroje informací budou čerpány z příslušných zákonů, odborné literatury, z internetových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, České správy sociálního zabezpečení, Asociace penzijních společností České republiky, Ministerstva financí České republiky a Českého statistického úřadu.

Analytická část diplomové práce bude rozdělena na tři části. V první části bude zpracována analýza jednotlivých pilířů důchodového systému ČR (včetně druhého pilíře) z pohledu ovlivňujících faktorů demografického vývoje, finanční udržitelnosti a efektivnosti třetího pilíře. V rámci analýzy prvního a druhého pilíře budou vypočteny 3 varianty důchodu z prvního pilíře a důchodu z prvního pilíře při účasti v druhém pilíři při

hrubé mzdě účastníka 10 tis., 15. tis. a 35 tis. Kč. Pro výpočet důchodu z prvního pilíře bude z hrubých mezd přepočtených koeficientem nárůstu za každý rok, vypočítán souhrn ročních vyměřovacích základů. Pro stanovení osobního vyměřovacího základu bude použit vzorec:

$$OVZ = \frac{\Sigma \text{Ročních vyměřovacích základů}}{\text{Průměrný denní příjem} - \Sigma \text{vyloučené doby}} \cdot \frac{365}{12}$$

Pro modelační příklady bude stanovena doba pojištění na 31 let. Zdrojem pro výpočet důchodů bude zákon č. 155/1995 Sb. a zákon č. 426/2011 Sb.

V rámci třetího pilíře pro ověření finanční zajištěnosti v penzi a výše měsíčních úložek do doby penze budou vypočteny pomocí anuitního výpočtu finanční matematiky, dvě varianty modelových příkladů. Pro zjištění celkové výše úspory na zajištění v penzi od 65 let do 82 let určitou výší měsíční renty bude použit vzorec pro zásobitele:

$$S_0 = A \cdot \frac{q^n - 1}{(q - 1) \cdot q^n}$$

Pro zjištění výše měsíční úložky občana od určitého věku do doby dosažení důchodového věku bude použit vzorec pro fondovatele:

$$A = S_n \cdot \frac{q - 1}{q^n - 1}$$

V druhé části bude provedena komparace důchodových systémů Slovenska a Maďarska s důchodovým systémem ČR dle vybraných ukazatelů a makroekonomických veličin. Důchodový systém Německa a Švédska bude zanalyzován jako možný model pro důchodový systém ČR.

Ve třetí části budou zhodnoceny výsledky dotazníkového šetření, které bude realizováno elektronickou formou prostřednictvím e-mailu, v období od května do července 2017. Cílovou skupinou budou respondenti ve věku od 18 let do 63 let. Před provedením dotazníkového šetření bude proveden předvýzkum na vzorku 20 respondentů, pro zjištění, zda jsou otázky srozumitelné, relevantní a nezavádějící. Dotazníky budou rozeslány 963 respondentům ČR, kteří se budou vyjadřovat k 22 uzavřeným otázkám, zjišťující připravenost občanů na penzi a jejich očekávání. Výsledky budou graficky zpracovány pomocí MS Excel.

Z výsledků dotazníkového šetření bude u vybraných ukazatelů proveden výpočet statistického testu významnosti pomocí χ^2 (chí-kvadrát) testu. Chí-kvadrát testem budeme

zjišťovat, zda mezi dvěma ukazateli existuje významná závislost. Hladina významnosti bude stanovena na 0,05. Ze skutečných četností budou do kontingenční tabulky vypočítány četnosti teoretické dle vzorce:

$$O_{ij} = \frac{n_{i.} \cdot n_{.j}}{n}$$

Očekávané četnosti budou porovnány se skutečnými četnostmi pomocí vzorce:

$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(n_{ij} - o_{ij})^2}{o_{ij}}$$

Vypočítaná hodnota χ^2 bude porovnána s kritickou hodnotou χ^2 rozdělení, bude-li vypočítaná hodnota větší než hodnota kritická, pak existuje mezi vybranými ukazateli statisticky významná závislost. Pro ověření síly závislosti bude vypočítán kontingenční koeficient **Cramerovo V** dle vzorce:

$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n \cdot \min [(k - 1); (m - 1)]}}$$

Pro Cramerovo V platí vztah $0 < |V| < 0,3$ pro slabou závislost, $0,3 < |V| \leq 0,8$ pro střední závislost a $0,8 < |V| \leq 1$ pro silnou závislost.

Pro ověření závislosti růstu mezd ve vztahu k příspěvkům na důchod bude využito statistické metody lineární regrese. Nezávislou proměnnou budou roky, závislou proměnnou bude výše příspěvků na důchody a výše mezd. Pro grafickou analýzu pozorovaných hodnot sledovaných veličiny bude využito Analytických nástrojů MS Excel. Mezi průměrnou mzdou a průměrným důchodem bude vypočítán koeficient korelace pro zjištění síly předpokládané závislosti dle vzorce:

$$s_{xy} = \frac{\sum_{t=1}^n (x_t - \bar{x}) \cdot (y_t - \bar{y})}{s_x \cdot s_y} \in \langle -1; 1 \rangle$$

Koeficient korelace je veličina, která nabývá hodnot $\langle -1; 1 \rangle$. Bude-li se hodnota blížit -1, signalizuje silnou negativní závislost, bude-li se blížit +1, signalizuje silnou pozitivní závislost. Časové řady očistíme o trend a periodickou složku, pro každou z časových řad bude samostatně určena rovnice trendové funkce dle **vzorce** $y_t = a + b \cdot t$ a vypočteny odchylky od trendu, tzv. rezidua. Ze zjištěných reziduí sledovaných časových řad,

bude vypočten koeficient korelace. Bude určena síla závislosti, v případě, že koeficient korelace mezi rezidui v absolutní hodnotě bude větší než 0,3; bude proveden test významnosti koeficientu korelace reziduí. Budou stanoveny hypotézy, kde platí:

H_0 : koeficient korelace reziduí je statisticky nevýznamný ($r = 0$)

H_1 : koeficient korelace reziduí je statisticky významný ($r \neq 0$)

Testovací kritérium bude vypočteno dle vzorce:

$$T = \frac{r}{\sqrt{1-r^2}} \cdot \sqrt{n-2}$$

Pro testovací kritérium platí H_0 Studentovo rozdělení pravděpodobnosti o stupních volnosti $f = n - 2$ a pro kritický obor:

$$W = \{|T| > t_{\alpha(n-2)}\}$$

(Kubanová, 2008)

V závěru práce bude provedeno celkové zhodnocení, včetně vlastních námětů.

V diplomové práci bude využita metoda sekundárního sběru dat, analýza dokumentu, syntéza, deskripce, komparace a dotazníkové šetření.

3 Přehled řešené problematiky

3.1 Důchodový systém ČR jako součást sociální politiky

Pro zlepšování pracovních a životních podmínek pracujících, zabezpečení jejich sociálních práv byla v roce 1919 založena Mezinárodní organizace práce (dále jen MOP). Hlavními úkoly MOP bylo vypracování mezinárodních úmluv a doporučení v oblasti právního a sociálního zákonodárství. Celosvětově se zabývá podmínkami právního, hospodářského a sociálního postavení pracujících a snahou o sociální spravedlnost. Pro oblast sociálního zabezpečení je vytvářen MOP tzv. mezinárodní kodex sociálního zabezpečení, jde o soubor mezinárodních úmluv a doporučení. Členským státům vzniká povinnost realizovat závazky obsažené v úmluvě až po ratifikaci. (Gregorová, 1998)

Významné mezinárodní závazky pro ČR v podobě úmluv v oblasti sociálního zabezpečení zajišťované vnitrostátním zákonodárstvím

- ◆ Úmluva o nemocenském pojištění pracovníků (průmysl, obchod, osoby v domácnosti), ratifikovaná v r. 1927
- ◆ Úmluva o nemocenském pojištění pracovníků (zemědělství), ratifikovaná v r. 1929
- ◆ Úmluva o povinném starobním pojištění pracovníků v průmyslových a obchodních podnicích a ve svobodných povoláních, ratifikovaná v r. 1949
- ◆ Úmluva o povinném starobním pojištění pracovníků v zemědělských podnicích, ratifikovaná v r. 1949
- ◆ Úmluva o povinném invalidním pojištění zaměstnanců v průmyslových a obchodních podnicích a ve svobodných povoláních, ratifikovaná v r. 1949
- ◆ Úmluva o povinném invalidním pojištění pracovníků v zemědělských podnicích, ratifikovaná v r. 1949
- ◆ Úmluva o sociálním zabezpečení, ratifikovaná v r. 1990
- ◆ Úmluva o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách, ratifikovaná v r. 1967 (Gregorová, 1998)

MOP byla jedinou organizací, která již v r. 1989 upozorňovala na jev stárnutí populace a jeho dopady na sociální systémy, doporučovala parametrické reformy a portfolio tzv. druhého pilíře penzijních systémů nastavit na zaměstnanecké nebo dobrovolné bázi. (Rudolfová, 2014) [online]. [cit. 2017-01-31].

Vývojové etapy sociální politiky

Sociální politika je rozdělena do dvou etap dle úlohy státu. **První etapa** je vymezena do doby posledních dekád 19. stol. Sociální problémy začínají být řešeny s růstem tržního hospodářství, s rozvojem dělnictva jako třídy a jejich životními podmínkami. Ke konci této etapy začíná růst úloha státu, který vytváří určité prvky státní sociální politiky. **V druhé etapě** se stát stává sociálním činitelem. V 30. letech 20. stol. sílí úloha státu spolu s nestátními subjekty. Stát se stává rozhodujícím subjektem sociální politiky, od této doby se hovoří o tzv. moderní sociální politice. V současnosti mohou být sociální problémy řešeny nejen státem, ale i nestátními subjekty na bázi tržních i netržních vztahů. Sociální politika je kritizována pro neúměrný růst prostředků, které jsou vynakládány na sociálně politická opatření a nejsou využívány hospodárně. (Krebs, 2010)

Základní funkce sociální politiky

Funkce sociální politiky vznikaly s vývojem v čase, prostoru a situacích jednotlivých zemích. Mezi nejčastěji uváděné patří funkce:

- ◆ **Ochranná** – jde o nejstarší funkci, jejíž hlavním účelem je poskytnutí ochrany osobám, skupinám v tíživých sociálních situacích.
- ◆ **Rozdělovací a přerozdělovací** – zaměřuje se na příjmy, mzdy, důchody a jejich přerozdělení. Je funkcí nejsložitější, ale i nejvýznamnější.
- ◆ **Homogenizační** – cílem sociální politiky je poskytování stejných možností všem dle individuálních schopností, zmírňování a odstraňování sociálních rozdílů v životních podmínkách.
- ◆ **Stimulační** – cílem je podporování, podněcování a vyvolávání žádoucího chování. Má stabilizační efekt, který tlumí sociální neklid společnosti.
- ◆ **Preventivní** – účelem je předcházení možných nepříznivých životních situací, zaměřená na ochranu a pomoc existenční prevence při zvládnání životního stylu. (Gregorová, 1998)

3.2 Vývoj důchodového systému do roku 1989

Významným mezníkem pro moderní koncepci systému sociálního zabezpečení bylo přijetí zákona č. 99/1948 Sb., o národním pojištění. Pojistné za zaměstnance bylo stanoveno ve výši 10 % vyměřovacího základu, s předpokladem úhrady pojistného zaměstnavatelem. Do doby platnosti nařízení č. 220/1948 Sb. bylo stanoveno, že 50 % pojistného bude platit jak zaměstnavatel, tak i zaměstnanec. Celé důchodové pojistné bez úrazového příspěvku platily OSVČ za sebe i za další spolupracující členy rodiny. V zákoně o národním pojištění nebyli opomenuti občané, kteří by pro nemoc, stáří nezískali nárok z vlastního pojištění, byla zavedena nová dávka tzv. sociální důchod pro občany. Základy pro důchodové připojištění byly stanoveny vyhláškou č. 114/1953 Sb.

Nepříliš přínosnou změnu pro důchodové pojištění přinesl zákon č. 55/1956 Sb., založený na rozpočtovém financování. Reformní kroky inspirované sovětskými modely měly odstranit pojišťovací princip z důchodového zabezpečení, sociální důchod zavedený zákonem č. 99/1948 Sb. měl být vyplácen jen osobám starším 65 let nebo invalidním.

Princip zásluhovosti byl oslaben zákonem č. 101/1964 Sb., který zavedl odlišný věk pro odchod do důchodu pro ženy a muže. U žen byl věk pro odchod do důchodu upraven o počet vychovaných dětí. Spolu se zavedením progresivní daně z důchodu bylo zrušeno i penzijní nadlepšení.

Deformace z r. 1964 byly napraveny zákonem č. 121/1975 Sb., který prohloubil princip zásluhovosti, především zrušil zvláštní daň z důchodu, zvýšil relativní a absolutní maxim důchodů.

Narůstající rozdíly mezi mzdami a důchody, rozdíly mladších a starších důchodců byly v r. 1988 řešeny reformou a zákonem č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení, upravující důchodové a nemocenské zabezpečení, sociální péči. (Rudolfová, 2014) [online]. [cit. 2017-01-31].

3.3 Důchodový systém ČR

Důchodový systém ČR je založen na povinném důchodovém pojištění dle zákona č.155/1995 Sb. o důchodovém pojištění a zákona č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření. Od roku 2013 doplněn o zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření

nahrazující zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Zaměstnanecké penzijní systémy, které jsou často zaváděny v členských státech EU, v ČR zastoupeny nejsou. (MPSV, 2010) [online]. [cit. 2016-05-25].

S transformací politického systému a přechodem na tržní ekonomiku došlo v ČR v období let 1989-2012 k řadě dílčích reforem. Důchodový systém je založen na mezigenerační solidaritě a na principu průběžného financování, známý jako první pilíř. V roce 1994 byl doplněn důchodový systém o třetí pilíř důchodové připojištění se státním příspěvkem. (Kotouš, Munková, Štefko, 2013) [online]. [cit. 2016-05-26]

Počínaje rokem 2013 byl důchodový systém v rámci důchodové reformy rozšířen o druhý pilíř. Účastníci v něm mohli spořit na vlastní důchodový účet, který byl zajišťován soukromými penzijními společnostmi. Na přelomu let 2015 a 2016 činnost druhého pilíře byla ukončena. (Aktuálně.cz, 2015) [online]. [cit. 2016-05-27].

Jednotlivé pilíře budou detailněji popsány v následujících kapitolách.

3.4 Důchodové pojištění – I. pilíř

Reformním legislativním krokem bylo přijetí zákona č. 155/1995 Sb. (s účinností od 1. ledna 1996), který upravuje nárok na důchod, způsob stanovení výše důchodů a podmínky jejich výplat. Osoby účastné tohoto pojištění jsou zabezpečeni ve stáří, invaliditě a úmrtí živitele. (CSSZ.CZ) [online]. [cit. 2017-02-01]

V následující části budou vysvětleny základní pojmy a kategorie důchodového pojištění.

Doba pojištění

Evidenční list důchodového pojištění slouží jako podklad pro prokázání doby pojištění. Pro vyměření starobního důchodu je třeba dosažení určité **věkové hranice** pro odchod do důchodu a získání potřebné **doby pojištění**. (CSSZ.CZ, 2016) [online]. [cit. 2017-02-01]. Potřebná doba pojištění v závislosti na dosaženém důchodovém věku je uvedena v **Tabulce 1**. Pojištěnec má nárok na starobní důchod i při nesplnění podmínek uvedených v tabulce 1. Jde o jakousi alternativní variantu, kde např. pojištěnec s nárokem na důchod do r. 2010 pro uznání důchodu musel splnit podmínku doby pojištění 15 let a dosažení věku alespoň 65 let, přehled je uveden v **Příloze 1, Tabulce 2**.

Nárok na starobní důchod vzniká i pojištěnci, který dosáhl důchodového věku až po r. 2014 a získal bez náhradní doby pojištění 30 let doby pojištění. (MPSV.CZ, 2011) [online]. [cit. 2017-02-02].

Tabulka 1: Potřebná doba pojištění pro vznik nároku na starobní důchod

Rok dosažení důchodového věku	Potřebná doba pro vznik nároku na důchod (v letech)
do konce r. 2009	25
2010	26
2011	27
2012	28
2013	29
2014	30
2015	31
2016	32
2017	33
2018	34
od začátku r. 2019	35

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb. [online].[cit. 2017-02-01], vlastní zpracování

Náhradní doba pojištění

Náhradní doba pojištění je do doby pojištění pro nárok na odchod do důchodu započítávána většinou jen určitou částí. Jde o dobu, kdy jsme nebyli ekonomicky aktivními. Pro zápočet musí náhradní doba splnit podmínku trvání alespoň 1 roku.

Plně zohledňované náhradní doby:

- ◆ Doba péče o dítě ve věku do 4 let
- ◆ Doba základní vojenské služby
- ◆ Doba péče o osobu závislou na péči jiné osoby

Náhradní doby zohledňované ve výši 80 %:

- ◆ Doba studia do 26 let věku
- ◆ Doba evidence na Úřadu práce
- ◆ Doba pobírání invalidního důchodu pro 3. st. invalidity do důchodového věku
- ◆ Doba zařazení osob se zdravotním postižením do přípravy na zaměstnání, atd.

Zdroj: Rytířová, 2013

Důchodový věk

Důchodový věk je postupně zvyšován. Růst oddalování věku odchodu do důchodu dokládá **Tabulka 3** v **Příloze 2**, kde např. muži narození v roce 1936 měli nárok na důchod v 60 letech a 2 měsících. Muži narození v roce 1977 mohou počítat s odchodem do starobního důchodu až v 67 letech, tj. o téměř 7 let více. U žen narozených v r. 1936 byl nastaven odchod do starobního důchodu v 53-57 letech podle počtu vychovaných dětí. Ženám narozeným v r. 1977 již počet vychovaných dětí není zohledňován (zohledňován ženám narozeným do r. 1974) a mohou počítat s odchodem do starobního důchodu také v 67 letech, stejně jako muži. Rozdíl odchodu do důchodu u žen je v porovnání s ženami narozenými v r. 1936 o 10-14 let vyšší.

Věk odchodu do důchodu je u osob narozených po roce 1977 vypočítán tak, že se k věku 67 let přičte počet měsíců odpovídajících dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození a rokem 1977. Pojištěnec narozený např. v r. 2013 půjde do důchodu až v 73 letech. (Rytířová, 2013)

Výše starobního důchodu

Starobní i předčasný starobní důchod je tvořen dvěma složkami, základní výměrou důchodu a procentní výměrou důchodu.

- ♦ **Základní výměra důchodu** – je jednotná pro všechny, kdo mají nárok na důchod. Stanovuje se ve výši 9 % průměrné mzdy v ČR se zaokrouhlením na celé desetikoruny nahoru. (Cipra, 2012)

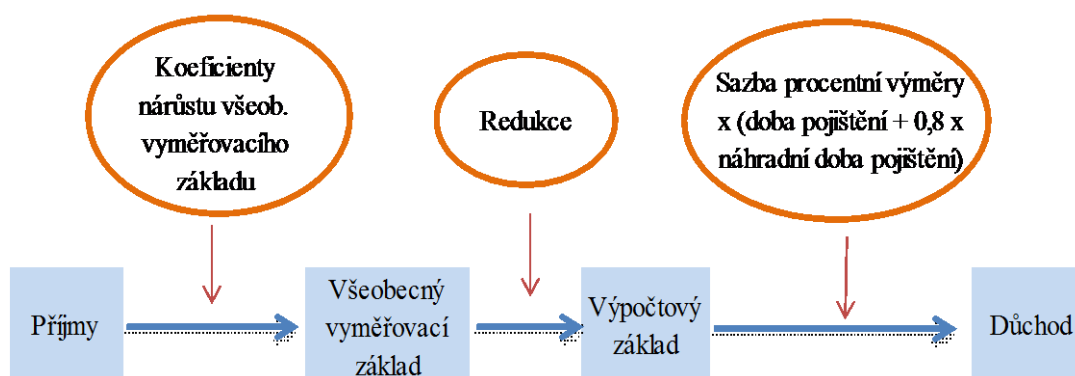
Základní výměra pro r. 2016 činila 2 440 Kč měsíčně, pro r. 2017 došlo k navýšení výměry o 110 Kč na 2550 Kč měsíčně. (Důchody-důchodci, 2016) [online]. [cit. 2017-02-02]

- ♦ **Procentní výměra důchodu** – stanovuje se procentní sazbou z výpočtového základu pojištěnce dle získané doby pojištění a dosažených příjmů. Při výpočtu procentní výměry je třeba rozlišit dobu pojištění získanou do vzniku a po vzniku nároku na důchod. Je-li pojištěnec výdělečně činný i po vzniku nároku na důchod, jeho procentní výměra se navyšuje. (Cipra, 2012)

Procentní výměra důchodu je tvořena za prvních 360 kalendářních dnů výší 0,9 % výpočtového základu, od 361 dnů výměra zvýšena na 1,5 % výpočtového základu. Za každý odpracovaný rok se procentní výměra zvyšuje o 1,5 %, bude-li občan více

pracovat, tím vyšší bude jeho důchod. Procentní výměra se v souvislosti s valorizací důchodu zvedá meziročně o 1,5 %. Pro r. 2017 byla procentní výměra zvýšena o 2,2 %, v r. 2016 k navýšení nedošlo. Podkladem pro výpočtový základ je osobní vyměřovací základ, který je tvořen průměrem všech hrubých příjmů dosažených od kalendářního roku následujícího po roce, v němž jsme dosáhli věku 18 let do kalendářního roku předcházející roku přiznání důchodu. Osobní vyměřovací základ je dále upraven o dvě redukční hranice, kterými jsou příjmy nad určité částky zohledňovány stanoveným procentem. Výpočet redukčních hranic je prováděn z průměrné mzdy, pro r. 2016 byla stanovena spodní hranice ve výši 11 883 Kč a horní hranice ve výši 108 024 Kč. Příjmy pod spodní hranicí se započítávají do důchodu ve výši 100 %, příjmy mezi 1. a 2. redukční hranicí se započítávají ve výši 26 % a příjmy nad horní redukční hranicí se nezapočítávají. (Důchody-důchodci, 2016) [online]. [cit. 2017-02-02]

Graf 1: Schéma výpočtu starobního důchodu

Zdroj: Rytířová, 2013

Účastníci důchodového pojištění

Účastníky, kteří se mohou podílet na systému zákonného důchodového pojištění, lze rozdělit do tří kategorií:

- ◆ Zaměstnanci vykonávající pracovní činnost se povinně účastní důchodového pojištění, pokud se účastní i pojištění nemocenského
- ◆ OSVČ se účastní povinně při splnění podmínek nebo dobrovolně na základě přihlášky
- ◆ Dobrovolní účastníci důchodového pojištění

Zdroj: Rytířová, 2013

3.5 Důchodová reforma v ČR

Reforma I. pilíře byla započata rokem 1990, vzhledem k složitosti systému probíhá i nadále. Klíčová problematika budoucího vývoje důchodového systému je spatřována v rychlém stárnutí občanů ČR, finanční udržitelnosti systému a zhoršujícím se poměru důchodců a poplatníků pojistného.

Významné vývojové reformní kroky v letech:

♦ 1993 - 1995

V tomto období byly položeny základy důchodového systému ČR. S daňovou reformou v r. 1993 došlo k zavedení pojistného na sociální zabezpečení (důchodové a nemocenské pojištění) a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Sazba pojistného na důchodové pojištění byla stanovena na 27,2 % vyměřovacího základu. Zákonem č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění byla zakotvena opatření pro postupné zvyšování důchodového věku, sjednocení systému, změny konstrukce výpočtu starobního důchodu reagujících na vnější vývoj faktorů, předčasné starobní důchody (možnost nároku na důchod o 3 roky dříve před dosažením důchodového věku s trvalým krácením vyměřené výše důchodu). (Štangová, Tröster, 2010)

♦ 2003 – 2005

S reformou veřejných financí došlo k úsporným opatřením pro důchodové pojištění. Reformní kroky zahájené opatřením účinným od 1. ledna 2004 obsahovaly změny výdajů na důchodové pojištění, navyšování důchodového věku, omezení pro předčasný starobní důchod, redukci hodnocení doby studia pro důchodové pojištění a zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění na 28 % vyměřovacího základu. Pro přípravu důchodové reformy byl sestaven expertní tým ze zástupců politických stran a odborný Výkonný tým vedený koordinátorem Vladimírem Bezděkem. Výslednou činností obou skupin byl návrh „Dohody politických stran o dalším pokračování důchodové reformy“, který nebyl Poslaneckou sněmovnou v r. 2005 přijat.

♦ Rok 2007

V lednu 2007 bylo přijato Programové prohlášení vlády, které obsahovalo rozpracování o provedení důchodové reformy ve třech etapách. (Štangová, Tröster, 2010)

Nejvýznamnější kroky důchodové reformy přijaté v:

I. etapě – pro důchodové pojištění

- ◆ U důchodového věku došlo k dalšímu zvyšování věkové hranice na 65 let u mužů i žen, které nevychovaly žádné nebo jedno dítě. U ostatních žen je nastaven důchodový věk na 62-64 let podle počtu vychovaných dětí.
- ◆ Pro nárok na starobní důchod byla prodloužena doba pojištění z 25 let na 35 let při zápočtu náhradní doby, nebo na 30 let bez započítání náhradní doby.
- ◆ Náhradní doba pojištění pro nárok na starobní důchod byla snížena na 80 %. 100 % náhradní doby je započítána doba za péči o dítě do věku 4 let, základní vojenskou službu a péči o osobu závislou na péči jiné osoby.
- ◆ Byly zavedeny tři stupně invalidity s ochranou výše částečných invalidních důchodů v případě přechodu z II. stupně invalidity na I. stupeň. (MPSV.CZ, 2008) [online]. [cit. 2017-02-04]

II. etapě – pro penzijní připojištění se státním příspěvkem

V druhé etapě byly řešeny otázky financování důchodového pojištění a soukromých důchodů. Převážně pro soukromé důchody (tj. penzijní připojištění se státním příspěvkem) byla realizována opatření v oddělení majetku akcionářů a klientů, možnosti poskytování různě zaměřených penzijních plánů, čerpání doživotní penze s motivací k vyšším příspěvkům a k vyšší účasti zaměstnavatelů. Zákonem č. 26/2008 Sb. o rozpočtových pravidlech s účinností od 1. března 2008 byl zřízen účet rezerv pro důchodovou reformu, na který byly převedeny zůstatky již dříve zřízených účtů státních aktiv ve prospěch důchodového systému a důchodové reformy. (Sezemický, 2008) [online]. [cit. 2017-02-04]

III. etapě – pro důchodové spoření

Ve třetí etapě důchodové reformy za působení ministra práce a sociálních věcí Petra Nečase bylo vládou schváleno zavedení možnosti opt-out ze základního důchodového pojištění, s možností pro pojištěnce k částečnému vyvázání se z důchodového pojištění do soukromého systému. Cílem je vytvoření II. pilíře založeného na kapitálovém financování a na dobrovolném rozhodnutí pojištěnce diverzifikovat zdroje pro příjmy ve stáří. (MPSV.CZ, 2009) [online]. [cit. 2017-02-04]

3.6 Pilíře důchodového systému – jejich pozitiva a negativa

Důchodový systém ČR byl založen do roku 1994 na jednom pilíři průběžného financování. Se začátkem roku 1994 došlo k významné změně v důchodovém systému, kdy vznikl další pilíř v podobě penzijního připojištění se státním příspěvkem, známý jako III. pilíř. V letech 1994 až 1995 obdržela většina penzijních fondů povolení ke svému vzniku. Od 1. ledna 2013 se stal důchodový systém třípilířovým, vznikl nový II. pilíř důchodového spoření a III. pilíř penzijního připojištění byl transformován na doplňkové penzijní připojištění. (Důchodová reforma.cz, 2012) [online]. [cit. 2017-02-15]

Důchodový systém je v současné době tvořen dvěma pilíři. První pilíř je základní povinný, dávkově definovaný a průběžně financovaný. Z něj jsou občanům vypláceny důchody starobní, invalidní, vdovské a sirotčí. Druhým pilířem je doplňkový dobrovolný, příspěvkově definovaný, kapitálově financovaný pilíř penzijního připojištění se státním příspěvkem (III. pilíř). Do konce roku 2015 byl důchodový systém třípilířový, II. pilíř důchodového spoření byl od 1. ledna 2016 zrušen. (Finance.cz, 2017) [online]. [cit. 2017-02-03]. Přehled pilířů důchodového systému ČR do konce r. 2015 s vazbou na druhy vyplácených důchodů je uveden v **Tabulce 4**.

Tabulka 4: Přehled vyplácených důchodů důchodového systému ČR do r. 2015

I. pilíř	II. pilíř (nyní zrušen)	III. pilíř
Důchodové pojištění	Důchodové spoření *	Doplňkové penzijní spoření
starobní důchod	doživotní starobní důchod	penze
invalidní důchod	doživotní starobní důchod s výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let	
vdovský důchod	starobní důchod po dobu 20 let	
sirotčí důchod	sirotčí důchod na dobu 5 let	

* výplaty důchodů, které se předpokládaly

Zdroj: MPSV.CZ, 2017, vlastní zpracování

První pilíř

První pilíř je průběžně financován současnými ekonomicky aktivními občany a jejich příspěvky jsou vypláceny současným důchodcům ve formě starobního důchodu (jde o tzv. princip pay-as-you-go). Všichni občané, kteří vydělávají, musí do prvního pilíře povinně přispívat. Je založen na principu solidarity s cílem zajistit pro všechny občany přiměřenou výši důchodů tak, aby ve stáří netrpěli chudobou. Mezi výšemi důchodů nejsou velké rozdíly. Hlavní rozdíly jsou spatřovány u občanů s vyššími příjmy, kteří odvádějí na pojistném více, ale zdaleka nedostanou ze systému na důchod tolik co občané s nižšími příjmy, kteří odvádějí méně, ale proti svému příjmu mají důchod vyšší. Při předčasném úmrtí není pozůstalým poskytována žádná forma dědictví. Systém je nastaven na povinném odvodu 28 % z hrubé mzdy, kde 6,5 % ze svého příjmu odvádí zaměstnanec a 21,5 % odvádí zaměstnavatel za své zaměstnance. Z 28 % hrubé mzdy odchází 8 % na úhradu vdovských, sirotčích a invalidních důchodů. Na pokrytí základní výměry jdou 4 %, na pokrytí náhradních dob pojištění 3,5 % a na procentní výměru odchází 12,5 %. Důchodového pojištění se mohou účastnit osoby i dobrovolně, kde z jimi určeného základu musí odvádět 28 %, ale při podmínce min. 50 % ze zisku a min. 28 % ze čtvrtiny průměrné mzdy. (Kutálek, 2013) [online]. [cit. 2017-02-23]

Pozitiva prvního pilíře

Hlavním pozitivem prvního pilíře je správa a garance systému státem. Stát musí dávky na starobní důchody vyplácet, jsou mandatorním (povinným) výdajem státního rozpočtu. Pro nízkopříjmové občany je průběžný systém výhodný z titulu principu solidarity. Osobám s nižšími příjmy jsou vypláceny relativně vysoké dávky. Kvůli přepočtu dosažených příjmů pomocí redukčních hranic je náhradový poměr při nízkých příjmech nejvyšší. Pojistné neplatí ti, kteří nemají příjmy. Výjimkou jsou OSVČ vykonávající hlavní činnost, kteří musí povinně odvádět pojistné z min. vyměřovacího základu i když žádných příjmů nedosáhnou. Určitou výhodou je i nezávislost průběžného systému na vývoji či poklesu kapitálových trhů a oprostění se od možného znehodnocení investic. Výše dávek je ovlivňována inflací, nárůstem průměrných mezd a je upravována nařízením vlády. (Rytířová, 2013)

Negativa prvního pilíře

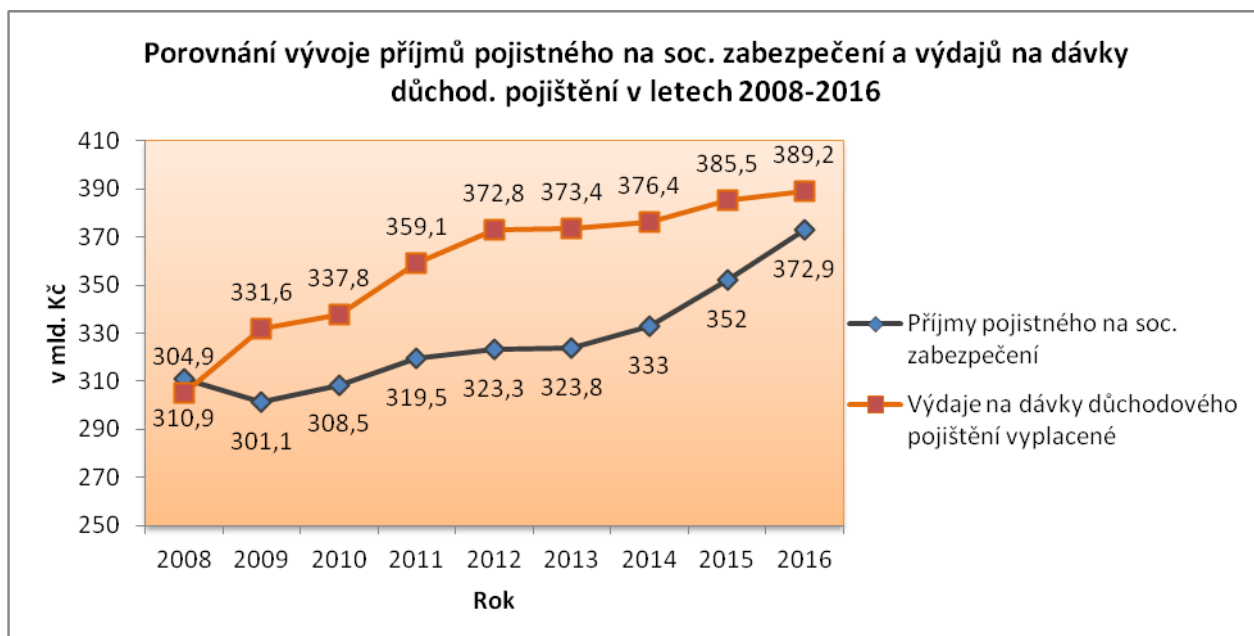
Doba věku odchodu do důchodu, výše redukční hranice, doba pojištění, atd. jsou všechno parametry, které mohou být státem kdykoliv upraveny, tudíž nelze přesně znát výši důchodu v budoucnosti. Významným ovlivňujícím faktorem je demografický vývoj. Postupně se prodlužuje průměrný věk dožití, snižuje se porodnost a ubývá ekonomicky aktivních obyvatel. Pro vysokopříjmové občany je nevýhodné, v poměru mezi poskytovaným starobním důchodem a předchozími příjmy jsou jim vypláceny relativně nízké dávky. Odvedené pojistné není předmětem dědictví. (Rytířová, 2013)

Tři rizika průběžného systému

- ♦ Riziko **ekonomického** vývoje – v případě nepříznivého vývoje ekonomiky státu, nebude stát schopen vybrat dostatek peněz na výplaty důchodů. Dalším faktorem je možnost neefektivního výběru daní. (Filip & Pospíšil, 2013).

Z **Grafu 2** je patrné, že v r. 2009 bylo vyplaceno na důchodovém pojištění více peněz než přijato na pojistném na sociální zabezpečení, a to o 30,5 mld. Kč.

Graf 2: Příjmy pojistného na sociální zabezpečení a výdaje na důchodové pojištění v letech 2008-2016

Zdroj: ČSSZ, 2016 [online].[cit. 2017-04-24], vlastní zpracování

- ♦ Riziko **demografického** vývoje – problém je spatřován v klesajícím počtu plátců pojištění vůči rostoucímu počtu příjemců důchodů. Důchodový účet je součástí státního rozpočtu, kromě výběru pojistného na sociální zabezpečení je ovlivňován celkovými výnosy daní.
- ♦ Riziko **politické** nezodpovědnosti – politici se staví k důchodové problematice nezodpovědně. Jejich rozhodnutí nedomýšlí důsledky pro funkční období další vlády, nechtějí vidět za čtyřletý volební horizont. (Filip & Pospíšil, 2013)

Druhý pilíř

Druhý pilíř nabízející nově důchodové spoření byl zaveden od 1. ledna 2013 v rámci druhé fáze důchodové reformy. Důchodové spoření je upraveno zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření a zákonem č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodovém spoření.

Základní charakteristiky druhého pilíře:

- ♦ Fondové financování – finanční prostředky účastníků jsou spravovány penzijními společnostmi a zhodnocovány investicemi na kapitálových trzích. Prostředky jsou majetkem účastníků.
- ♦ Individuální účet – účastník dostane to, co si sám naspoří.
- ♦ Prvek ekvivalence – vyplacené dávky odpovídají odvedenému pojistnému ze mzdy účastníka.
- ♦ Dobrovolná účast – účast na důchodovém spoření je zcela dobrovolná, po vstupu zůstává účastníkem min. do doby dosažení důchodového věku.
- ♦ Příspěvkově definovaný systém – výše příspěvků do systému je definována, od nich se odvíjejí dávky.
- ♦ Náhrada příjmů – dávky nelze vyplatit jednorázově, jsou vypláceny jako náhrada příjmů ve stáří, invaliditě a úmrtí živitele. (Rytířová, 2013)

Účastníci důchodového spoření

Do druhého pilíře je umožněn vstup fyzickým osobám od 18 let, které uzavřou s vybranou penzijní společností smlouvu o důchodovém spoření nejpozději do konce r. 2013, ve kterém dosáhnou 35 let. Občané starší 35 let se musí pro vstup rozhodnout nejdéle do 30. června 2013. Vstup je založen na dobrovolnosti, rozhodnutí je však nevratné a vystoupení z důchodového spoření není možné. Účastníkem se poplatník stane až zaregistrováním uzavřené smlouvy do Centrálního registru smluv. Nárok na vstup je odepřen osobám, kterým byl již přiznán starobní důchod. (IDNES.CZ, 2013) [online]. [cit. 2017-02-25]

Penzijní společnosti

Penzijní společnosti jsou upraveny zákonem č. 427/2011Sb., o doplňkovém penzijním spoření. Pro jejich působení na ČR trhu musí být akciovou společností a splňovat podmínky kapitálové vybavenosti, tj. složení počátečního kapitálu ve výši 300 mil. Kč a udržování vlastního kapitálu ve výši přiměřené prostředkům účastníků. Oprávněnými společnostmi pro důchodové spoření se stalo pouze šest penzijních společností z jedenácti v důsledku obav z nízkého zájmu o účast, silné regulace a negativních postojů některých politických stran.

Účastníci důchodového spoření si mohou vybrat z následujících penzijních společností:

- ◆ Alianz penzijní společnost, a.s.
- ◆ Penzijní společnost České pojišťovny, a.s.
- ◆ Penzijní společnost České spořitelny, a.s.
- ◆ KB Penzijní společnost, a.s.
- ◆ Raiffeisen penzijní společnost, a.s.
- ◆ ČSOB Penzijní společnost, a.s. (Rytířová, 2013)

Důchodové fondy

Prostředky účastníků jsou penzijními společnostmi shromažďovány a obhospodařovány v důchodových fondech. Povolení k vytvoření fondů uděluje ČNB. Důchodové fondy jsou upraveny zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, nejsou

samostatnou právnickou osobou, práva a povinnosti přecházejí na penzijní společnosti. (Rytířová, 2013)

Penzijními společnostmi nejsou prostředky účastníků svěřené jim do správy nijak státem garantovány, pouze zákonem je omezeno např. do jakých cenných papírů mohou fondy investovat. Penzijní společnosti musí ze zákona spravovat čtyři důchodové fondy. Účastníci si mohou vybrat z investičních strategií, odlišující se mírou rizika a pravděpodobného výnosu: (Rubeš, 2013)

- ◆ Důchodový fond státních dluhopisů – investuje alespoň 90 % hodnoty svého majetku do dluhopisů emitovaných ČR a ČNB, dluhopisů nebo cenných papírů představující právo na splacení dlužné částky emitované např. jiným členským státem, členským státem OECD, centrální bankou členského státu, Evropským fondem finanční stability, Evropskou centrální bankou, investuje do nástrojů peněžního trhu emitovaných ČR nebo ČNB, je plně zajištěn proti měnovému riziku.
- ◆ Konzervativní důchodový fond – investuje do dluhopisů nebo obdobných cenných papírů emitovaných členským státem, členským státem OECD nebo mezinárodními institucemi, jako je Světová banka a Mezinárodní měnový fond. Dále investuje do cenných papírů vydávaných podílovými fondy, využívá další nástroje peněžního trhu. Je plně zajištěn proti měnovému riziku.
- ◆ Vyvážený důchodový fond – investuje nejvýše 40 % hodnoty svého majetku do akcií nebo obdobných cenných papírů, investuje do stejných investičních nástrojů a vkladů jako konzervativní fond. Majetek ve výši 25 % nemusí být zajištěn proti měnovému riziku.
- ◆ Dynamický důchodový fond - investuje nejvýše 80 % do akcií nebo obdobných cenných papírů, investuje do investičních nástrojů a vkladů jako vyvážený důchodový fond. Majetek ve výši 50 % nemusí být zajištěn proti měnovému riziku. (Zákon č. 426/2011, Sb.)

Důchodový fond státních dluhopisů je nejméně rizikovým s nejmenším odhadovaným výnosem. Čím je riziko vyšší, tím je i vyšší pravděpodobnost vyššího výnosu což je patrné u dynamického fondu v **Tabulce 5**.

Tabulka 5: Přehled fondů dle úrovně rizika a odhadovaného výnosu

Druh důchodového fondu	Úroveň rizika	Odhadovaný výnos v %
Fond státních dluhopisů	minimální	2 - 3
Konzervativní fond	malá	3 - 4
Vyvážený fond	střední	4 - 7
Dynamický fond	vyšší	5 - 7

Zdroj: Vláda.cz, 2014 [online].[cit. 2017-02-26], vlastní zpracování

Důchodové spoření s vazbou na důchodové pojištění

Se vstupem do druhého pilíře byl poplatníkům změněn odvod na důchodové pojištění a výpočet státního starobního důchodu. Zaměstnavatel za zaměstnance odváděl OSSZ pouze 3,5 % z vyměřovacího základu na důchodové pojištění (u zaměstnance neúčastného na důchodovém spoření odvádí 6,5 %). Zbývající 3 % a 2 % z hrubého příjmu zaměstnance jsou odváděny zaměstnavatelem na individuální účet zaměstnance u zvolené penzijní společnosti. Celkový odvod na sociální zabezpečení v rámci důchodového pojištění činí 31,5 % vyměřovacího základu, v případě účasti zaměstnance na důchodovém spoření je odvod o 3 % nižší, tj. 28,5 % vyměřovacího základu. U OSVČ, kteří vstoupily do druhého pilíře, odvádí 26,2 % povinného pojistného na důchodové pojištění (u OSVČ neúčastných na důchodovém spoření odvádí 29,2 %) a 5 % z vyměřovacího základu na svůj účet u vybrané penzijní společnosti.

Procentní výměra státního starobního důchodu je ovlivněna délkou účasti na důchodovém spoření. Za každý rok doby pojištění je účastníkovi důchodového spoření snížen vyměřovací základ na 1,2 % při výpočtu výše státního starobního důchodu, (nekryje-li se doba pojištění s účastí na důchodovém spoření, činí procentní výměra státního důchodu 1,5 % vyměřovacího základu). O výši naspořených finančních prostředků v druhém pilíři poskytují informace penzijní společnosti. (ČSSZ, 2013) [online]. [cit. 2017-02-24]

Dávky z důchodového spoření

Při splnění podmínek stanovených zákonem č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření vzniká účastníkům nárok na výplatu dávek:

- ◆ Doživotního starobního důchodu
- ◆ Doživotního starobního důchodu se sjednanou výplatou důchodu pozůstalostního po dobu 3 let
- ◆ Sirotčího důchodu na dobu 5 let
- ◆ Starobního důchodu na dobu 20 let

Důchod je vyplácen doživotně nebo po stanovenou dobu v pravidelných měsíčních splátkách způsobem stanoveným v pojistném smlouvě nebo dohodnutým s příjemcem důchodu. Výplaty dávek končí dnem smrti účastníka. (Zákon č. 426/2011, Sb.)

Zemře-li účastník v průběhu spořicí fáze, jsou jeho naspořené prostředky předmětem dědického řízení. Peníze jsou převedeny buď na účet dědice, který je také účastníkem důchodového spoření, do penzijní společnosti, nebo jsou vyplaceny v hotovosti dědicům neúčastných druhého pilíře. Zemře-li účastník v době čerpání, dědici je vyplácena měsíční renta v případě zvolení výplaty doživotní renty s pozůstalostní penzí na tři roky nebo je doživotní renta na 20 let vyplacena jednorázově. (MPSV.CZ, 2013) [online]. [cit. 2017-02-26]

Zrušení II. pilíře

Pro řešení otázek důchodového systému byla založena Odborná komise pro důchodovou reformu. Vznikla na základě koaliční smlouvy a programového prohlášení vlády ČR pod záštitou ministryně práce a sociálních věcí a ministra financí, složená ze zástupců koaličních stran a z řad odborníků na ekonomii, demografii a sociologii. Odborná komise předložila Návrh způsobu ukončení důchodového spoření, který vláda schválila dne 12. listopadu 2014. Dne 18. května 2015 bylo přijato usnesení č. 360, kterým vláda schválila návrh zákona o ukončení důchodového spoření a návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ukončení důchodového spoření. Zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení důchodového spoření nabytí platnosti 1. ledna 2016. Hlavním důvodem pro zrušení druhého pilíře je zastavení snižování objemu prostředků pro důchodové pojištění prvního pilíře, které byly vyváděny do druhého pilíře. (3 %) (MFČR.CZ, 2016) [online]. [cit. 2017-02-26]

Činnost druhé pilíře byla ukončena 1. ledna 2016. Proces ukončení postihl téměř 84 tis. účastníků důchodového spoření, kteří ve fondech mají naspořeny přibližně 3 mld. Kč.

Harmonogram ukončení druhého pilíře pro rok 2016 je popsán v následujících krocích:

Leden 2016 – ukončení odvodů pojistného na důchodové spoření, pro OSVČ platby za r. 2015 mohou probíhat do 30. června 2016

Březen 2016 – účastníci obdrží dopis s informacemi o možnostech vypořádání jejich naspořených prostředků. Účastník si může prostředky nechat vyplatit na osobní účet nebo v hotovosti poštou. Druhou nabízenou možností je převedení naspořených prostředků do III. pilíře.

Červenec 2016 – likvidace důchodových fondů

Září 2016 – účastníci musí sdělit penzijním společností zvolený způsob vypořádání a údaje pro platbu

Říjen 2016 – v polovině října jsou zahájeny výplaty prostředků účastníkům

Prosinec 2016 – účastníci mají poslední termín pro vypořádání prostředků s penzijními společnostmi. Pokud nesdělí způsob vyplacení, budou prostředky převedeny na účet finanční správy. (Habán, 2016) [online]. [cit. 2017-02-26]

Účastník druhého pilíře si musí pro zachování procentní výměry státního důchodu individuálně doplatit pojistné na důchodové pojištění za dobu placení pojistného v důchodovém spoření. Tím se mu dostává možnosti dostat se na úroveň účastníka, který se pro vstup do druhého pilíře nerozhodl. (MFČR.CZ, 2016) [online]. [cit. 2017-02-26]

Pozitiva druhého pilíře

Prostředky důchodového spoření náleží přímo účastníkovi, jsou vypláceny v podobě zvolených dávek a nepodléhají exekuci. Při úmrtí účastníka jsou prostředky ve fázi spoření i ve fázi výplaty předmětem dědictví. Pojistné je placeno ze skutečně dosahovaných příjmů, není podmínkou ho platit neustále. Účastníci s vyššími příjmy prostředky kráceny nemají, dávky jsou přímo úměrné naspořeným prostředkům.

Negativa druhého pilíře

Účastník si musí vstup do důchodového spoření řádně rozmyslet, protože vystoupení z druhého pilíře není možné. Výplata dávek z druhého pilíře je možná až po vzniku nároku na státní důchod, na prostředky nelze sáhnout předčasně. Zhodnocení prostředků není garantováno státem. Druhý pilíř je ohrožen riziky poklesu kapitálových

trhů, neinsolventností zaměstnavatele, insolvenčí penzijní společnosti nebo rizikem politickým, kdy některá z následných vlád může změnit výši pojistného, která je odváděna z důchodového pojištění na důchodové spoření. (Rytířová, 2013)

Třetí pilíř

Třetí pilíř důchodového systému vznikl přijetím zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Ke konci r. 2012 vstoupilo do tohoto pilíře přes 4,5 mil. občanů. V rámci důchodové reformy se spoření se státním příspěvkem od 1. ledna 2013 přijetím zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření přeměnilo, došlo k transformaci stávajících penzijních fondů a vzniku nových tzv. účastnických fondů. (Rubeš, 2013)

Spoření dle původního třetího pilíře bylo možné uzavřít do konce r. 2012 a tito účastníci se mohli rozhodnout, zda zůstanou v transformovaném fondu, nebo přejdou do fondů účastnických. Mezi jednotlivými transformovanými fondy není možné přecházet, u původně založeného spoření jsou zachovány podmínky nároku ze spoření, druhy výplat a garance nezáporného výnosu.

U účastnických fondů jsou zachovány státní příspěvky, daňové úlevy i příspěvky zaměstnavatele, ale oproti transformovanému fondu nemají již garanci nezáporného zhodnocení a jsou více rizikovými. Významnou změnou je oddělení majetku fondu od majetku penzijní společnosti. Mezi účastnickými fondy je umožněn přestup, účastník si může zvolit sám investiční strategii. Na výběr má ze tří strategií, z povinného konzervativního, vyváženého nebo dynamického fondu, které se liší úrovní rizikovosti. (DůchodováReforma.cz, 2012) [online]. [cit. 2017-02-27]

Povinný konzervativní fond

Konzervativní fond investuje do dluhopisů s přísně stanoveným rizikem, obdobných cenných papírů, nástrojů peněžního trhu, které jsou emitované členským státem, členským státem OECD, Evropskou centrální bankou a dalšími mezinárodními finančními institucemi. Dále investuje do cenných papírů vydávaných podílovým fondem, terminovaných vkladů se lhůtou splatnosti do 2 let. Majetek v konzervativním fondu musí být plně zajištěn proti měnovému riziku. (zákon č. 427/2011 Sb.) Lze jej doporučit

občanům, kteří nevyhledávají riziko. Penzijní společnost musí převést prostředky účastníka nejdéle 5 let před vznikem nároku na dávky do fondu. Od této doby jsou veškeré příspěvky účastníka, zaměstnavatele i státu směřovány do fondu, kde setrvávají až po dobu výplaty dávek. Penzijní společnost je ze zákona povinna účastníka o převodu informovat. (Rytířová, 2013)

Vyvážený fond

U vyváženého fondu může být zisk vyšší než u fondu konzervativního, výnos více kolísá a některé roky mohou být i ztrátové. Pokud bude zvolena vyvážená strategie, prostředky budou investovány stále nejvíce do dluhopisů, ale třeba již z 30 % do akcií a z minimálního procenta do hotovosti i nemovitostí. Strategie je vhodná pro občany preferující vyvážený poměr mezi výší očekávaného výnosu a mírou investičního rizika.

Dynamický fond

Dynamická strategie je vhodná pro dlouhodobý horizont. Prostředky jsou investovány na akciových trzích a do nemovitostí. Je nejvíce riskantní strategií, procento zhodnocení však může dosahovat i dvouciferných hodnot. (DůchodováReforma.cz, 2012) [online]. [cit. 2017-02-27]

Penzijní společnosti

Prostředky účastníků jsou uloženy v účastnických fondech, které spravují penzijní společnosti. Činnost penzijní společnosti musí být povolena ČNB, musí splnit podmínky složení počátečního kapitálu ve výši 50 mil. Kč, nesmí ovládat jinou právnickou osobu nebo držet účast na jiné osobě přesahující podíl 3 % na hlasovacích právech nebo základním kapitálu, od doby povolení činnosti do 1 roku musí povinně vytvořit konzervativní fond s počtem min. 10 tis. účastníků, hodnota majetku v účastnickém fondu musí do 1 roku od povolení k vytvoření fondu dosahovat min. 50 mil. Kč.

(zákon č. 427/2011 Sb.)

Přehled penzijních společností třetího pilíře sdružovaných k 1. prosinci 2016
Asociací penzijních společností ČR:

- ◆ Allianz penzijní společnost, a.s.
- ◆ AXA penzijní společnost, a.s.

- ◆ Conseq penzijní společnost, a.s.
- ◆ Česká spořitelna - penzijní společnost, a.s.
- ◆ ČSOB penzijní společnost, a.s.
- ◆ KB Penzijní společnost, a.s.
- ◆ NN Penzijní společnost, a.s.
- ◆ Penzijní společnost České pojišťovny, a.s. (APFČR.cz, 2016) [online]. [cit. 2017-02-27]

Účastníkem doplňkového penzijního spoření může být od 1. ledna 2016 fyzická osoba bez omezení věku, která uzavře s penzijní společností smlouvu. Do konce r. 2015 mohli spořit účastníci až od 18 let. (zákon č. 427/2011 Sb.)

Účast ve třetím pilíři je založena na dobrovolnosti, ze systému lze předčasně vystoupit, ale tím účastník ztrácí nárok na státní příspěvek a daňové úlevy. K měsíčním příspěvkům účastníků jsou státem vypláceny státní příspěvky. Měsíční příspěvek státu se od r. 2013 pohybuje ve výši 90 – 230 Kč v závislosti na výši měsíčního vkladu účastníka. Další státní podporou jsou daňové úlevy účastníkům, kde o zaplacené příspěvky lze snížit daňový základ pro výpočet daně z příjmu fyzických osob. Maximální daňová úleva v letech 2013 až 2016 je dosažena při měsíční úložce 2 tis. Kč a více, sleva na dani činí 1800 Kč (15 % z 12 tis. Kč). Při naspoření nad 12 tis. Kč ročně si může účastník snížit daňový základ o částku překračující tuto hranici v max. výši 12 tis. Kč za rok. **Od r. 2017** v důsledku zrušení druhého pilíře došlo k zatraktivnění třetího pilíře, kde si účastník může od daňového základu odečíst až 24 tis. Kč při min. měsíční úložce 3 tis. Kč. Maximální sleva na dani činí 3 600 Kč (15 % z 24 tis. Kč). (DůchodováReforma.cz, 2016) [online]. [cit. 2017-02-28]

Vývoj státních příspěvků a daňových zvýhodnění při výši úložky 100 – 3 000 Kč měsíčně v letech 2012 – 2017 je uveden v **Tabulce 6**.

Tabulka 6: Přehled státních příspěvků a daňových zvýhodnění v letech 2012 - 2017

	DO 31. 12. 2012												
Měsíční příspěvek účastníka v Kč	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1 000	1 500	2 000	3 000
Měsíční státní příspěvek v Kč	50	90	120	140	150	150	150	150	150	150	150	150	150
Roční daňové odpočty v Kč	-	-	-	-	-	1 200	2 400	3 600	4 800	6 000	12 000	12 000	12 000
	OD 1. 1. 2013												
Měsíční příspěvek účastníka v Kč	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1 000	1 500	2 000	3 000
Měsíční státní příspěvek v Kč	-	-	90	110	130	150	170	190	210	230	230	230	230
Roční daňové odpočty v Kč	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 000	12 000	12 000
	OD 1. 1. 2017												
Měsíční příspěvek účastníka v Kč	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1 000	1 500	2 000	3 000
Měsíční státní příspěvek v Kč	-	-	90	110	130	150	170	190	210	230	230	230	230
Roční daňové odpočty v Kč	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 000	12 000	24 000
Roční sleva na dani z příjmu v Kč	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	900	1 800	3 600
Roční zvýhodnění ze strany státu v Kč	-	-	1 080	1 320	1 560	1 800	2 040	2 280	2 520	2 760	3 660	4 560	6 360
Zhodnocení vkladu v %	-	-	30	28	26	25	24	24	23	23	15	12	8

Zdroj: PFČP.CZ, 2012, 2016 [online]. [cit. 2017-02-27], vlastní zpracování

Dalším benefitem pro účastníka třetího pilíře je možný příspěvek od zaměstnavatele na penzijní připojištění. Od r. 2013 jsou příspěvky zaměstnavatele daňově osvobozeny do celkové částky 30 tis. Kč za rok. Pro zaměstnavatele je tento příspěvek výhodnější než zvýšení hrubé mzdy zaměstnance o 1 000 Kč, které podléhá odvodu 34 % z hrubé mzdy na povinném pojistném, tj. zvýšení mzdových nákladů o 1 340 Kč. Od 1. ledna 2017 může zaměstnavatel při roční platbě na smlouvu o penzijním připojištění, doplňkovém penzijním spoření a životním pojištění uplatnit osvobození od daně až do celkové částky 50 tis. Kč. (DůchodováReforma.cz, 2012) [online]. [cit. 2017-02-27]

Dávky z penzijního spoření

Naspořené prostředky účastníka jsou použity na výplaty následujících dávek:

- ◆ Starobní penze na určenou dobu
- ◆ Invalidní penze na určenou dobu
- ◆ Jednorázové vyrovnání
- ◆ Odbytné

- ◆ Úhrada jednorázového pojistného pro penzi na přesně stanovenou dobu a výši důchodu
- ◆ Úhrada jednorázového pojistného pro doživotní penzi

Pro vznik nároku na starobní penzi na urč. dobu a na úhradu jednorázového pojistného musí účastník dosáhnout věku o 5 let nižší, než je potřebný pro vznik nároku na starobní důchod s dobou spoření od 5 do 10 let. (zákon č. 427/2011 Sb., §19, §20)

Předdůchod

Předdůchod je penze vyplácená při splnění zákonných podmínek doplňkového penzijního spoření. Pro čerpání prostředků z důchodového spoření musí mít účastník dosaženou spořicí dobu min. 60 kalendářních měsíců (5 let) a musí dosáhnout věku min. o 5 let nižšího, než je důchodový věk pro vznik nároku na starobní důchod. Účastník musí splnit podmínku naspoření dostatečné částky v takové výši, aby měsíční splátka penze činila min. 30 % průměrné mzdy a penze mohla být vyplácena nepřerušovaně min. po dobu 2 let. Prostředky lze čerpat i jako jednorázové pojistné na výplatu doživotní penze nebo penze na přesně stanovenou dobu a výši důchodu. Předdůchod je považován pro výpočet starobního důchodu za dobu vyloučenou do doby dosažení důchodového věku, negativem je trvalé snížení starobního důchodu. (MFČR.CZ, 2013) [online].[cit. 2017-02-27]

Pozitiva třetího pilíře

Oproti druhému pilíři je ve třetím pilíři možné ukončení účasti, všechny naspořené prostředky lze i předčasně vybrat s dopadem ztráty státního příspěvku a daňového zvýhodnění. Důchodové spoření váže i menší politická rizika, protože politické strany mají úmysl pilíř rozvíjet. Účastník si může upravit výši svých příspěvků, jejich placení může přerušit i odložit. Svým zaměstnancům může na zajištění ve stáří přispívat příspěvky i zaměstnavatel za daňově výhodných podmínek. Penzijní spoření je oproti důchodovému spoření (II. pilíř) výhodné pro osoby s vyššími, ale i nižšími příjmy. Stejně jako u druhého pilíře jsou naspořené prostředky třetího pilíře předmětem dědictví, náleží konkrétnímu účastníkovi a platí nízké poplatky definované zákonem za správu. U transformovaných fondů je výhodou garance nezáporného výnosu a možnost čerpání poloviny naspořených prostředků po 15 letech.

Negativa třetího pilíře

Rizikem třetího pilíře je nevhodné investování penzijních společností na kapitálových trzích. Naspořené prostředky nejsou chráněny proti exekuci v případě insolvence penzijní společnosti. Za nevýhodu u transformovaných fondů lze považovat nízký výnos, protože penzijní společnosti z titulu garance nezáporného výnosu investují na trhu konzervativně. (Rytířová, 2013)

3.7 Další možné způsoby zajištění se na penzi

Na stáří se můžeme zabezpečit i dalšími způsoby, které nám pomohou diverzifikovat riziko spolehnutí se na zajištění ve stáří pouze od státu.

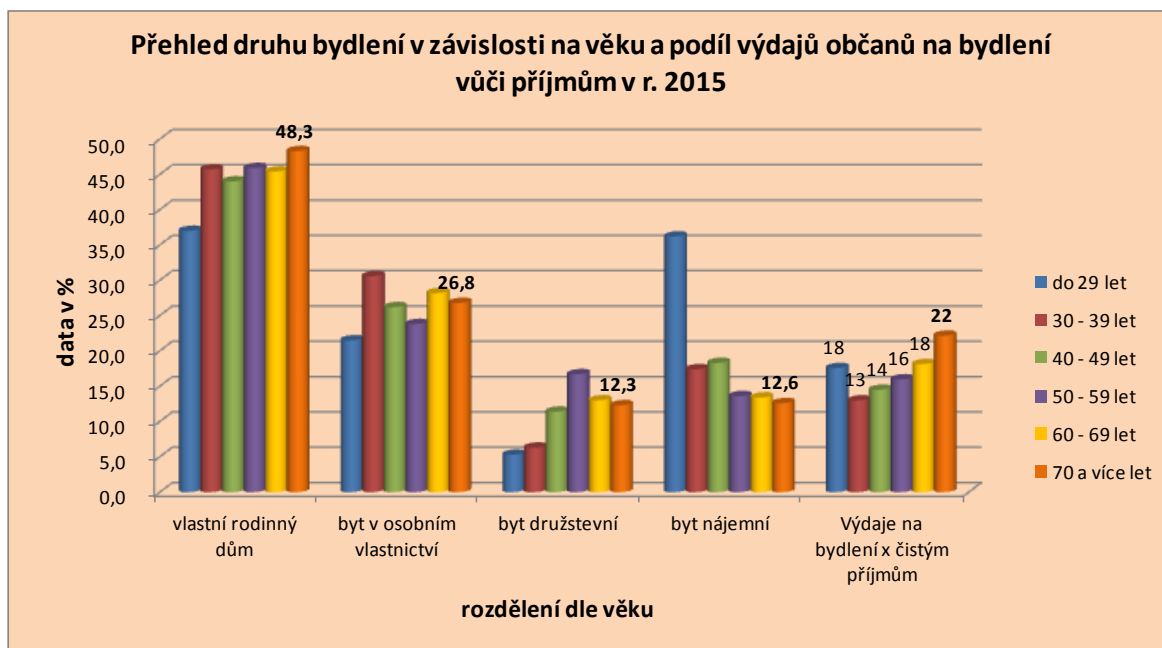
Mezi další investice zajištění se na stáří patří pořízení vlastního bydlení, investování na kapitálovém trhu bez účasti fondů, přímý nákup akcií a dluhopisů, pronájem nemovitosti, založení stavebního spoření nebo nákup zlata. (Srový, 2012)

Pořízení vlastního bydlení

V době odchodu do důchodu by základem mělo být vyřešení vlastního bydlení koupí domu nebo bytu, které nám pomůže úsporou za nájemné snížit měsíční výdaje na bydlení. Pro řešení našeho důchodu má nulový vliv, protože v bytu nebo domě bude občan bydlet a tudíž nám byt nic nevydělá. Při koupi je vhodné zvážení individuálních možností občana. Dobrou investicí není koupě příliš drahého bytu nebo domu, který váže s sebou i vyšší hypotéku, vyšší splátku, nižší možnost vlastního spoření a i pravděpodobné vyšší pravidelné provozní náklady. Z krátkodobého horizontu často vychází levněji bydlení v nájmu, obecně ceny nájmu však mají rostoucí tendenci. Z dlouhodobého hlediska není jisté, v jaké výši se budou nájemny pohybovat za 20 let. U hypoték lze předpokládat stejnou výši splátky i za 20 let, při nárůstu sazeb splátku úvěru o 20 % vyšší. Výhodou hypotéky je splacení za 20 – 30 let, ale nájemné platíme stále. (Srový, 2012)

Občané ve věku od 50 let ze 46 – 48 % vlastní rodinný dům. Nájemné ve věkové kategorii od 50 let musí platit kolem 13 % občanů. Výdaje na bydlení jsou podstatnou částí domácích rozpočtů. Z **Grafu 3** je patrné, že nejvyšší výdaje na bydlení k poměru jejich čistých peněžních příjmů mají občané od 60 let a občané do 29 let.

Graf 3: Druhy bydlení v závislosti na věku občana a vyjádření podílu výdajů x čistým příjmům v roce 2015

Zdroj: ČSÚ, 2016 [online].[cit. 2017-03-01], vlastní zpracování

Většina občanů při koupi bytu nebo nemovitosti si sjedná hypoteční úvěr, málokdo má na pořízení z vlastních úspor. Optimální je s hypotékou začít kolem 30 let věku při nízkých úrokových sazbách, protože v předdůchodovém věku již banky hypotéky nedávají. (Tůma, 2013) [online].[cit. 2017-03-01]

Stavební spoření

Dalším často využívaným produktem občany je stavební spoření, které je upraveno zákonem č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření. V ČR bankovní licenci pro poskytování spoření získalo pět stavebních spořitelen, všechny jsou sdruženy v Asociaci českých stavebních spořitelen. Spoření je založeno na systému solidárnosti účastníků pro poskytování úvěrů na jejich bytové potřeby, kde zdrojem jsou prostředky získané z vkladů ostatních účastníků. Stavební spoření je tvořeno fází spořicí, kde účastník ukládá pravidelně na účet vklady a stát k tomu poskytuje státní podporu ve výši 10 % z ročně naspořené částky, max. do výše 2 tis. Kč (na úsporu 20 tis. Kč ročně). Vklady i státní podpora jsou úročeny úrokovou sazbou s garancí min. prvních 6 let. Druhou fází je poskytování úvěru ze stavebního spoření na bytové potřeby. Cílovou částku

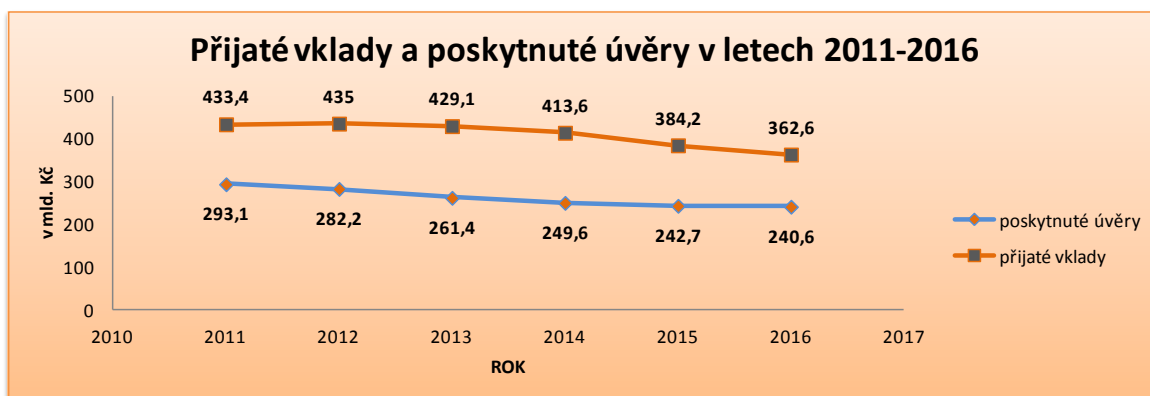
spoření, která je tvořena uspořenémi prostředky a nárokem na úvěr ze stavebního spoření si účastník volí sám. Pro vznik nároku na úvěr je nutné splnění všech tří podmínek:

- ◆ Naspoření stanovené cílové částky
- ◆ Dosažení stanovené výše parametrů hodnocení
- ◆ Doba spoření min. 2 roky

Při poskytnutí úvěru a překlenovacího úvěru mohou být prostředky použity pouze na financování bytových potřeb na území ČR. Zaplacené úroky z úvěru i překlenovacího úvěru lze dle ZDP odečíst od daňového základu. (AČSS.CZ, 2016) [online]. [cit. 2017-03-01]

V roce 2016 byly přijaty vklady ve výši 362,6 mld. Kč a výdaje na úvěry byly poskytnuty ve výši 240,6 mld. Kč. Z **Grafu 4** je patrné, že jde o nejnižší příjmy i výdaje do systému od r. 2011.

Graf 4: Vývoj poskytnutých úvěru a přijatých vkladů stavebního spoření v letech 2011-2016

Zdroj: AČSS.CZ, 2016 [online]. [cit. 2017-03-01], vlastní zpracování

Aktuální přehled stavebních spořitelen:

- ◆ Českomoravská stavební spořitelna, a.s.
- ◆ Modrá pyramida stavební spořitelna, a.s.
- ◆ Raiffeisen stavební spořitelna, a.s.
- ◆ Stavební spořitelna České spořitelny, a.s.
- ◆ Wüstenrot - stavební spořitelna, a.s. (AČSS.CZ, 2016) [online]. [cit. 2017-03-01]

Účastníkem stavebního spoření mohou být nejen fyzické a právnické osoby, ale i děti, kde za ně smlouvu uzavírá jejich zákonný zástupce. Naspořené prostředky jsou majetkem dítěte. Právnické osoby nemají nárok na výplatu státního příspěvku.

Smlouvu ze stavebního spoření lze ukončit kdykoliv vypovědí. Podá-li účastník výpověď před uplynutím 6 leté vázací lhůty, ztrácí nárok na výplatu státní podpory a je penalizován poplatkem. Pouze v případě, že je smlouva vypovězena 3 měsíce před 6 letou vázací lhůtou o státní příspěvek účastník nepřichází. Naspořená částka v případě úmrtí účastníka je předmětem dědického řízení. (AČSS.CZ, 2014) [online]. [cit. 2017-03-01]

3.8 Finanční gramotnost

Pojem finanční gramotnost do roku 1989 nebyl v ČR znám, protože za nás finančně rozhodoval stát a občané neměli mnoho příležitostí financím porozumět nebo se na začínajícím portfoliu tržní ekonomiky finanční nástroje dnes běžně využívané nevyskytovaly. Pod pojmem „finanční gramotnost“ lze definovat používání zdravého selského rozumu, intuice, zdravého sebevědomí, zvědavosti a hlavně logického uvažování. (Nacher, 2015)

Důsledkem jiného politického režimu, který potlačoval úlohu peněz, je, že mnoho rodin dnes neumí hospodařit se svými příjmy a žije od výplaty k výplatě. Občané se nechají zlákat rádoby výhodnými nabídkami a úvěry. K základním dovednostem každého občana by mělo patřit zvládnutí zacházení s penězi a uvědomění si vlastní odpovědnosti za své finance. Finanční gramotnost je znalost finančních nástrojů, jejich fungování a hlavně umění smysluplného využívání těchto nástrojů s dovedností naučit se svoje finance plánovat. Pro skutečné návrhy a řešení může občan oslovit nezávislého finančního poradce, který nepracuje pro konkrétní finanční společnost. (FinExpert.cz, 2010) [online]. [cit. 2017-03-02]

Od roku 2008 je prostřednictvím tzv. osobního bankrotu možné oddlužení občana, který formou osobního bankrotu může začít nový život. Společnosti slibují dlužníkovi zrušení dražby, ukončení exekucí a splacení jen 30 % dluhu. K tomu je třeba sepsání profesionálního a pravdivého insolvenčního návrhu, není-li takto učiněno, dlužník zaplatí desítky tisíc Kč za tuto službu navíc a v nejhorším případě je na něj stejně uvalen konkurz. Osobní bankrot lze vyhlásit v případě, kdy má dlužník více věřitelů a není schopen platit

své závazky. U dluhů nemajetkové podstaty splácí dlužník 5 let max. možnou výši se zachováním jemu nezabavitelného minima. Minimálně musí být splaceno 30 % dluhu. Žadatel o osobní bankrot musí mít zaměstnání s pravidelným a předpokládaným příjmem. Na dlužníka, který do 5 let nesplatí min. 30 % dluhu, je uvalen soudem konkurz. V současnosti je v dluhové pasti téměř 665 tis. občanů. (Nacher, 2015)

Ideální cestou je do dluhové pasti vůbec nespadnout a naučit se hospodařit s penězi.

Hospodaření s penězi je spojeno se znalostí výpočtu procent, kdy občané často platí úroky z úvěrů nebo čerpají úroky z vkladů. Volné finance by měly být investovány a měly by nám aktivně vydělávat. Důležité pro zhodnocení prostředků je úroková sazba a doba uložení. Např. při úložce 10 tis. Kč na dobu 15 let při úrokové sazbě 3 % ročně (p. a.) lze částku zhodnotit o 5 580 Kč dle výpočtu:

$$I_t = J_0 \cdot (1 + i)^t = 10\,000 \cdot (1 + 0,03)^{15} = 15\,580 \text{ Kč}$$

Úroky z vkladu jsou ještě zdaňovány 15 % srážkovou daní, tj. 15 % z 3 %. Čistý výnos za výše uvedených podmínek činí 4 483 Kč. (Brabec, 2016)

Občané by měli investovat do produktů a společností, jejichž význam je plně srozumitelný, investovat pouze část svých prostředků, používat emoční inteligenci, intuici a zdravý selský rozum. (Nacher, 2015)

3.9 Koordinace důchodových systémů v Evropě

Důchodový systém patří v EU mezi tzv. komunitární politiku. Současný i budoucí vývoj důchodového systému ČR je v kompetenci jednotlivých národních států a EU, má však doporučující charakter. (Krebs, 2010)

Základní principy uspořádání důchodových systémů ve vyspělých zemích Evropy

V zemích EU i ostatních ekonomicky rozvinutých zemích používány systémy důchodového zabezpečení založené na různých variantách tzv. třípilířového systému.

První pilíř založen na mezigenerační solidaritě a garanci penze státem. Je financován průběžným způsobem, kdy příspěvky pojištěnců současných ekonomicky aktivní obyvatel jsou použity pro vyplacení důchodových dávek současných důchodců.

Průběžně financovaný systém je méně ovlivňován makroekonomickými ukazateli, vykazuje však vysokou citlivost na demografický vývoj.

Druhý pilíř v zemích EU je definován pro poskytování dávek důchodcům aktivitami zaměstnavatelských subjektů. První typ tohoto pilíře nabízí možnost účasti ze strany zaměstnance i zaměstnavatele, která může být dobrovolná, nebo povinná. Za druhý typ je považován systém financovaný výlučně kapitálově s povinnou a soukromou správou finančních prostředků. V praxi může dojít k propojení obou typů a oba typy mohou vykazovat odlišnosti.

Třetí pilíř definován soukromými aktivitami občanů. (Brdek, Jírová, Krebs, 2002)

3.10 Bílá kniha o důchodových systémech v EU

Problematika důchodových systémů je ze strany EU a členských států řešena v tzv. bílé knize. Pro členské státy EU má doporučující charakter, není tudíž závazným dokumentem. Evropská komise na začátku roku 2012 zveřejnila bílou knihu o přiměřených, spolehlivých a udržitelných důchodech. V tiskové zprávě je uvedeno, že hlavním zdrojem příjmů jedné čtvrtiny obyvatel EU jsou důchody. Pokud nebude řešena otázka poskytování přiměřených důchodů nyní a v budoucnu, budou milióny lidí vystaveny chudobě. Počet pracujících osob v EU se začne snižovat a národní rozpočty budou vystaveny zvýšeným finančním tlakům na zajištění důchodů. Kniha navrhuje škálu iniciativ pro vytvoření optimálních podmínek tak, aby lidé, kteří jsou schopni pracovat déle, měli možnost využít této příležitosti.

Navrhovaná opatření v tzv. bílé knize o důchodech

- ◆ Zlepšení příležitostí pro starší pracovníky a prodloužení pracovního života je tématem Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012. Důležité je přizpůsobení pracovišť a postupů na trhu práce.
- ◆ Rozšíření doplňkových soukromých důchodových systémů pro zvýšení optimalizace daňových a dalších výhod.
- ◆ Přezkumem směrnic o institucích zaměstnaneckého penzijního pojištění (IZPP) chce zvýšit spolehlivost doplňkových důchodových systémů.

- ♦ Zřizováním služeb evidence důchodů v rámci celé EU chce umožnit slučitelnost doplňkových důchodů a mobility pro poskytování informací o důchodových nárocích po odchodu do důchodu.
- ♦ Prodloužení pracovního života, omezení odchodu do předčasného důchodu a vyrovnání rozdílů mezi ženami a muži by mělo být prosazováno ve všech členských státech.
- ♦ V členských státech by měly být podporovány důchodové reformy a sledována přiměřenost, udržitelnost a spolehlivost důchodů. (Evropská komise, 2012) [online]. [cit. 2017-01-23]

3.11 Světová banka a pilíře důchodového systému

Světovou bankou i dalšími institucemi jsou rozčleněny důchodové systémy do pěti pilířů. Oproti třípilířovému systému nejde o specifikaci nových pilířů, ale o jiné vymezení hlavních charakteristik jednotlivých pilířů.

Nultý pilíř v podobě bezpříspěvkové sociální penze nebo sociální pomoci je financován lokální nebo centrální vládou většinou z daňových odvodů. Sociální ochranu požívají obvykle i občané, kteří nejsou formálně zapojeni do ekonomiky státu. Univerzální základní důchod je poskytován každému občanovi, který dosáhne hranice důchodového věku nebo je vyplácen osobám s omezeným majetkem či příjmy.

První pilíř je založen na principu zásluhovosti, který bývá mandatorní a průběžně financovaný. Cílem je nahrazení části příjmů, které účastníci pobírali za pracovního života. Lze je definovat jako povinné zaměstnanecké důchodové pojištění. Vykazuje citlivost k demografickým i politickým rizikům, nevýhodou bývají vysoké příspěvky zvyšující vedlejší náklady práce v mezinárodní konkurenceschopnosti.

Druhý pilíř je charakterizován jako povinné soukromé penzijní spoření nebo pojištění, kde účastníci investují povinné příspěvky na své individuální spořicí účty. Ve vyspělých státech byl pilíř zaveden prostřednictvím finančních institucí v soukromém sektoru. Příspěvkově definované mandatorní penzijní plány vykazují propojení mezi příspěvky, investiční výkonností a dávkami. Stát má zde určitou spoluodpovědnost, např. garantuje min. výnos nebo min. nominální důchod, uplatňuje povinnost spořit.

Tento způsob není případem v ČR, kde byl pilíř nastaven na principu dobrovolnosti. (Cipra, 2012)

Třetí pilíř je charakterizován jako dobrovolné soukromé penzijní spoření nebo pojištění. V různých zemích může mít řadu podob. V zemích, jako je např. Irsko, Kanada nebo USA, byl pilíř povýšen na zdroj seniorských příjmů. Pro svoji flexibilitu narovnává některé nespravedlnosti pilířů nultého, prvního a druhého.

Čtvrtý pilíř je znám jako doplňkový, zahrnuje neformální podporu, formální sociální programy a individuální finanční i nefinanční aktiva. Finančně zatěžuje ve vyspělých zemích veřejné finance, řešením zmírnění zátěže je v posílení odpovědnosti rodiny a komunity. (Cipra, 2012)

Tabulka 7: Základní charakteristika pěti pilířů Světové banky

0. PILÍŘ	1. PILÍŘ	2. PILÍŘ	3. PILÍŘ	4. PILÍŘ
Základní příspěvkový	Mandatorní veřejný	Mandatorní soukromý	Dobrovolný soukromý	Služby a rodina

Zdroj: Cipra 2012, vlastní zpracování

3.12 OECD a důchodový systém

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) vznikla r. 1961 z Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC). Je financována 30 členskými zeměmi, mezi její členy patří např. ČR, Slovensko, Polsko, Německo, Švédsko, Švýcarsko, Japonsko, USA, Velká Británie, Maďarsko. Na rozdíl od Světové banky OECD nepřiděluje finanční prostředky. Posláním organizace je napomáhání členským zemím k dosažení udržitelného hospodářského růstu, zachování finanční stability při rostoucí životní úrovni a zaměstnanosti. Vládami členských zemí jsou společně řešeny ekonomické, sociální a řídicí problémy, které s sebou nese globalizace. V rámci oblasti zdraví a sociálních trendů pravidelně monitoruje Stručný pohled na důchody. (OECD, 2007) [online]. [cit. 2016-06-17]

OECD byla zavedena klasifikace důchodových systémů do tří vrstev. První dvě vrstvy se týkají mandatorních důchodových systémů, třetí vrstva dobrovolných schémat.

První vrstva je redistribuční pro důchodové programy účastníků s minimálním životním standardem, primárně navržená na ochranu důchodců před chudobou. Důchodové programy jsou poskytovány veřejným sektorem mandatorně s rozčleněním do tří typů.

- ♦ Základní penzijní plán – jsou známy dvě varianty, buď je stejná výše penze vyplácena plošně každému účastníkovi, nebo je vyměřována plošně s vazbou na počet odpracovaných let. Nárok na penzi není ovlivněn případným dostatečným příjmem z jiných zdrojů.
- ♦ Směřovaný penzijní plán – jsou vypláceny vyšší dávky méně majetným a nižší dávky více majetným, směrování dávek může mít tři varianty:

Tabulka 8: Varianty směřovaného penzijního plánu

VARIANTY		
1. s přihlédnutím k příjmu z důchodu	2. s přihlédnutím k celkovému příjmu	3. s přihlédnutím k příjmu a majetku
výše dávek závislá pouze na příjmu účastníka	výše dávek závislá na všech příjmech účastníka	výše dávek závislá na všech příjmech a majetku účastníka

Zdroj: Cipra 2012, vlastní zpracování

- ♦ Minimální penze – oproti směřovanému plánu mají odlišné institucionální postavení a podmínky pro účast. Snaží se o zabránění poklesu příjmů pod určitou dolní mez, někdy jsou propojeny se zaměstnaneckými penzijními plány.

Druhá vrstva hraje roli ve spoření a pojištění. Snahou důchodových systémů je zajištění srovnatelného životního standardu účastníků, jaký měli za jejich pracovního života.

- ♦ Dávkově definovaný (DB) penzijní plán – nejvíce využívané schéma zeměmi OECD (Cipra, 2012)
Výše penzijních dávek je stanovována v závislosti na počtu let, po které účastník odvádí příspěvky do systému, a na výši příjmů účastníka za určité období. Určitá výše dávek je garantována, konkrétní výše důchodu je poté stanovena poměrně složitým způsobem zahrnujícím další vstupující faktory (Krebs, 2010)
- ♦ Příspěvkově definovaný (DC) penzijní plán – umožnění jednorázových výběrů vyšších kapitálových částek na účtech účastníků, většina kapitálu na individuálním účtu musí být použita k nákupu životní renty

- ♦ Hypotetický příspěvkově definovaný (NDC) penzijní plán – funguje na principu pomyslných individuálních účtů, v r. 2011 byl zaveden ve Švédsku, Polsku a Itálii
- ♦ Bodový penzijní plán – účastníci za pracovního života získávají body odvozené z individuálních výdělků, jejich suma se při odchodu do důchodu vynásobí bodovou hodnotou a změní na důchodovou platbu

Třetí vrstva je charakterizována soukromými penzijními plány. (Cipra, 2012)

3.13 Panevropský penzijní systém

Světová banka sehrála v roce 2012 důležitou roli v penzijní politice vydáním antologie Panevropského penzijního systému, jehož hlavním penzijním pilířem je NDC, příspěvkově definovaný systém. Hlavním bodem je diverzifikace veřejného systému na veřejný a soukromý sektor. Bezděkova komise složená převážně z lobbistů se však hlavním pilířem Panevropského penzijního systému nezabývala, jelikož došla v roce 2005 ze simulačního návrhu ČSSD k závěru, že většina nově přiznaných NDC důchodů by byla pod hranicí chudoby. Tento závěr je shledán rozporným se zjištěními expertů Světové banky, kteří se s podobným problémem NDC nesetkali. Panevropský penzijní systém (dále jen PPS) je průběžně financovaný systém sociálního starobního pojištění s individuálními účty, na kterých je soustředováno a zhodnocováno zaplacené pojistné.

PPS se skládá ze dvou významných pilířů, solidárního a dobrovolného soukromého penzijního pilíře. (Vostatek, 2013) [online]. [cit. 2017-01-31].

PPS je důchodový model jednotného evropského přístupu k penzím. Hlavním propagátorem PPS v ČR je profesor Vostatek. Dle profesora Vostatka by tímto systémem bylo možné vyvést 3 % ze státního průběžného důchodového pilíře do soukromého, ke kterým by občané museli přidat 2 % ze svého. Stávající důchodové pojištění (I. pilíř) by bylo rozděleno na tzv. pojistný pilíř a veřejný sociální pilíř. III. pilíř důchodového systému by byl dále pro občany, kteří si chtějí sami spořit v penzijních fondech.

Pojistný pilíř by byl založen na příspěvkově definovaném systému NDC, kdy část peněz ze státního pilíře by bylo možné vyvést do soukromého (tzv. opt-out). Na tomto principu funguje např. ve Švédsku, Polsku, Itálii, v jednotlivých zemích se může podoba penzijního systému lišit. Výše penze se stanovuje podle výše příspěvku do pilíře, který je založen na zásluhovosti.

Veřejný sociální pilíř založený na sociální solidaritě by se vyplácel ze státního rozpočtu jako tzv. základní výměra důchodu, která by byla pro všechny stejná, ale zvýšená o náhradní dobu pojištění se započítáním doby péče o dítě. (Mašek, 2011) [online]. [cit. 2017-01-18].

PPS neobsahuje povinný kapitalizační pilíř. S jeho zavedením nejsou spojeny významné transformační náklady a dalo by se na něj přejít jednorázově. Při výplatě penze je vypočten starobní důchod dle pojistně matematických zásad. Měsíční výše důchodu se vypočítá z částky na účtu a vydělí se střední očekávanou délkou života osoby ve věku klienta. V PPS je penze 100 % úměrná zaplacenému pojistnému. (Svoboda, 2011) [online]. [cit. 2017-01-18].

3.14 Penzijní systém Slovenska

Slovenský důchodový systém je od roku 2005 tvořen třemi pilíři. Dle doporučení Světové banky byla provedena částečná privatizace a reforma důchodového systému. (Loužek, 2014)

Právní rámec třípilířového systému na Slovensku

- ♦ První pilíř je řízen zákonem č. 461/2003, o sociálním pojištění – povinný, nehrazený pilíř průběžného financování PAYG
- ♦ Druhý pilíř je řízen zákonem č. 43/2004, o starobním důchodovém spoření – povinný, kapitálově financovaný
- ♦ Třetí pilíř je řízen zákonem č. 650/2004, o doplňkovém důchodovém spoření zaměstnanců – dobrovolný, kapitálově financovaný (Koldinská, Štefko, 2011)

První pilíř

Povinný první pilíř funguje na principu průběžného financování, dávkově definovaném, který je reprezentován Sociální pojišťovnou. Systém je položen na základech mezigenerační solidarity a zásluhovosti, kdy je povinné pojistné současných aktivních občanů přerozděleno na důchody pro současné důchodce. Občané aktivního věku a jejich zaměstnavatelé povinně odvádějí ze mzdy zákonem stanovené pojistné. Zaměstnanec odvádí 4 % z vyměřovacího základu, zaměstnavatel 14 %. Za občany, kteří jsou součástí pouze povinného důchodového systému, je odváděno 18 % z vyměřovacího základu

do Sociální pojišťovny. Starobní důchod je počítán podle počtu odpracovaných let a příjmu občana za celý aktivní život. (Vaněk, Magnusková, Matušková, 2010) [online]. [cit. 2016-06-20]

Stanoveným důchodovým věkem, kdy mohou občané SR odejít do důchodu, je hranice 62 let. Hranice odchodu platí pro všechny muže s nárokem na penzi od roku 2006, pro ženy je nastavena z titulu rovného zacházení stejně s odlišností platnosti od roku 2015. V případě, budou-li občané plánovat odchod do důchodu dříve, vyměřená výše penze bude tomu úměrně krácena. (Koldinská, Štefko, 2011)

Dávky jsou indexovány podle inflace a mezd. Při dřívějším odchodu do důchodu, než je stanovená hranice, jsou dávky kráceny o 0,5 % za každý měsíc, při pozdějším odchodu naopak je bonusováno 0,5 % za každý měsíc. (Loužek, 2014)

Druhý pilíř

Druhý pilíř je založen na příspěvkově definovaném systému povinného spoření, financován prostřednictvím osobních důchodových účtů. Placení příspěvků je zajišťováno soukromými důchodovými institucemi, vyplácení důchodů je zajišťováno institucemi životního pojištění. Pilíř je realizován prostřednictvím šesti soukromě spravovaných agentur ve vlastnictví nebo spoluvlastnictví velkých evropských bankovních a pojišťovacích společností. (Koldinská, Štefko, 2011)

Zavedení pilíře je datováno k poč. r. 2005. Občané v aktivním věku jsou rozděleni do dvou skupin. První skupina byla tvořena občany, kterým bylo při zavedení reformy 16 let a méně. Pro ně byl vstup do druhého pilíře povinný v době, kdy prvně nastoupili do zaměstnání. Do druhé skupiny patřili občané starší 16 let, kteří si mohli v určeném časovém období zvolit dobrovolně, zda vstoupí, či ne. Je to nastaveno na principu, kdy 9 % z hrubé mzdy bylo odváděno Sociální pojišťovně a 9 % penzijnímu fondu. Výhodnost vstupu do druhého pilíře je doporučena při min. době spoření 18-20 let. (Loužek, 2014)

Třetí pilíř

Základem třetího pilíře je dobrovolnost, kde si může každý občan dle svých možností přispívat ze svého příjmu na doplňkové důchodové spoření. Příspěvky jsou státem daňově zvýhodňovány. (Loužek, 2014)

Občan SR může uzavřít kromě doplňkového důchodového spoření i účelovou investici, investiční nebo kapitálové životní pojištění. Tyto finanční produkty mohou uplatnit při ročním odpisu ze základu daně v max. výši 398,33 €, tj. max. možná roční úspora na dani ve výši 75,68 €. Podmínkou odpočtu je min. věková hranice 55 let občana s min. dobou spoření 10 let. Naspořené finance nelze předčasně vybírat. (Labuda, 2010) [online]. [cit. 2016-06-21]

3.15 Penzijní systém Německa

Historický základ důchodového systému sociálního pojištění byl dán r. 1899 kancléřem Otto von Bismarckem. Důchodový systém z původní verze fondového pojištění proti invaliditě se systémovými úpravami posunul rokem 1957 k průběžnému financování. Německý důchodový systém je založen na třípilířovém systému, na kombinaci principů solidarity a ekvivalence.

První pilíř

První pilíř je dávkově definovaný a průběžně financovaný, založený na principu ekvivalence. Na financování státního důchodového pojištění se podílí zaměstnanci i zaměstnavatelé, mezi ně je rozdělen příspěvek 18,9 %. Jak zaměstnanec, tak i zaměstnavatel odvádí rovný díl příspěvku do systému sociálního pojištění. Systém je spravován oborovými sociálními pojišťovnami. Povinná účast je pro zaměstnance od 16 let a určité skupiny OSVČ. (Loužek, 2014)

Z povinné účasti jsou osvobozeni občané s příjmem nižším než 400 € měsíčně, s pracovním úvazkem nižším než 50 pracovních dní za rok a v případě, kdy je pracovní smlouva uzavřena na dobu určitou, která je kratší než 2 měsíce. (Musilová, Šlapák, Holub, 2011) [online]. [cit. 2016-06-22]

Podmínkou čerpání důchodu je dosažení důchodového věku 65 let a min. délky 5 let odvádění příspěvků do systému. Stanovení výše důchodu se odvíjí od tzv. výdělkových bodů, které zahrnují individuální výdělky a počet odpracovaných let. Zemře-li manžel nebo manželka, je část důchodového nároku převáděna na vdovce, vdovu nebo děti. Do důchodu je umožněn i dřívější odchod, který generuje snížení výše důchodu o 0,3 % za každý měsíc nedosažené věkové hranice. (Loužek, 2014)

Naopak pozdější odchod do důchodu, než je věková hranice je za každý měsíc bonusován 0,5 % z vypočtené důchodové dávky. Horní hranice pro odchod do důchodu není stanovena. (Musilová, Šlapák, Holub, 2011) [online]. [cit. 2016-06-22]

Druhý pilíř

Druhý pilíř německého důchodového systému je založen na zaměstnaneckém penzijním pojištění. Systém je fondově financován zaměstnavatelem, pro zaměstnance je vstup do pilíře dobrovolný. (Musilová, Šlapák, Holub, 2011) [online]. [cit. 2016-06-22]

Podnikové pojišťovací systémy se podílí 7,5 % na celkových výdajích na důchod. Financování je založeno na tzv. systému účetních rezerv. Zaměstnavatel neukládá finanční prostředky do fondu, ale investuje je do svého rozvoje a zavazuje se plnit budoucí nároky zaměstnanců bez reálného finančního krytí. Ojedinelý systém rezerv je zaveden ještě v Rakousku. (Brdek, Jírová, Krebs, 2002)

Firmy s více než 5000 zaměstnanci mají své plány, nominální hodnota zaplacených příspěvků je garantována systémem. Systém nabízí občanům možnost uplatnění daňového zvýhodnění nebo státní podpory. V roce 2001 proběhla důchodová reforma tzv. Riesterova reforma, která pro druhý pilíř posílila význam zaměstnaneckých penzijních plánů. (Loužek, 2014)

Třetí pilíř

Třetí pilíř je tvořen soukromým kapitálovým pojištěním, je založený na dobrovolnosti a individuálnosti spoření. Občany je často využíván model zabezpečení na stáří spojený s životním pojištěním.

Důchodová reforma v r. 2001 přinesla možnost penzijního systému i příspěvkově definovaného, před reformou byl systém pouze dávkově definovaný. (Loužek, 2014)

Výdaje na soukromé pojištění jsou daňově uznatelné. Další formu pojištění nabízejí AS-fondy, které investují do nemovitostí a akcií a jsou plánovány pro dlouhodobější spoření. Celkovou penzi si občané Německa zvyšují příjmy z pronájmu a úrokovými výnosy. (Brdek, Jírová, Krebs, 2002)

3.16 Penzijní systém Švédska

Ve Švédsku je důchodový systém nastaven na skandinávský model sociálního zabezpečení, tj. na principu solidarity a ekvivalence (zásluhovosti). (Brdek, Jírová, Krebs, 2002)

V současnosti platný třípilířový model, který je tvořen veřejným národním důchodovým systémem, zaměstnaneckým systémem a soukromým pojištěním či spořením. (Loužek, 2014)

Mezníky švédského důchodového systému

Rok 1913

- ◆ zavedeno první povinné důchodové pojištění
- ◆ fondový systém, příspěvkově definovaný
- ◆ tvořen příjmově testovaným základním důchodem a doplňkovým důchodem
- ◆ první na světě, kteří důchodově pojistili všechny občany bez rozdílu toho, jsou-li zaměstnání či nikoliv

Rok 1935

- ◆ financování fondové nahrazeno průběžným
- ◆ do systému kromě zaměstnanců přispíváno i zaměstnavateli
- ◆ nárůst náhradového poměru u vyplácených důchodových dávek – důsledek změn

Rok 1959

- ◆ referendem zvoleno rozšíření důchodového systému o pilíř doplňkových zaměstnaneckých penzí

Rok 1995

- ◆ reforma švédského důchodového systému – cílem řešení otázek nespravedlnosti při výpočtu výše penze, netransparentního přerozdělování prostředků, nízké úrovně úspor a finanční nestability systému
- ◆ v důsledku reformy byl první pilíř rozdělen na schéma důchodů průběžně financované (NDC) a fondově financované (FDC); (Musilová, Šlapák, Holub, 2011) [online]. [cit. 2016-06-24]

NDC schéma a první pilíř

První pilíř je založen na individuálních fiktivních účtech s vizí budoucího nároku, neboť reálně jsou financovány důchody současným penzistům. S evidencí na fiktivních účtech se začalo od roku 1960. Jde o systém průběžně financovaný (PAYG), výše důchodu je vypočtena jako poměr zůstatku na účtu a očekávané doby dožití. Průměrná výše důchodu je nastavena stejně pro muže i ženy s nárokem od 61 let. (Loužek, 2014)

Ze svých příjmů jsou zaměstnaní občané povinni odvádět 16 % na pojistné, z toho 8 % se na odvodu podílí zaměstnavatel. Finanční příspěvky jsou rovným dílem přerozděleny do čtyř národních důchodových fondů a týž měsíc jsou použity na výplaty penzí současných důchodců. Pro osoby s žádným nebo nízkým příjmem jsou vypláceny dávky z tzv. garantovaného důchodu, který je financován ze zdrojů státního rozpočtu nebo z daňových výnosů. Každý občan je povinen se účastnit důchodového systému od 16 let, u OSVČ je limitováno určitou výší ročního příjmu. Nárok na penzi je standardně nastaven na dosažení důchodového věku 65 let. Je umožněn i dřívější odchod ve věku 61 let, výše penze je tomu však úměrně krácena. (Musilová, Šlapák, Holub, 2011) [online]. [cit. 2016-06-24]

FDC schéma a druhý pilíř

Druhý pilíř je založen na povinném spoření do fondů. Na důchodové pojištění je z celkového příspěvku 18,5 % odváděno zaměstnanými občany 2,5 % z jejich příjmů na individuální účty. Polovinu celkového příspěvku hradí zaměstnavatel. Účastníci spoření si mohou vybrat, do kterého privátního fondu jejich příspěvky budou odváděny, a kdykoliv fond změnit na jiný. (Loužek, 2014)

Třetí pilíř

Obsahem třetího pilíře jsou dobrovolné soukromé penzijní plány, které nabízejí daňově zvýhodněné spoření ve formě penzijního pojištění nebo spořicího účtu. (Musilová, Šlapák, Holub, 2011) [online]. [cit. 2016-06-24]

Kromě prvního a druhého pilíře je velký zájem o dobrovolné soukromé penzijní plány. Jde o zaměstnavatelské fondy, založené na dohodách mezi odbory a zaměstnavateli, které jsou využívány více než 90 % zaměstnanců. U administrativních pracovníků je výše příspěvkové sazby 0-5 %, u manuálně pracujících občanů 3,3 %. (Brdek, Jírová, Krebs, 2002)

3.17 Penzijní systém Maďarska

Po II. světové válce byl kapitálově financovaný důchodový systém nahrazen systémem průběžného financování (PAYG). Na přelomu 80. a 90. let 20. stol. maďarská vláda zaznamenala, že stávající průběžně financovaný systém vyplácení a vybírání prostředků v sociální oblasti je neúnosný. Byly zahájeny reformní kroky pro zajištění finanční rovnováhy a snížení zatížení maďarského rozpočtu výdaji na důchodový systém. Reformou z r. 1998 byl důchodový systém změněn na systém smíšeného financování, který je založený na dvou pilířích. První pilíř průběžně financovaný je doplněn o druhý pilíř financovaný kapitálově. Reformami došlo ke zvyšování hranice důchodového věku a snížení budoucích důchodových závazků. Maďarští občané při zapojení do vícepilířového systému v rámci průběžného systému financování přišli o 25 % svého nároku na důchod. (Koldinská, Štefko, 2011)

Pro krytí schodku státního rozpočtu byli občané Maďarska požádáni o přechod ze soukromých penzijních fondů do fondů státních. Občané, kteří se rozhodli nepřejít, přišli o 70 % vkladů a penzi od státu. V konečném důsledku došlo ke znárodnění soukromých penzí. (Kuchta, 2010) [online]. [cit. 2016-06-26]

Od roku 1998 v Maďarsku důchodový systém nastaven na více pilířích:

Nultý pilíř – důchod je závislý na výši příjmů, určeno pro osoby v nouzi. Příspěvek je pro finanční sociální podporu starších osob, splňující podmínky nároku dle výše sociální nouze.

První pilíř – systém důchodů ze sociálního pojištění, do kterého přispívají zaměstnanci a zaměstnavatelé. Jde o systém dávkově definovaný, na principu průběžného financování. Představuje státní důchody, dávky starobního a invalidního důchodu a dávky pro pozůstalé. Pro muže i ženy je nastavena hranice důchodového věku 62 let. Plná výše starobního důchodu může být nárokována po 20 odpracovaných letech, nejdříve po 15 letech. Výše penze závisí na počtu odpracovaných let a částečné valorizaci čistých příjmů. Peněžní prostředky na důchody jsou vypláceny z důchodového pojištění a z důchodových příspěvků zaměstnanců a zaměstnavatelů prostřednictvím Fondu důchodového pojištění. Vzhledem k deficitu důchodového systému jsou penze hrazeny i ze státního rozpočtu. (Koldinská, Štefko, 2011)

Druhý pilíř – povinný soukromý důchodový systém, kapitálově krytý důchodovými fondy. Povinnost vstupu do druhého pilíře je od r. 1998 pro všechny zaměstnance, kteří nastoupili do své první práce. Pro ostatní občany je vstup do podzimu r. 1999 dobrovolný, kdy se mohli rozhodnout, zda vstoupí, či nikoliv. Těmto občanům byl pokrácen nárok na důchod o čtvrtinu, kterou získali do té doby v prvním pilíři. (Léko, 2011) [online]. [cit. 2016-06-26]

Tabulka 9: Primární nastavení odvodů do prvního a druhého pilíře maďarského penzijního systému

POUZE PRVNÍ PILÍŘ	24 % hrubé mzdy odvádějí zaměstnavatelé	9,5 % hrubé mzdy odvádějí zaměstnanci
PRVNÍ PILÍŘ	24 % hrubé mzdy odvádějí zaměstnavatelé	1,5 % hrubé mzdy odvádějí zaměstnanci
+		
DRUHÝ PILÍŘ	zaměstnavatel nic neodvádí	8 % hrubé mzdy odvádějí zaměstnanci

Zdroj: Léko, 2011[online]. [cit. 2016-06-26], vlastní zpracování

Třetí pilíř – jde o systém dobrovolných soukromých penzijních fondů, který je založen na dobrovolných úsporách. Zaměstnavatelé přispívají spořicími zaměstnancům z vlastních zdrojů, výhodou jim je daňové zvýhodnění ve formě odpočtu. Zaměřuje se na osoby staršího věku. Pilíř vznikl r. 1994, kdy bylo založeno téměř 260 fondů, od té doby jejich počet klesl na čtvrtinu.

Čtvrtý pilíř – zaměstnanecký důchodový program od r. 2008 rozšířil doplňkové důchodové spoření. Zaměstnanecká důchodová společnost ve formě akciové společnosti může být založena bankou, zaměstnavatelem, pojišťovnou nebo investiční společností. Pro účast na zaměstnaneckém programu je nutné uzavření smlouvy mezi zaměstnavatelem a zaměstnaneckou společností. Jejich činnost podléhá dohledu Maďarského finančního kontrolního úřadu.

Pátý pilíř – předdůchodový systém spořicíh účtů byl zavedený v r. 2006 pro rozšíření investiční příležitosti zaměstnanců. Obnáší možnost investic do dluhopisů, cenných papírů, účtů na peněžním trhu a vzájemných fondů, je podporován v rámci daňové politiky. (Koldinská, Štefko, 2011)

4 Analytická část

4.1 Zhodnocení pilířů důchodového systému v ČR

Analýza prvního pilíře

První pilíř je povinným státním systémem zabezpečení na penzi s garancí státu, ze kterého se vyplácí starobní, invalidní, vdovské a sirotčí důchody. Ekonomicky aktivní občané odvádějí do systému peníze, ze kterých jsou financováni současní důchodci. První pilíř je závislý na výkonnosti ekonomiky, vývoji sazby důchodového pojištění, vývoji průměrné mzdy a hlavně na počtu zaměstnaných osob. Tento průběžný systém nevytváří žádné rezervy, vybrané prostředky nestačí na pokrytí výplat penzí a jsou financovány z jiných zdrojů státního rozpočtu. **Tabulka 10** ukazuje na deficit důchodového účtu, který se začal prohlubovat v letech 2009-2015. V roce 2016 byly příjmy z pojistného nejvyšší za posledních 9 let a nejnižší deficit příjmů a výdajů důchodového účtu ve výši 16,3 mld. Kč.

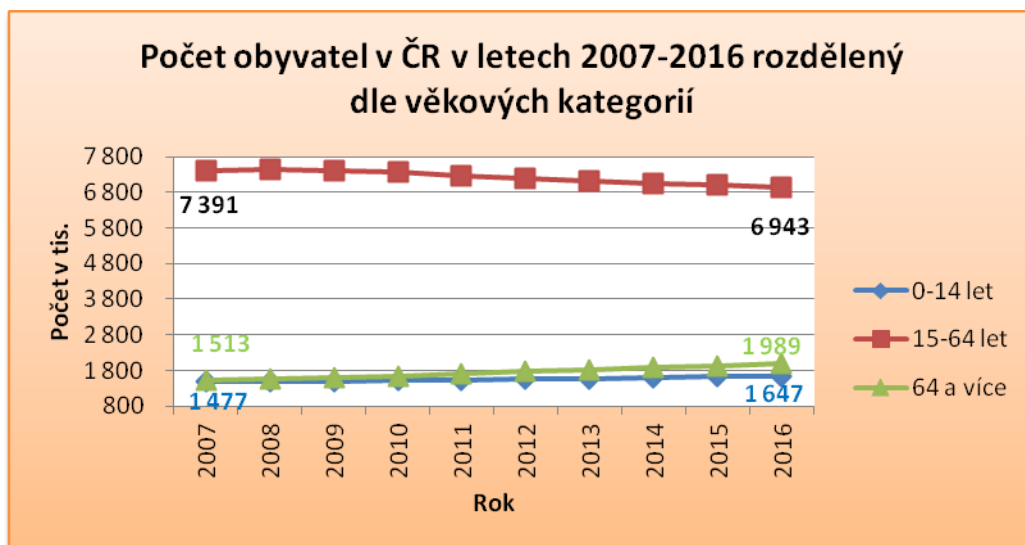
Tabulka 10: Příjmy pojistného na sociální zabezpečení a výdaje na důchodové pojištění v letech 2008-2016

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Příjmy pojistného na sociální zabezpečení v mld. Kč	310,9	301,1	308,5	319,5	323,3	323,8	333,0	352,0	372,9
Výdaje na dávky důchodového pojištění v mld. Kč	304,9	331,6	337,8	359,1	372,8	373,4	376,4	385,5	389,2
Výsledek hospodaření	6,0	-30,5	-29,3	-39,6	-49,5	-49,6	-43,4	-33,5	-16,3

Zdroj: ČSSZ, 2016 [online].[cit. 2017-04-24], vlastní zpracování

Financování prvního pilíře je přímo závislé na demografickém vývoji. Nepříznivý vývoj počtu ekonomicky aktivních občanů zachycuje **Graf 5**, ze kterého je patrný pokles počtu občanů o 448 tis. v r. 2016 oproti r. 2007 (ve věkové skupině 15-64 let). Dalším negativním faktorem je zvyšující se počet občanů ve věku starších 64 let, za 10 let do roku 2016 se počet zvýšil o 476 tis. občanů. (ČSÚ, 2017) [online].[cit. 2017-05-23]

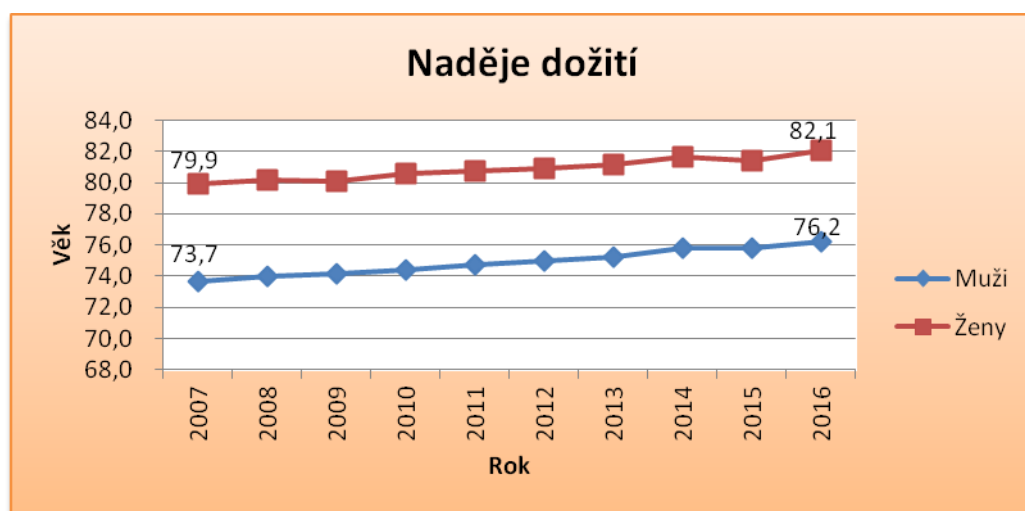
Graf 5: Věková struktura obyvatelstva ČR v letech 2007-2016

Zdroj: ČSÚ, 2017 [online].[cit. 2017-05-23], vlastní zpracování

Negativní vývoj pro udržitelnost průběžného systému podporuje i skutečnost zvyšující se věkové hranice naděje dožití. Naděje dožití se v letech 2007-2016 zvýšila u žen o 2,2 roku a u mužů o 2,5 roku, jak je patrné z **Grafu 6**. Pro průběžný systém to znamená zvýšení výdajů na penze.

Graf 6: Vývoj věku naděje dožití v letech 2007-2016

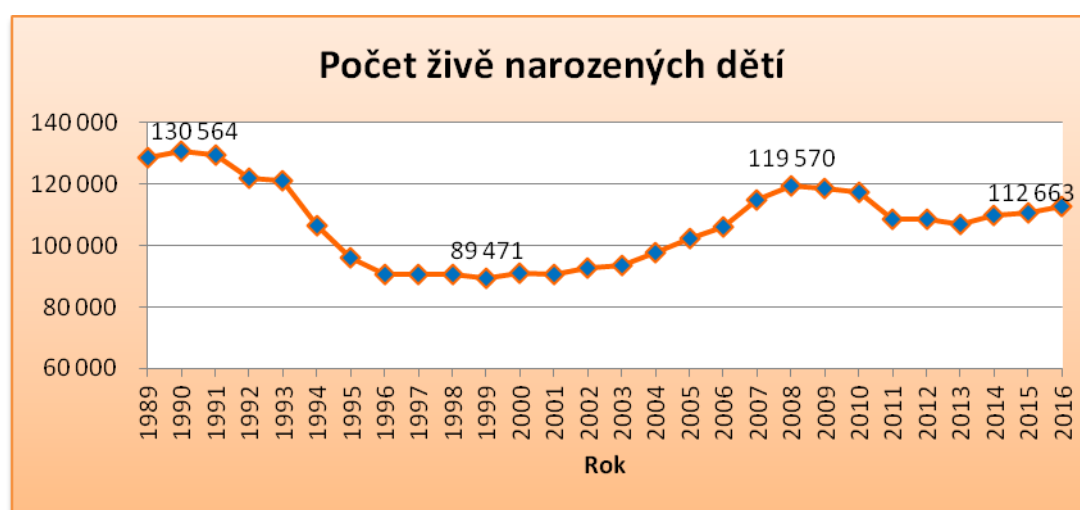

Zdroj: ČSÚ, 2017 [online].[cit. 2017-05-23], vlastní zpracování

Průběžný důchodový systém byl konstruován na základech dostatečné reprodukce populace. Se zvyšujícím se počtem občanů důchodového věku by pro zmírnění dopadu stárnutí populace bylo žádoucí zvýšení počtu živě narozených dětí a tím i rostoucí míra porodnosti.

Z **Grafu 7** je patrný klesající trend počtu živě narozených dětí v letech 1989-2016. Ve srovnání s rokem 1974, kdy se narodilo 194,2 tis. dětí, došlo v roce 2016 k poklesu počtu o 42 %.

Graf 7: Počet živě narozených dětí v letech 1989-2016

Zdroj: ČSÚ, 2017 [online].[cit. 2017-05-23], vlastní zpracování

Změny od roku 2018

S účinností od 1. ledna 2018 bylo schváleno zastropování věku odchodu do penze na 65 let. Každých 5 let dle demografického vývoje bude výše věku revidována vzhledem k vývoji doby dožití a průměrné doby strávené v důchodu. Výpočet penze se bude odvíjet od inflace a poloviny růstu průměrné mzdy. Dosud se penze zvyšovaly o inflaci a třetinu průměrné mzdy. Dle nového valorizačního vzorce by se měsíční penze měla zvýšit od začátku roku 2018 průměrně o 500 Kč měsíčně, místo 400 Kč měsíčně. (Rybová, 2017) [online]. [cit. 2017-06-25]

Pro OSVČ je povinnost odvádět pojistné z poloviny daňového základu ve výši 29,2 %. OSVČ z hlavní činnosti platí pojistné vždy, pro r. 2017 je stanovena minimální platba 2 061 Kč, OSVČ z vedlejší činnosti musí min. platit 825 Kč.

Pro OSVČ je pro r. 2017 stanovena hranice pro povinnost platit sociální pojištění z výdělečné činnosti ve výši 67 756 Kč. (Nováková, 2017) [online].[cit. 2017-06-25]

Průběžný způsob financování je vzhledem k demografickému vývoji dlouhodobě neudržitelný. Na penzi v prvním pilíři by měly stejnou výši odvodů do systému přispívat i OSVČ. Řešením není ani zvýšení důchodové pojistné sazby, které by mohlo vést k vyšší nezaměstnanosti a snížení záměrů k investování.

Analýza druhého pilíře

Druhý pilíř důchodového spoření byl zaveden 1. ledna 2013 v rámci druhé fáze důchodové reformy za vlády premiéra Petra Nečase. Zavedením druhého pilíře dostali občané možnost vyvést 3 % hrubé mzdy z prvního pilíře a 2 % ze mzdy si platit na důchod navíc. Při účasti v druhém pilíři odváděl účastník do pilíře prvního o 3 % méně, tj. 28,5 %, celkově si na vlastní účet u účastnického fondu spořil 5 % z hrubé mzdy. (Do prvního pilíře důchodového pojištění je odváděno 31,5 % z hrubé mzdy zaměstnance, z toho 25 % odvádí zaměstnavatel a 6,5 % zaměstnanec). Prostředky účastníků byly spravovány v důchodových fondech.

Na důchodové spoření si účastníci mohli vybrat ze čtyř investičních strategií, které se liší mírou investičního rizika a mírou výnosu. Jednou za 5 let bylo možné změnit bezplatně penzijní společnost, při změně před uplynutím stanovené doby by se účtoval poplatek. K této změně však nedostali účastníci příležitost, protože k 1. lednu 2016 byl druhý pilíř důchodového spoření zrušen. Druhý pilíř se nesetkal s velkým zájmem občanů, ke konci září roku 2015 v něm spořilo 84,5 tis. účastníků s celkovou naspořenou částkou 2,8 miliardy Kč. Účastníci své naspořené prostředky dostanou zpět na základě oznámení způsobu výplaty. Od 15. října 2016 byla zahájena výplata dle výběru formy převodem buď na bankovní účet, na složenku, nebo bylo nabídnuto přesunutí prostředků do třetího pilíře. Neoznámí-li účastník způsob výplaty, budou prostředky převedeny automaticky na daňový účet. Účastník zrušeného druhého pilíře je krácen za každý rok spoření na důchodové výměře o poměrnou část neúčasti na důchodovém pojištění, nebo si může rozdíl pro nezkrácení důchodu doplatit na ČSSZ nejpozději do 29. 12. 2017. Důvodem zrušení dle Ministerstva financí je zastavení odlivu peněz ze státního pilíře, od roku 2013 došlo k odklonu téměř 2 miliard Kč. Penzijní společnosti investovaly do zřízení druhého pilíře

téměř 150 mil. Kč. Náklady spojené se zrušením druhého pilíře jsou dle Ministerstva financí odhadovány na 30,5 mil. Kč. (Vlková, 2015) [online].[cit. 2017-06-20]

Důvody neúspěchu druhého pilíře jsou spatřovány v nedostatečné informovanosti občanů ze strany státu. Druhý pilíř byl prosazen vládou premiéra Nečase navzdory nesouhlasu opozičních stran, proto nebylo celistvým zájmem státu pilíř příliš preferovat. Velmi negativním faktorem pro rozhodování občanů o vstupu byl fakt nemožnosti vystoupení z druhého pilíře a čerpání úspor až dosažením důchodového věku. Bude-li si účastník spořit od 35 let věku, nebude mít možnost s prostředky po dobu 30 let disponovat. Prostředky vložené na důchodové spoření se stávají dlouhodobou investicí s nejistou mírou zhodnocení a vysokým rizikem výkyvů vývoje makroekonomických ukazatelů. Druhý pilíř byl vnímán vhodnějším pro vysokopříjmové občany, zohledňující princip zásluhovosti.

Výpočet výše měsíčního důchodu z prvního pilíře a důchodu z prvního pilíře při účasti v druhém pilíři

Pro výpočet měsíčního důchodu z prvního pilíře jsou zvažovány 3 varianty, při měsíční hrubé mzdě pojištěnce 10 000 Kč, 15 000 Kč a 35 000 Kč. Prvním krokem pro výpočet státního důchodu je výpočet souhrnu vyměřovacích základů, které se vypočítají z hrubé roční mzdy přepočtené koeficientem nárůstu za každý rok. **Tabulka 11** s výpočtem souhrnu ročních vyměřovacích základů (RVZ) je uvedena v **Příloze 3**. Pro modelační příklad je stanovena doba pojištění na 31 let (v letech 1986-2016). Pro jednotlivé varianty byly vypočteny v **Tabulce 12** následující hrubé roční vyměřovací základy pro rozhodné období, vyloučené doby nejsou ve výpočtu zvažovány:

Tabulka 12: Výsledek výpočtu RVZ pro jednotlivé varianty

v Kč	1. varianta	2. varianta	3. varianta
hrubá měs. mzda	10 000	15 000	35 000
hrubá roční mzda	120 000	180 000	420 000
Σ RVZ	12 582 420	18 873 630	44 038 470

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb., vlastní zpracování

U výpočtu státního starobního důchodu při účasti na důchodovém spoření je snížen vyměřovací základ na 1,2 %. Pro stanovení osobního vyměřovacího základu (OVZ) přepočteného na rok 2016 použijeme vzorec:

$$OVZ = \frac{\Sigma \text{Ročních vyměřovacích základů}}{\text{Průměrný denní příjem} - \Sigma \text{vyloučené doby}} \cdot \frac{365}{12}$$

$$\text{Průměrný denní příjem} = 31 \text{ let pojištění} \cdot 365 = 11\,315 \text{ dnů}$$

1. Varianta výpočtu důchodu z I. pilíře a důchodu I. pilíře při spoření v II. pilíři při hrubé mzdě pojištěnce 10 tis. Kč

$$OVZ \text{ var. 1} = \frac{12\,582\,420}{11\,315} \cdot 30,4167 = 33\,824 \text{ Kč}$$

Tabulka 13: Výpočet důchodu první varianty při 10 tis. Kč hrubé mzdy

1. VARIANTA	DŮCHOD Z I. PILÍŘE	DŮCHOD Z I. PILÍŘE PŘI ÚČASTI V II. PILÍŘI
Osobní vyměřovací základ	33 824	33 824
První redukční hranice (do 11 883 Kč - 100 %)	11 883	11 883
Druhá redukční hranice (od 11 883 do 108 024 Kč - 26 %)	5 705	5 705
Základní výměra důchodu	2 440	2 440
Výpočtový základ (11 883+5 705)	17 588	17 588
Procentní výměra za odpracované roky (31 let*1,5 %) v %	46,5	37,2
Procentní výměra důchodu (výpočtový základ*46,5 %)	8 178	6 543
Měsíční důchod (základní výměra důchodu+procentní výměra důchodu)	10 618	8 983

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb., zákon č. 426/2011 Sb., vlastní zpracování

Při hrubé mzdě 10 tis. Kč klesne pojištěnci státní důchod při spoření ve druhém pilíři o 1 635 Kč.

2. Varianta výpočtu důchodu z I. pilíře a důchodu I. pilíře při spoření v II. pilíři při hrubé mzdě pojištěnce 15 tis. Kč

$$OVZ \text{ var. 2} = \frac{18\,873\,630}{11\,315} \cdot 30,4167 = 50\,736 \text{ Kč}$$

Tabulka 14: Výpočet důchodu druhé varianty při 15 tis. Kč hrubé mzdy

2. VARIANTA	DŮCHOD Z I. PILÍŘE	DŮCHOD Z I. PILÍŘE PŘI ÚČASTI V II. PILÍŘI
Osobní vyměřovací základ	50 736	50 736
První redukční hranice (do 11 883 Kč - 100 %)	11 883	11 883
Druhá redukční hranice (od 11 883 do 108 024 Kč - 26 %)	10 102	10 102
Základní výměra důchodu	2 440	2 440
Výpočtový základ (11 883+10 102)	21 985	21 985
Procentní výměra za odpracované roky (31 let*1,5 %) v %	46,5	37,2
Procentní výměra důchodu (výpočtový základ*46,5 %)	10 223	8 178
Měsíční důchod (základní výměra důchodu+procentní výměra důchodu)	12 663	10 618

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb., zákon č. 426/2011 Sb., vlastní zpracování

Při hrubé mzdě 15 tis. Kč klesne pojištění státní důchod při spoření ve druhém pilíři o 2 045 Kč.

3. Varianta výpočtu důchodu z I. pilíře a důchodu I. pilíře při spoření v II. pilíři při hrubé mzdě pojištěnce 15 tis. Kč

$$OVZ_{var.3} = \frac{44\,038\,470}{11\,315} \cdot 30,4167 = 118\,383 \text{ Kč}$$

Tabulka 15: Výpočet důchodu třetí varianty při 35 tis. Kč hrubé mzdy

3. VARIANTA	DŮCHOD Z I. PILÍŘE	DŮCHOD Z I. PILÍŘE PŘI ÚČASTI V II. PILÍŘI
Osobní vyměřovací základ	118 383	118 383
První redukční hranice (do 11 883 Kč - 100 %)	11 883	11 883
Druhá redukční hranice (od 11 883 do 108 024 Kč - 26 %)	27 690	27 690
Základní výměra důchodu	2 440	2 440
Výpočtový základ (11 883+27 690)	39 573	39 573
Procentní výměra za odpracované roky (31 let*1,5 %) v %	46,5	37,2
Procentní výměra důchodu (výpočtový základ*46,5 %)	18 401	14 721
Měsíční důchod (základní výměra důchodu+procentní výměra důchodu)	20 841	17 161

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb., zákon č. 426/2011 Sb., vlastní zpracování

Při hrubé mzdě 35 tis. Kč klesne pojištěnci státní důchod při spoření ve druhém pilíři o 3 680 Kč. Z **Tabulky 16** je patrné, že nízkopříjmový účastníci téměř na úrovni minimální mzdy (v roce 2016 tj. 9 900 Kč) jsou na výplatě státního důchodu zvýhodněni o 6 %.

Tabulka 16: Porovnání odvodů na sociální zabezpečení do I. a II. pilíře

Hrubá mzda v Kč	10 000	15 000	35 000
Měsíční státní důchod v Kč	10 618	12 663	20 841
Poměr hrubé mzdy/měs. důchod.	6 %	-16 %	-40 %
Měsíční státní důchod při účasti na II. pilíři	8 983	10 618	17 161
Pokles státního důchodu při účasti na II. pilíři	-1 635	-2 045	-3 680
Odvod na pojistné soc. zabezpečení-pouze I. pilíř (6,5 %)	650	975	2 275
Pojistné na soc. zabezpečení v I. pilíři při účasti v II. pilíři (3,5 %)	350	525	1 225
Pojistné na důchodové spoření II. pilíř (5 %)	500	750	1 750
Odvod do důchodového systému při účasti II. pilíře	850	1 275	2 975
Doba pojištění 31 let (12 měsíců)	372	372	372
Celkový odvod na soc. zabezpečení 31 let pouze I. pilíř	241 800	362 700	846 300
Celkový odvod na soc. zabezpečení 31 let I.+ II. pilíř	316 200	474 300	1 106 700
ROZDÍL odvodu na soc. zabezpečení do II. pilíře z I. pilíře v Kč	74 400	111 600	260 400

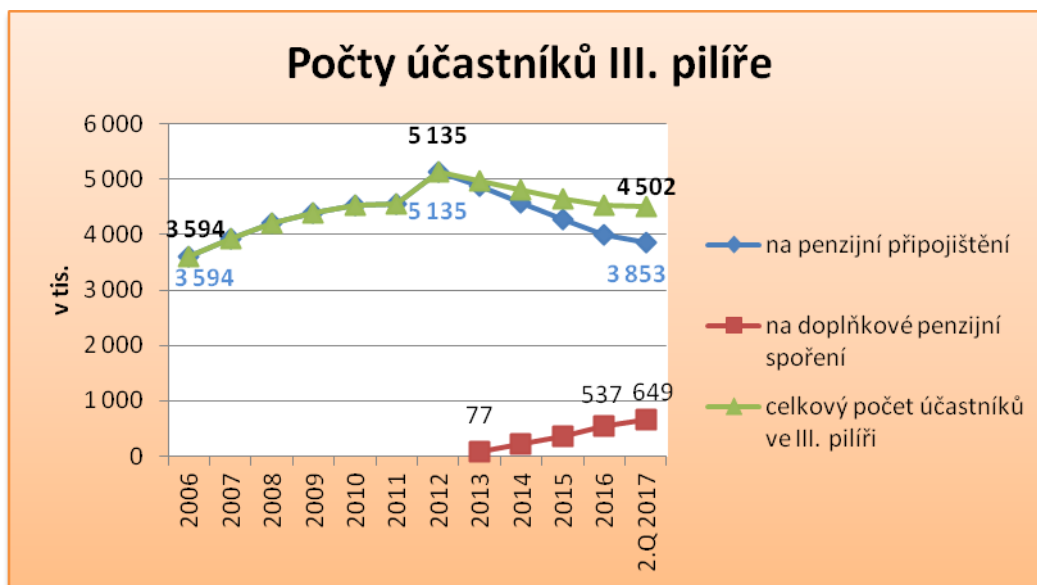
Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Účastníci se zvyšující se hrubou mzdou mají i nejvyšší snížení příjmů při odchodu do důchodu. Účastník druhého pilíře s hrubou mzdou 10 tis. Kč odvede do důchodového systému na soc. zabezpečení 3,5 krát méně finančních prostředků než účastník s hrubou mzdou 35 tis. Kč.

Analýza třetího pilíře

Spoření na penzijní připojištění získalo nejvyšší zájem občanů v roce 2012, kdy se třetího pilíře účastnilo přes 5 mil. občanů. Z **Grafu 8** je patrný celkový pokles účastníků od roku 2013, kdy bylo v rámci důchodové reformy nově občanům umožněno doplňkové penzijní spoření. Nejvyšší meziroční nárůst počtu účastníků je zaznamenán v roce 2016, kdy byl umožněn účastníkům zrušeného druhého pilíře přestup do třetího pilíře doplňkového spoření.

Graf 8: Vývoj počtu účastníků třetího pilíře v letech 2006 - 2. Q 2017

Zdroj: MFČR.cz, 2017, [online].[cit. 2017-08-10], vlastní zpracování

Pro účastníka třetího pilíře je doplňkové spoření zajímavé z důvodu možného uplatnění státního příspěvku a daňového zvýhodnění. Pro maximální státní příspěvek 230 Kč měsíčně je třeba minimální úložky ve výši 1 000 Kč. (tj. 2 760 Kč ročně = Σ roční úspora 14 760 Kč). Optimální částka měsíční úložky je 3 000 Kč, při které je možné uplatnit maximální daňový odpočet ve výši 24 000 Kč, tj. 3 600 Kč zvýhodnění v daňovém efektu. Třetí pilíř byl zefektivněn i pro zaměstnavatele přispívající zaměstnancům na spoření osvobozením příspěvků od daně do 50 000 Kč. Z dotazníkového šetření vyplývá, že pouze necelým 40 % dotázaných přispívá zaměstnavatel. Z **Tabulky 17** je patrné, že si účastníci v průměru nespoří ani částku 1 000 Kč pro optimalizaci státního příspěvku.

Tabulka 17: Vývoj průměrné měsíční úložky účastníků v letech 2006 - 2. Q 2017

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2. Q 2017
Průměrný měs. příspěvek účastníka	431	450	451	444	440	442	465	570	579	598	620	646

Zdroj: MFČR.cz, 2017, [online].[cit. 2017-08-10], vlastní zpracování

Současný trh nabízí 8 penzijních společností, u kterých lze uzavřít doplňkové penzijní spoření. Zhodnocení hospodaření jednotlivých penzijních společností v roce 2016 a od vzniku společností je uvedeno v **Tabulce 18**.

Tabulka 18: Zhodnocení hospodaření fondů doplňkového penzijního spoření v roce 2016 a zhodnocení od vzniku fondů

Penzijní společnosti	fondy	zhodnocení r. 2016 v %	zhodnocení od vzniku fondu v %	aktiva v mil. Kč
Conseq penzijní společnost a.s.	Akciový	10,81	49,16	305,7
ČSOB penzijní společnost a.s.	Dynamický	5,36	17,92	231,0
Česká spořitelna - penzijní společnost	Dynamický	7,42	13,95	464,0
AXA penzijní společnost a.s.	Vyvážený	4,48	12,32	189,5
Penzijní společnost České pojišťovny a.s.	Dynamický	6,40	11,80	234,9
ČSOB penzijní společnost a.s.	Vyvážený	3,11	11,58	403,0
Allianz penzijní společnost a.s.	Dynamický	1,51	11,46	248,6
Conseq penzijní společnost a.s.	Dluhopisový	1,94	11,13	186,8
KB Penzijní společnost a.s.	Dynamický	0,87	10,77	328,1
Penzijní společnost České pojišťovny a.s.	Vyvážený	3,50	10,40	620,3
Česká spořitelna - penzijní společnost	Vyvážený	5,17	9,69	1183,0
Allianz penzijní společnost a.s.	Vyvážený	2,21	9,50	272,1
KB Penzijní společnost a.s.	Vyvážený	-0,84	5,40	304,8
ČSOB penzijní společnost a.s.	Konzervativní	0,00	5,05	1698,0
AXA penzijní společnost a.s.	Dluhopisový	0,43	4,38	390,3
Penzijní společnost České pojišťovny a.s.	Konzervativní	-0,10	4,20	158,5
Allianz penzijní společnost a.s.	Konzervativní	-0,04	3,98	368,2
AXA penzijní společnost a.s.	Konzervativní	0,02	3,80	341,2
Conseq penzijní společnost a.s.	Konzervativní	0,09	2,70	4,2
Česká spořitelna - penzijní společnost	Konzervativní	-0,05	2,25	4376,0
NN Penzijní společnost (vznik od 2/2015)	Vyvážený	2,44	1,93	93,2
KB Penzijní společnost a.s. (vznik od 12/2012)	Konzervativní	-0,15	1,91	1428,4
NN Penzijní společnost	Konzervativní	0,21	1,02	397,3
NN Penzijní společnost (vznik od 5/2015)	Růstový	9,35	-3,26	99,8

Zdroj: APFČR.cz, 2017 [online]. [cit. 2017-80-10], vlastní zpracování

Nejvyššího zhodnocení dosáhly v roce 2016 fondy s dynamickou strategií a investicí do akcií. S nejvyšším zhodnocením od vzniku společnosti se umístila Conseq

penzijní společnost a.s. se zhodnocením akciového fondu ve výši 49,16 %. Konzervativní fond s nízkou mírou rizika, ale i zhodnocením je zařazen do druhého rizikového stupně ze sedmi možných. Může investovat až do výše 100 % hodnoty majetku ve fondu do investičních cenných papírů a nástrojů peněžního trhu, které vydala nebo za které převzala záruku ČR nebo ČNB. V konzervativních fondech od roku 2013 nejvyššího zhodnocení dosáhla ČSOB penzijní společnost a.s. se zhodnocením 5,05 %. Téměř většina penzijních společností byla založena 1. ledna 2013, data jsou sledována krátkou dobu a nelze přesněji prognózovat vývojový horizont.

Pro ověření finanční zajištěnosti v penzi a výše měsíčních úložek do doby penze budou vypočteny dvě varianty modelových příkladů. V první části obou variant bude vypočtena cílová částka, jakou by měl mít občan naspořenou v 65 letech, aby mohl pobírat 17 let (do 82 let) měsíční rentu 10 tis. Kč nebo 15 tis. Kč. V druhé části obou variant bude vypočtena výše měsíční úložky občana, kterou by si měl spořit od 18 let a od 40 let do 65 let, aby dosáhl celkové výše úspory, která ho finančně zajistí na 17 let v penzi. Pro obě varianty je počítáno s úrokovou mírou 1 % p. a.

Vzorec pro zásobitele:

$$S_o = A \cdot \frac{q^n - 1}{(q - 1) \cdot q^n}$$

Vzorec pro fondovatele:

$$A = S_n \cdot \frac{q - 1}{q^n - 1}$$

vysvětlivky:

n = počet období
i = úroková míra
q = úročitel
A = anuita

Vzorec pro úročitele:

$$q = 1 + i$$

$$i = \frac{1}{12} \div 100 = 0,00083$$

VARIANTA 1

- ♦ Celková výše úspory na zajištění v penzi od 65 let do 82 let při zásobiteli S_o a výši renty **10 tis. Kč** měsíčně
 $n = 17 \cdot 12 = 204$ měs.

$$S_o = 10\,000 \cdot \frac{1,00083^{204} - 1}{(1,00083 - 1) \cdot 1,00083^{204}} = 1\,875\,928 \text{ Kč}$$

- ♦ Výpočet výše měsíční úložky **od 18 let občana do 65 let** pro dosažení částky 1 875 928 Kč

$$n = 47 \cdot 12 = 564 \text{ měs.}$$

$$A1 = 1\,875\,928 \cdot \frac{1,00083 - 1}{1,00083^{564} - 1} = 2\,610 \text{ Kč}$$

- ♦ Výpočet výše měsíční úložky **od 40 let občana do 65 let** pro dosažení částky 1 875 928 Kč

$$n = 25 \cdot 12 = 300 \text{ měs.}$$

$$A2 = 1\,875\,928 \cdot \frac{1,00083 - 1}{1,00083^{300} - 1} = 5\,509 \text{ Kč}$$

Závěr: Na zajištění v penzi po dobu 17 let měsíční rentou 10 tis. Kč si musí občan od 18 let do 65 let spořit částku ve výši 2 610 Kč měsíčně, od 40 let si musí do doby nároku na penzi spořit 5 509 Kč měsíčně.

VARIANTA 2

- ♦ Celková výše úspory na zajištění v penzi od 65 let do 82 let při zásobiteli S_0 a výši renty **15 tis. Kč** měsíčně

$$S_0 = 15\,000 \cdot \frac{1,00083^{204} - 1}{(1,00083 - 1) \cdot 1,00083^{204}} = 2\,813\,892 \text{ Kč}$$

- ♦ Výpočet výše měsíční úložky **od 18 let občana do 65 let** pro dosažení částky 2 813 892 Kč

$$n = 47 \cdot 12 = 564 \text{ měs.}$$

$$A1 = 2\,813\,892 \cdot \frac{1,00083 - 1}{1,00083^{564} - 1} = 3\,914 \text{ Kč}$$

- Výpočet výše měsíční úložky **od 40 let občana do 65 let** pro dosažení částky 2 813 892 Kč

$$n = 25 \cdot 12 = 300 \text{ měs.}$$

$$A_2 = 2\,813\,892 \cdot \frac{1,00083 - 1}{1,00083^{300} - 1} = 8\,264 \text{ Kč}$$

Závěr: Na zajištění v penzi po dobu 17 let měsíční rentou 15 tis. Kč si musí občan od 18 let do 65 let spořit částku ve výši 3 914 Kč měsíčně, od 40 let si musí do doby nároku na penzi spořit 8 264 Kč měsíčně.

Z výpočtů je patrné, že si občan musí spořit podstatně vyšší měsíční částku než je dosavadní průměrná úložka občana ve výši 646 Kč měsíčně. Pro zajištění důstojného stáří by si měl občan spořit min. částku ve výši 3 tis. Kč pro maximalizaci státní podpory a daňového efektu.

4.2 Komparace důchodových systémů Slovenska a ČR

Pro komparaci s Českou republikou byl vybrán důchodový systém Slovenska, který měl v roce 1993 stejnou výchozí ekonomickou a sociální pozici. Po rozdělení Československa byly důležitým mezníkem důchodového systému Slovenska reformní kroky v roce 2005, kdy byl k povinnému prvnímu pilíři zaveden druhý pilíř kapitalizačního důchodového spoření a třetí pilíř doplňkového důchodového spoření. Prvenství v rámci Visegrádské čtyřky Slovensko získalo se vstupem od 1. ledna 2009 do eurozóny a přijetím eura se směnovým kurzem 30,126 SKK za euro. Hlavní kritéria a parametry slovenského třípilířového systému jsou shrnuty v následující tabulce:

Tabulka 19: Slovenský třípilířový důchodový systém od roku 2005

I. PILÍŘ	II. PILÍŘ	III. PŘILÍŘ
(základní průběžně financovaný)	(kapitalizační pilíř důchodového spoření)	(doplňkové důchodové spoření)
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Povinný pro zaměstnance a OSVČ ◆ Založen na principu PAYG ◆ Financován příspěvky současných zaměstnanců, odvody ze mzdy zaměstnance ve výši 18 % hrubé mzdy ◆ Příspěvek odvádí i OSVČ ◆ Spravován Sociální pojišťovnou ◆ Min. doba povinné účasti pro čerpání důchodu je 15 let a dosažení důchodového věku 62 let ◆ Předčasný důchod krácen o 0,5% za každý měsíc ◆ Zaměstnaný občan po dosažení důchodového věku je bonusován 0,5% za každý měsíc ◆ Indexace dávek podle inflace a mezd ◆ Pozůstalostní důchod v příp. úmrtí je předmětem dědictví 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Původně povinná účast pro občany nově vstupující na trh práce, nyní dobrovolný ◆ Spoření u důchodových správcovských společností ◆ Spoření je příspěvkově definované ◆ Odvody ze mzdy ve výši 9 % (příspěvky jsou vyvedeny z I. pilíře, zbývajících 9 % zůstává v I. pilíři) ◆ Minimální doba spoření je 10 let ◆ Doporučená doba spoření 18-20 let pro max. zisku ◆ Investování správcovské spol. pouze do důch. fondu zvoleného klientem ◆ Důchodové fondy odděleny od majetku společnosti ◆ Při úmrtí účastníka před nárokem na penzi jsou příspěvky předmětem dědictví, zemřeli-li v důchodovém věku, tak příspěvky propadají ve prospěch správcovské firmy 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Nepovinné dobrovolné spoření od 18 let ◆ Povinné pro zaměstnance vykonávající tzv. rizikové práce (uzavření do 30 dnů od zač. výkonu práce) ◆ Příspěvky jsou daňově zvýhodněny ◆ Spoření prostřednictvím životního pojištění, spoření v bankách, podílových fondech, atp.

Zdroj: Loužek 2014, vlastní zpracování

Důchodové pojištění prvního pilíře je tvořeno dvěma samostatně financovanými podsystémy, důchodovým a invalidním pojištěním. Z důchodového pojištění je vyplácen starobní, předčasný starobní, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod. Z invalidního pojištění je poskytován invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod. (MPSVR.SK, 2017 [online] [cit. 2017-06-15])

Reformní změny I. a II. pilíře v roce 2012

Občané se zavedením druhého pilíře dostali možnost odvádět místo 18 % hrubé mzdy pouze polovinu (tj. 9 %) do prvního pilíře, zbývajících 9 % mohli posílat do druhého pilíře na své účty u soukromých penzijních společností.

Občanům, kterým v době zavádění druhého pilíře chybělo 10 let do penze, byl vstup odepřen. Účastníkům druhého pilíře byla nabízena možnost výběru spoření ve třech důchodových fondech – v konzervativním, vyváženém a růstovém. Téměř 70 % Slováků si vybralo agresivnější investiční strategii. Průměrné zhodnocení se pohybovalo kolem 1,2 % ročně, pod úrovní inflace. Původních osm správcovských společností bylo sníženo na šest, účastníci v nich naspořili 5 mld. EUR. (Peníze.cz, 2013) [online] [cit. 2017-05-14]

Zavedení druhého pilíře důchodového systému slovenskou vládou Mikuláše Dzurindy se setkalo s velkým zájmem občanů a po 3,5 letech fungování v něm spořilo 1,5 mil. účastníků. (Loužek, 2014)

S rostoucím schodkem státního rozpočtu došlo za vlády premiéra Roberta Fica k oslabení druhého pilíře a posílení odvodů do Sociální pojišťovny prvního pilíře. V polovině roku 2012 slovenští poslanci odhlasovali snížení odvodů do druhého pilíře z 9 % na 4 % a posílení prvního pilíře z 9 % na 14 %. Dalšími změnami pro účastníky druhého pilíře je možnost si spořit sami 2 % se zvýhodněním odečtu z daně. Novou povinností pro penzijní společnosti je nabízet min. jeden garantovaný fond. Vstup do druhého pilíře je nastaven na dobrovolnosti pro účastníky do 35 let. (Peníze.cz, 2013) [online] [cit. 2017-05-14]

Z dlouhodobějšího horizontu je Slovenský důchodový systém za stávajících podmínek neudržitelný. Jedním z řešení by bylo oddálení věku odchodu do penze, které by mohlo zvýšit počet ekonomicky aktivních občanů. Z **Tabulky 20** je patrné, že občané Slovenské republiky po roce 2020 nepředpokládají pozdější odchod do penze a plánují odchod o 4,4 roku dříve než občané ČR.

Tabulka 20: Komparace důchodového věku Slovenska a ČR v letech 2014, 2020 a po roce 2020

DŮCHODOVÝ VĚK	2014		2020		po roce 2020	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Slovensko	62	61 let 6 m	62 let 6 m	62 let 6 m	62 let 6 m	62 let 6 m
ČR	62 let 10 m	61 let 8m	63 let 8m	63 let 8m	67 +	67 +

Zdroj: MPSVR.SK, 2017 [online].[cit. 2017-06-15], vlastní zpracování

Na Slovensku žije v současnosti ve věku 18-62 let přibližně 3,39 mil. obyvatel, od 62 let a více 1,05 mil. obyvatel. Prognózy pro rok 2068 předpokládají poměr 2,35 mil. obyvatel ve věku 18-62 let a 1,67 mil. obyvatel ve věku 62 a více. (Topky.sk, 2016) [online].[cit. 2017-06-15] Pro přepočítání procentuálního vyjádření bylo kalkulováno s celkovým počtem 5 433 tis. obyvatel Slovenska. Z **Tabulky 21** vyplývá pokles počtu občanů ve věku 18-62 let o 19 % a nárůst občanů o 11 % ve věku 62 a více.

Tabulka 21: Porovnání poměru počtu obyvatel v roce 2016 a 2068 v rozmezí věku 18- 62 let a 62 let a více

ROK	Počet občanů v tis.		vyjádření v %		Rozdíl
	2016	2068	2016	2068	
18-62 let	3 390	2 350	62 %	43 %	-19 %
62 a více	1 050	1 670	19 %	31 %	11 %

Zdroj: Topky.sk, 2016, [online].[cit. 2017-06-15], vlastní zpracování

V následující **Tabulce 22** jsou uvedeny vybrané ukazatele a makroekonomické veličiny, sledované OECD, pro porovnání a hodnocení penzijních systémů na Slovensku a v České republice v letech 2008 a 2014. Pro přepočítání průměrného ročního příjmu ČR v eurech byl použit průměrný kurz ČNB 27,53 Kč za euro ze dne 31. 12. 2014. (KURZY.cz, 2015) [online].[cit. 2017-05-14]

Tabulka 22: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému Slovenska a ČR v roce 2008 a 2014

Klíčové ukazatele:		2008		2014	
		Slovensko	ČR	Slovensko	ČR
Průměrné roční příjmy zaměstnanců	EUR	8 700	10 635	10 342	12 092
Veřejné výdaje na důchody	% HDP	5,8	7,4	7,0	8,9
Délka života	od narození	74,6	76,4	75,3	77,6
	od 65 let	15,3	15,8	16,2	17,3
Obyvatelstvo starší 65 let	% obyvatelstva	12,5	16,2	13,6	17,6

Zdroj: OECD, Pensions at a Glance, 2011 a 2015, vlastní zpracování

Z porovnávaných vybraných ukazatelů mezi Slovenskem a ČR nejsou patrné významné rozdíly. Průměrné roční příjmy slovenských zaměstnanců se v roce 2014 zvýšily oproti roku 2008 o 1642 EUR a výdaje na penze v roce 2014 vzrostly o 1,2 % HDP. Při porovnání průměrných ročních příjmu Slovenska a ČR v roce 2014 jsou v ČR příjmy o 1750 EUR vyšší, tj. přibližně o 45 tis. Kč ročně. Veřejné výdaje ČR byly v roce 2014 o 1,9 % HDP vyšší než na Slovensku. V průměrné délce života je ČR na tom lépe než Slovensko, délka života od narození je v ČR o 2,3 roku delší a občané nad 65 let se dožívají o 1,1 roku déle než občané Slovenska.

4.3 Komparace důchodových systémů Maďarska a ČR

Maďarsko bylo první zemí z Visegrádské čtyřky, které zavedlo v roce 1998 do důchodového systému druhý pilíř. Druhým významným reformním mezníkem je rok 2010, kdy došlo ke znárodnění penzijních fondů a téměř ke zrušení druhého pilíře.

Hlavní kritéria a parametry maďarského pětípilířového systému jsou shrnuty v následující tabulce:

Tabulka 23: Maďarský pětipilířový důchodový systém

I. PILÍŘ	II. PILÍŘ	III. PŘILÍŘ
(základní průběžně financovaný)	(soukromé fondy)	(soukromé penzijní fondy)
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Financován příspěvky zaměstnavatelů ve výši 24 % a zaměstnanců ve výši 9,5 % ◆ Min. doba povinné účasti pro čerpání důchodu je 15 let, standardní 20 let ◆ Dosažení důchodového věku 62 let ◆ Výše dávek je závislá na počtu odpracovaných let a valorizaci čistých příjmů ◆ Dávky vyplácí Fond důchodového pojištění 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Vznik v r. 1998 po velké penzijní reformě ◆ Povinný vstup pro občany prvně nastupující do zaměstnání ◆ Dobrovolný vstup pro ostatní do podzimu 1999 ◆ Financován příspěvky zaměstnance ve výši 8 % (příspěvky jsou vyvedeny z I. pilíře, zbývajících 1,5 % zůstává v I. pilíři) ◆ V případě úmrtí jsou úspory předmětem dědictví ◆ Garantuje min. 25 % hodnoty penze z prvního pilíře ◆ Povinnost penzijních fondů dosáhnout min. výnosu z investic účastníka 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Vstup do spoření je dobrovolný ◆ Na spoření přispívá zaměstnavatel s možností si uplatnit odečet z daně
IV. PILÍŘ		V. PILÍŘ
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Vznik od roku 2008 pro diverzifikaci při investování na důchod ◆ Zaměstnanecký důchodový program ◆ Účastník musí uzavřít smlouvu mezi zaměstnavatelem a zaměstnaneckou společností (a.s.) ◆ Podléhá kontrole Maďarského fin. kontrolního úřadu 		<ul style="list-style-type: none"> ◆ Vznik od roku 2006 ◆ Investice možné zhodnotit v dluhopisech, cenných papírech, na účtech peněž. trhu a vzájemných fondů ◆ Je daňově podporován

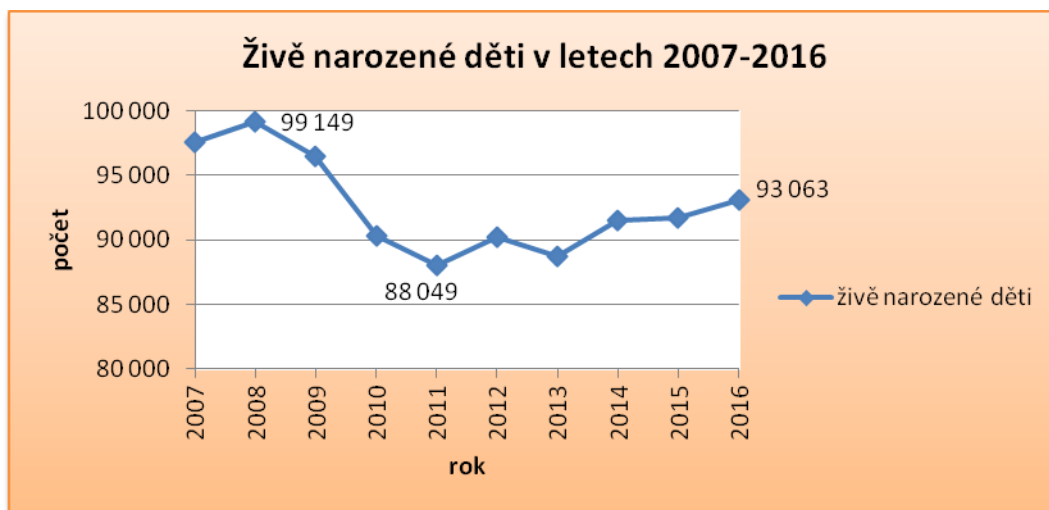
Zdroj: Koldinská, Štefko, 2011, vlastní zpracování

Reformní změny I. a II. pilíře v roce 2010

Druhý pilíř byl primárně určen pro občany mladší 40 let. Setkal se s velkým zájmem maďarských občanů a po prvním roce fungování druhého pilíře v něm spořilo 1,3 mil. účastníků. Do roku 2010 v něm spořilo 3 mil. účastníků, tj. 31 % občanů celého Maďarska. V roce 2010 došlo novými pravidly vlády Viktora Orbána k razantní reformě a téměř zrušení druhého pilíře. Účastníci, kteří se rozhodli v druhém pilíři zůstat, přišli o 24 % hrubé mzdy odvodů zaměstnavatele, které nebude započítáno do penze. (tzv. solidární platba) Účastníci dostali i možnost z druhého pilíře přestoupit plně do prvního pilíře za podmínky zachování penze z prvního pilíře po dobu, co setrvali v pilíři druhém. Hlavním důvodem reformy byla ekonomická krize a neudržitelnost prvního pilíře, ze kterého bylo 3 mil. účastníků vyváděno 8 % do pilíře druhého. Tyto prostředky chyběly na pokrytí státních penzí. (Aktuálně.cz, 2013) [online].[cit. 2017-06-15]

Počet obyvatel Maďarska stále klesá, v letech 2007-2016 čítá méně o 236 tis. občanů. Jelikož i maďarský důchodový systém je financován ekonomicky aktivními občany, bylo by žádoucí zvýšení počtu živě narozených dětí, z **Grafu 9** je však patrný pokles.

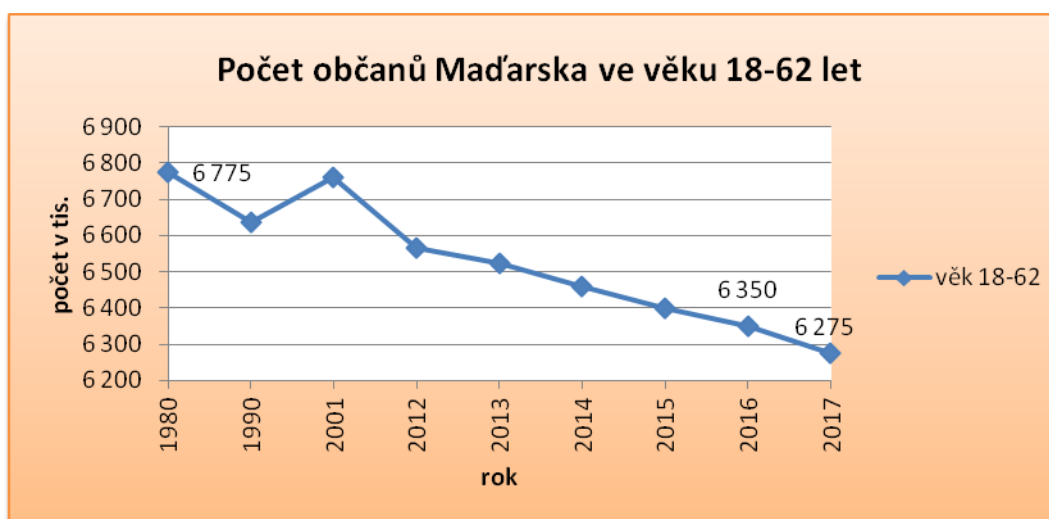
Graf 9: Počet živě narozených dětí v Maďarsku v letech 2007-2016

Zdroj: KSH.hu, 2017 [online].[cit. 2017-07-10], vlastní zpracování

Nepříznivý demografický vývoj Maďarska dokládá i **Graf 10**, kde počet občanů ve věku 18-62 let průřezem let 1980-2017 má klesající tendenci, počet potenciálních ekonomicky aktivních občanů klesl při porovnání roku 1980 a 2017 o 500 tisíc.

Graf 10: Počet občanů Maďarska ve věku 18-62 let průřezem let 1980-2017

Zdroj: KSH.hu, 2017 [online].[cit. 2017-07-10], vlastní zpracování

Věk odchodu do penze je v Maďarsku při porovnání s ČR téměř srovnatelný. Z **Tabulky 24** je patrný rozdíl až po roce 2020, kdy by občané ČR měli odcházet do penze o 2 roky déle.

Tabulka 24: Komparace důchodového věku Maďarska a ČR v letech 2014, 2020 a po roce 2020

DŮCHODOVÝ VĚK	2014		2020		po roce 2020	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Maďarsko	62	62	64	64	65	65
ČR	62 let 10 m	61 let 8m	63 let 8m	63 let 8m	67 +	67 +

Zdroj: MPSVR.SK, 2017 [online].[cit. 2017-06-15], vlastní zpracování

V následující **Tabulce 25** jsou uvedeny vybrané ukazatele a makroekonomické veličiny, sledované OECD, pro porovnání a hodnocení penzijních systémů v Maďarsku a v České republice v letech 2008 a 2014. Pro přepočtení průměrného ročního příjmu Maďarska v HUF byl použit průměrný kurz ČNB 8,92 Kč za 100 HUF ze dne 31. 12. 2014. Pro přepočtení průměrného ročního příjmu ČR v eurech byl použit průměrný kurz ČNB 27,53 Kč za euro ze dne 31. 12. 2014. (KURZY.cz, 2015) [online].[cit. 2017-05-14]

Tabulka 25: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému Maďarska a ČR v roce 2008 a 2014

Klíčové ukazatele:		2008		2014	
		Maďarsko	ČR	Maďarsko	ČR
Průměrné roční příjmy zaměstnanců	EUR	7 579	10 635	9 750	12 092
Veřejné výdaje na důchody	% HDP	9,1	7,4	10,0	8,9
Délka života	od narození	73,3	76,4	74,5	77,6
	od 65 let	14,9	15,8	16,4	17,3
Obyvatelstvo starší 65 let	% obyvatelstva	15,1	16,2	16,6	17,6

Zdroj: OECD, Pensions at a Glance, 2011 a 2015, vlastní zpracování

Při porovnání roku 2008 a 2014 došlo v Maďarsku k navýšení ročních příjmů o 2 171 EUR a navýšení veřejných výdajů na penze o 0,9 % HDP. Při porovnání průměrných ročních příjmů Maďarska a ČR v roce 2014 jsou příjmy v ČR o 2 342 EUR vyšší, tj. přibližně o 60 tis. Kč ročně. U veřejných výdajů ČR na penze by se dal očekávat stejný rostoucí trend, jsou to ale výdaje Maďarska, které jsou vyšší o 1,1 % HDP než v ČR. Průměrný věk dožití je v ČR v porovnání s Maďarskem o 3,1 roku vyšší a občané od 65 let se průměrně dožívají o 9 měsíců déle.

4.4 Důchodová reforma v Německu

Zásadní změny důchodového systému přišly s tzv. Riesterovou reformou v roce 2001, kdy byly k povinnému prvnímu pilíři prosazeny dva doplňkové pilíře. Základ důchodového systému je dávkově definovaný, výše penze se odvíjí od individuálních výdělků a počtu odpracovaných let. Hlavní kritéria a parametry německého třípilířového systému jsou shrnuty v následující tabulce:

Tabulka 26: Německý třípilířový důchodový systém

I. PILÍŘ	II. PILÍŘ	III. PŘILÍŘ
(základní průběžně financovaný)	(zaměstnanecké penzijní pojištění)	(doplňkové důchodové soukromé pojištění)
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Financován rovným podílem zaměstnanci a zaměstnavateli výší příspěvku 18,9 % (tj. každý 9,45 %) ◆ Příspěvek odvádí i OSVČ ◆ Spravován oborovými soc. pojišťovnami a řízeny zástupci zaměstnanců, zaměstnavatelů, státu ◆ Povinný pro zaměstnance a OSVČ ◆ Min. doba povinné účasti pro čerpání důchodu je 5 let ◆ Dosažení důchodového věku 65 let ◆ Předčasný důchod krácen o 0,3 % za každý měsíc ◆ Zaměstnaný po dosažení důchodového věku je bonusován 0,5 % za každý měsíc ◆ Část důchodového nároku v příp. úmrtí je předmětem dědictví 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Nepovinná účast ◆ Lze čerpat po dosažení důchodového věku 65 let ◆ Garantuje nominální hodnoty vložených příspěvků ◆ Možnost využití státní podpory nebo daňového zvýhodnění ◆ Důchody nepodléhají zdanění 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Nepovinné dobrovolné pojištění, spoření ◆ Daňově zvýhodněný ◆ Přispívá zaměstnanec, zaměstnavatel, stát ◆ Přímá státní finanční podpora manželům a rodičům na děti

Zdroj: Loužek 2014, vlastní zpracování

Od roku 2001 došlo k posílení zaměstnaneckých a soukromých penzijních plánů, omezil se význam prvního pilíře důchodového zabezpečení. Soukromě si na penzi v r. 2001 přispívalo 67 % občanů ve věku 30-60 let. Průměrný starobní důchod dlouho vycházel na 70 % čistých příjmů, nyní má klesnout na 67 %. Do druhého pilíře za 10 let od jeho vzniku vstoupilo jen 40 % ekonomicky aktivních občanů, z toho necelou třetinu tvořili nízkopříjmoví občané. (Loužek, 2014)

I ekonomicky silné Německo očekává nárůst počtu důchodců a pokles výplat státní penze. Z **Tabulky 27** je průřezem let 1983, 2000 a 2009 patrný se zvyšujícími se roky, pokles poměru průměrné státní penze po zdanění k průměrné čisté mzdě.

Tabulka 27: Pokles poměru státní penze k čisté mzdě

ROK	1983	2000	2009
poměr prům. státní penze/prům. čistá mzda	64,9 %	52,9 %	50,2 %

Zdroj: CSSZ.CZ, 2009 [online].[cit. 2017-05-14], vlastní zpracování

V současnosti je věk odchodu do penze pro muže i ženy nastaven na 65 let se splněním podmínky min. 5 let povinné účasti. Další možností je odchod ve věku 63 let při splnění podmínky odpracování 45 let, při této alternativě není dřívější odchod považován za předdůchod a výplata penze se nekrátí. Předčasný odchod do důchodu je možný ve věku 63 let, při splnění minimálního pojištění 35 let. Předdůchod znevýhodňuje občany krácením penze o 3,6 % ročně a o možnost získat důchodové body za 4 roky do doby řádné penze. Občané, kteří se narodili v roce 1964 a později, budou mít nárok na penzi o 2 roky déle, tj. v 67 letech. Z toho vyplývá jejich odchod do penze v roce 2030. Přesluhování po nároku na penzi získá občan za každý odpracovaný měsíc 0,5 % zvýšení výměry důchodu (tj. 6 % ročně). (OECD, Pensions at a Glance, 2015)

Německý důchodový systém je založen více na zásluhovosti, občané vydělávající v produktivním věku více peněz mají i vyšší výměru starobního důchodu. U důchodového pojištění se očekává zvýšení odvodů za zaměstnance a zaměstnavatele ze současných 18,9 % na 22 %. Vývoj vzrůstajícího trendu ukazuje **Tabulka 28**.

Tabulka 28: Odvody na státní penzi v letech 1993, 2001, 2006 a 2007

ROK	1993	2001	2006	2007
důchodové pojištění placené zaměstnancem a zaměstnavatelem	17,5 %	19,1 %	19,5 %	19,9 %

Zdroj: CSSZ.CZ, 2009 [online].[cit. 2017-05-14], vlastní zpracování

V následující **Tabulce 29** jsou uvedeny vybrané ukazatele a makroekonomické veličiny, sledované OECD, pro porovnání a hodnocení penzijních systémů v Německu

a v České republice v letech 2008 a 2014. Pro přepočítání průměrného ročního příjmu ČR v eurech byl použit průměrný kurz ČNB 27,53 Kč za euro ze dne 31. 12. 2014. (KURZY.cz, 2015) [online].[cit. 2017-05-14]

Tabulka 29: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému v Německu v roce 2008 a 2014 a porovnání vývoje v ČR

Klíčové ukazatele:		2008		2014	
		Německo	ČR	Německo	ČR
Průměrné roční příjmy zaměstnanců	EUR	41 400	10 635	45 952	12 092
Veřejné výdaje na důchody	% HDP	10,7	7,4	10,6	8,9
Délka života	od narození	79,8	76,4	80,7	77,6
	od 65 let	18,4	15,8	19,4	17,3
Obyvatelstvo starší 65 let	% obyvatelstva	20,3	16,2	21,4	17,6

Zdroj: OECD, Pensions at a Glance, 2011 a 2015, vlastní zpracování

Roční příjmy německých zaměstnanců se v roce 2014 zvýšily oproti roku 2008 o 4 552 EUR, výdaje na penze v roce 2014 klesly o 0,1 % HDP. Průměrný věk dožití se od narození zvýšil o 9 měsíců a o 1 rok se prodloužila průměrná délka života občanů od 65 let. Ukazatele penzijního systému ČR nelze se silnou německou ekonomikou příliš srovnávat. Lze konstatovat, že roční příjmy zaměstnanců ČR jsou čtyřikrát nižší než příjmy německých občanů. Ani v délce života na tom nejsme lépe než naši němečtí sousedé, průměrnou délku života máme o 3,1 roku kratší a občané od 65 let se dožívají o 2,1 roku méně. Výdaje na německé penze se v porovnání let 2008 a 2014 snížily o 0,1 % HDP, výdaje na české penze však vzrostly o 1,5 % HDP.

4.5 Důchodová reforma ve Švédsku

Za nejlépe fungující penzijní systém je považován švédský model, oceňovaný Světovou bankou, ale i Melbourne Mercer Pension Global Indexem 2011, který srovnává penzijní systémy vyspělých zemí. Penzijní systémy jsou např. poměřovány dle vkladů do systému a výdajů v podobě výše důchodů, nebo z hlediska udržitelnosti v oblasti stárnutí obyvatelstva. Základ současného švédského důchodového systému byl přijat švédskou legislativou v roce 1998, kdy byl reformován veřejný důchodový systém směrem k fiktivnímu příspěvkově definovanému systému a nově zaveden druhý pilíř.

Zcela na rozhodnutí občanů je ve Švédsku věk odchodu do penze, který byl v roce 2012 umožněn v rozmezí 61 až 70 let. Výše důchodu dle věku odchodu do penze je uvedena v **Tabulce 30**.

Tabulka 30 : Výše důchodu v závislosti na věku odchodu do penze ve Švédsku

Věk odchodu do penze	Výše důchodu
61 let	72 % standardní hodnoty
65 let	55 % předchozího příjmu
70 let	157 % průměrného důchodu

Zdroj: ČT24, 2012 [online].[cit. 2017-06-20], vlastní zpracování

Výše penze se odvíjí od počtu odpracovaných let a od očekávané doby dožití. Slevy z daní jsou poskytovány každému pracujícímu a důchodci jsou motivováni k práci dvojnásobnou slevou na dani. Penze švédského systému jsou navázány na výběr pojistného, tím je zajištěn téměř neměnný poměr penzí k průměrným mzdám. Pro zajištění důchodců před chudobou chrání švédské důchodce tzv. solidární minimální penze, která je financovaná ze státního rozpočtu, tj. z daňových příjmů. Pojistné zaplacené současnými ekonomicky aktivními občany je vypláceno na penze současným důchodcům a zároveň zapisováno na tzv. virtuální účty pracujících. Virtuální účty jsou osobními účty pracujících občanů zvyšující motivaci k práci, ze kterých každoročně obdrží výpis o výši odvedeného pojistného. (ČT24, 2012) [online].[cit. 2017-06-20]

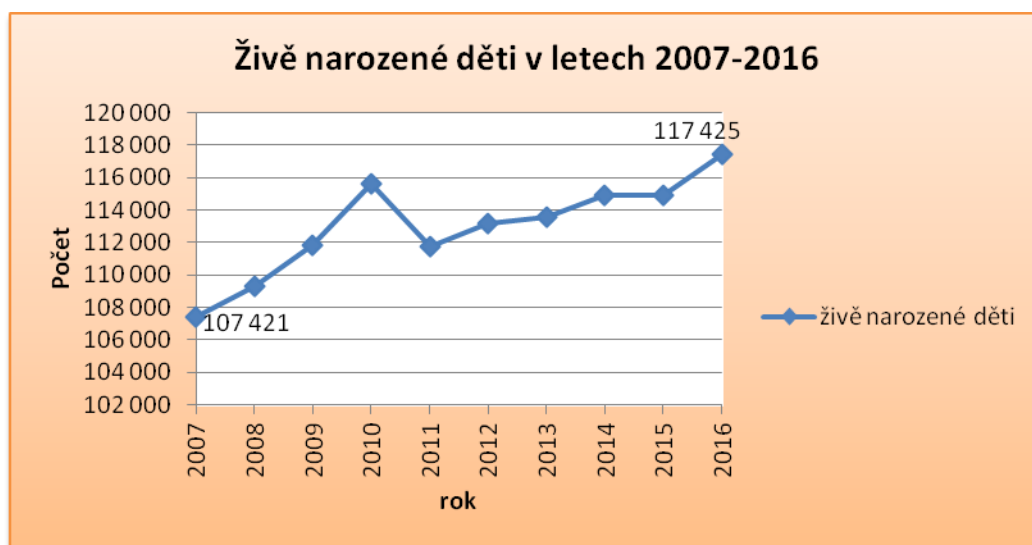
Před reformou penzijního systému ve Švédsku byla penze vyplácena na základě 15 nejlepších příjmů a 30 let zaměstnání. Docházelo k nespravedlivému oceňování zaměstnanců s dlouhou kariérou a vyrovnanými příjmy. První reformovaný pilíř NDC je založen na virtuálních účtech a financován na principu PAYG. Ve druhém kapitálovém pilíři FDC si účastníci spoří na privátní penzi u penzijního fondu. Výše příspěvků do prvního pilíře činí 18,5 % a rovnou měrou se na odvodech podílí zaměstnanec i zaměstnavatel. Rozhodne-li se občan pro spoření v pilíři druhém, odvádí se do prvního pilíře 16 % a 2,5 % do pilíře druhého. Příspěvky druhého pilíře lze investovat výběrem do 450 privátních fondů a volbu fondu lze kdykoliv změnit. Příspěvky prvního pilíře mohou být transferovány do fondu demografických rezerv.

Hodnota virtuálních účtů je dána výnosem odvozeným od míry růstu příspěvku a výši příspěvků. Indexace příspěvků vede k zachování stejné váhy hodnoty z časných i pozdních let pracovních, výše penze je vypočtena poměrem zůstatku na účtu a očekávané doby dožití. Výpočet penze je ovlivněn pojistně-technickou úrokovou mírou ve výši 1,6 %, zajišťující tímto penzistům participaci na růstu ekonomiky. (Matoušek, 2001) [online]. [cit. 2017-06-20]

Švédský důchodový systém je doplněn i o třetí pilíř, který je založen na dobrovolném fondovém financování a atypicky je kromě individuálního pojištění tvořen i zaměstnaneckým penzijním pojištěním. Dle OECD se zaměstnaneckých schémat třetího pilíře účastní 90 % zaměstnaných občanů.

Počet obyvatel Švédska roste, v letech 2007-2016 se zvýšil počet o 812 tis. občanů. Vliv na zvýšení má i vlna imigrantů, kdy za těchto 10 let došlo k nárůstu o 64 tis. Populace má rostoucí trend v počtu živě narozených dětí, patrné z **Grafu 11**.

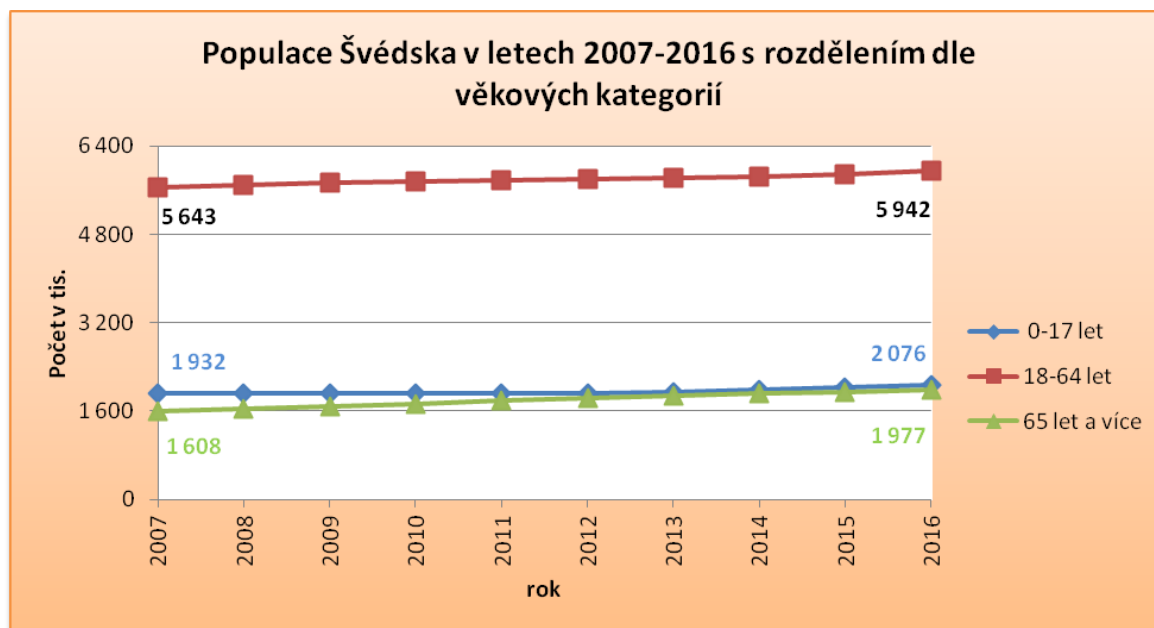
Graf 11: Počet živě narozených dětí ve Švédsku v letech 2007-2016

Zdroj: SCB.SE, 2017 [online]. [cit. 2017-07-20], vlastní zpracování

Pozitivní demografický vývoj Švédska dokládá i **Graf 12**, kde počet občanů ve věku 18-64 let průřezem let 2007-2016 má rostoucí tendenci, počet ekonomicky aktivních občanů narostl při porovnání roku 2007 a 2016 o 300 tisíc. Z **Grafu 12** je patrné, že se rovněž zvýšil i počet občanů pro výplaty penzí ve věku od 65 let v porovnání roku 2007 a 2016 o 370 tis.

Graf 12: Vývoj populace Švédska dle věkových kategorií v letech 2007-2016

Zdroj: SCB.SE, 2017 [online].[cit. 2017-07-20], vlastní zpracování

V následující **Tabulce 31** jsou uvedeny vybrané ukazatele a makroekonomické veličiny, sledované OECD, pro porovnání a hodnocení penzijních systémů ve Švédsku a v České republice v letech 2008 a 2014. Pro přepočtení průměrného ročního příjmu Švédska v SEK byl použit průměrný kurz ČNB 3,028 Kč za 1 SEK ze dne 31. 12. 2014. Pro přepočtení průměrného ročního příjmu ČR v eurech byl použit průměrný kurz ČNB 27,53 Kč za euro ze dne 31. 12. 2014. (KURZY.cz, 2015) [online].[cit. 2017-05-14]

Tabulka 31: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému ve Švédsku v roce 2008 a 2014 a porovnání vývoje v ČR

Klíčové ukazatele:		2008		2014	
		Švédsko	ČR	Švédsko	ČR
Průměrné roční příjmy zaměstnanců	EUR	36 711	10 635	42 489	12 092
Veřejné výdaje na důchody	% HDP	7,2	7,4	7,4	8,9
Délka života	od narození	80,9	76,4	81,7	77,6
	od 65 let	19	15,8	19,9	17,3
Obyvatelstvo starší 65 let	% obyvatelstva	19,8	16,2	20	17,6

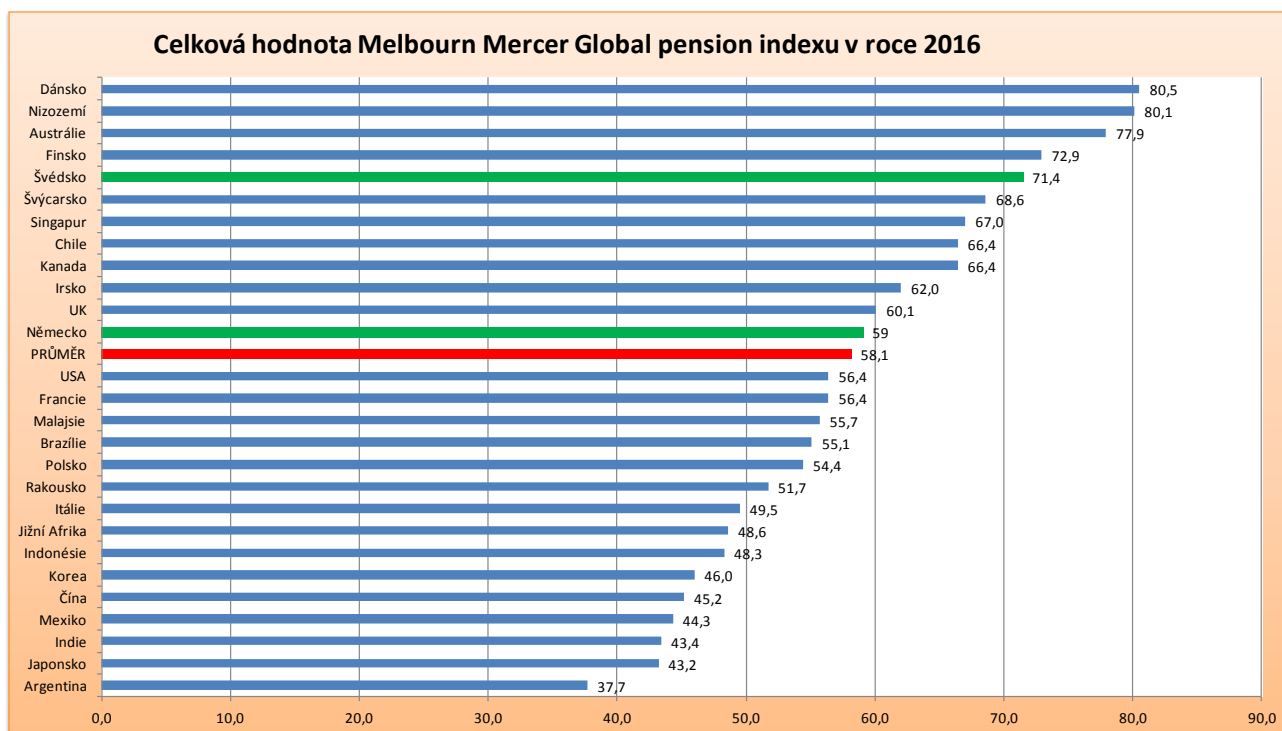
Zdroj: OECD, Pensions at a Glance, 2011 a 2015, vlastní zpracování

Průměrné roční příjmy švédských zaměstnanců se v roce 2014 zvýšily oproti roku 2008 o 5 778 EUR, výdaje na penze vzrostly o 0,2 % HDP. Průměrný věk dožití se od narození zvýšil o 8 měsíců a o 9 měsíců se prodloužila průměrná délka života občanů od 65 let. Ukazatele penzijního systému ČR nelze se silnou švédskou ekonomikou rovněž jako s německou příliš srovnávat. Roční příjmy zaměstnanců ČR v roce 2014 jsou čtyřikrát nižší než příjmy švédských občanů, výdaje na české penze jsou však o 1,5 % HDP vyšší. Ani v délce života na tom nejsme lépe než občané Švédska. Při porovnání v roce 2014 je v ČR průměrná délka života o 4,1 let kratší a občané od 65 let se dožívají o 2,6 let méně než ve Švédsku. Výdaje na švédské penze se v porovnání let 2008 a 2014 zvýšili o 0,2 % HDP, na české penze však vzrostly o 1,5 % HDP.

Hodnocení Německa a Švédska Melbourne Mercer Pension Global Indexem

Důchodové systémy lze porovnat i důchodovým indexem Melbourne Mercer. Představuje srovnání systémů důchodového zabezpečení ve 27 vyspělých zemích, které zahrnují rozmanitost důchodových politik a postupů. Země jsou poměřovány hodnotami subindexů přiměřenosti, udržitelnosti a integrity. Každá hodnota indexu představuje skóre mezi 0 a 100. Subindex přiměřenosti zohledňuje výhody poskytované chudým i střední vrstvě příjemců, opatření pro efektivnost důchodového systému. Subindex udržitelnosti zvažuje řadu ukazatelů, např. význam soukromého penzijního systému, jeho financování, úroveň státního dluhu, předpokládaná doba odchodu do penze. Subindex integrity zvažuje regulaci a správu důchodového systému, ochranu účastníků, náklady vztahující se na systém a poměřuje vývoj soukromých penzijních plánů. **Graf 13** znázorňuje celkovou hodnotu indexu, vycházející z průměru tří subindexů.

Graf 13: Porovnání důchodových systémů vyspělých zemí Melbourn Mercer Global Pension indexem

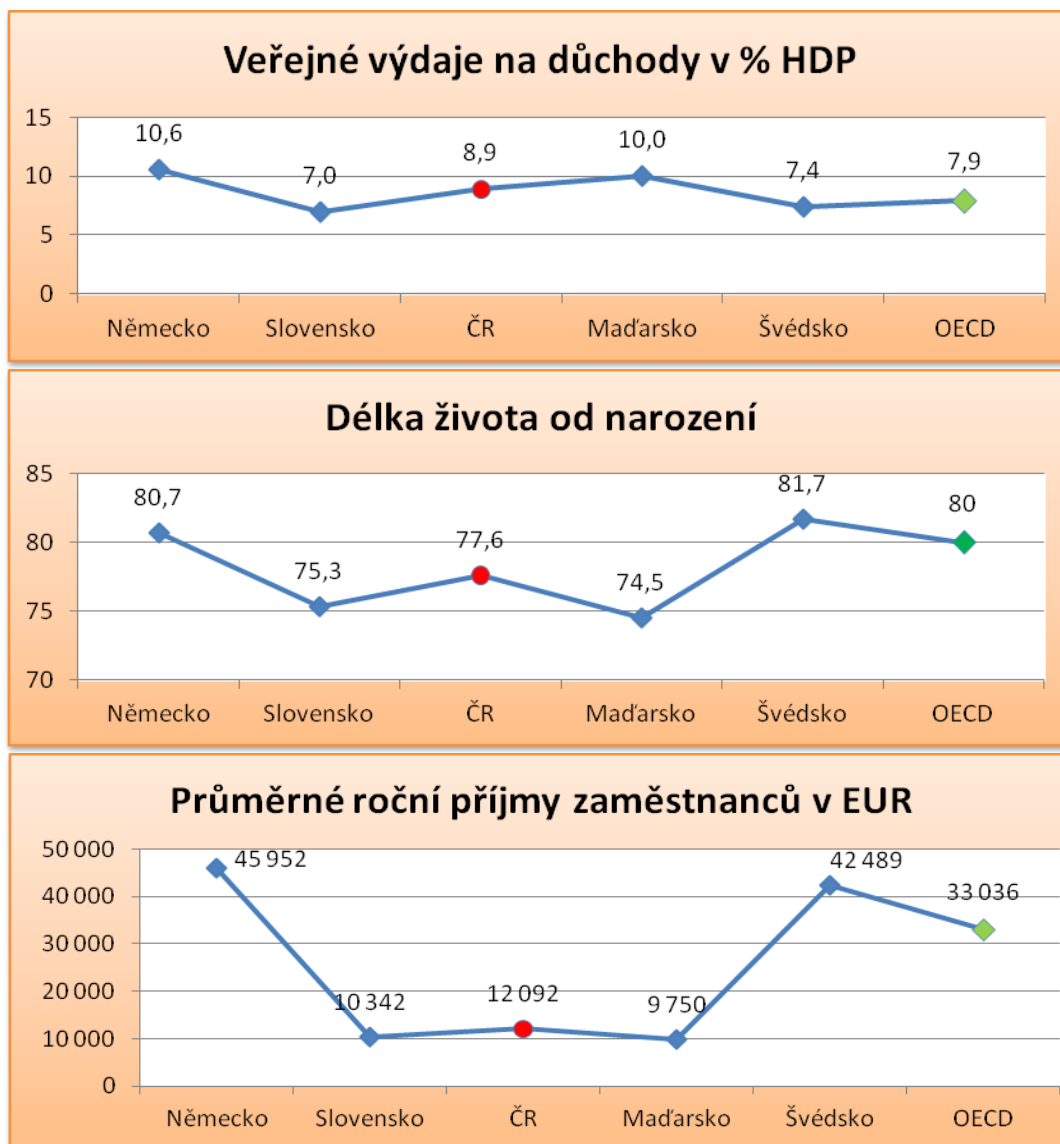

Zdroj: MERCER, AUSTRALIAN CENTRE FOR FINANCIAL STUDIES, 2016 [online]. [cit. 2017-07-20], vlastní zpracování

Nejvyššího ohodnocení dosáhlo Dánsko s celkovou hodnotou indexu důchodového systému 80,5. Z vybraných zemí pro diplomovou práci se na 5. místě s nejlepším důchodovým systémem a indexem 71,4 umístilo Švédsko, těsně nad průměrem s indexem 59 bylo oceněno Německo.

Následující grafy jsou srovnáním zemí Německa, Slovenska, České republiky, Maďarska a Švédska s průměrem ostatních zemí OECD v průměrných ročních příjmech, výdajích na důchody a průměrné délce života od narození.

Graf 14: Souhrn ukazatelů a makroekonomických veličin vybraných zemí v porovnání s OECD v roce 2014

Zdroj: OECD, Pensions at a Glance, 2015, vlastní zpracování

Česká republika ve srovnání s průměrem zemí OECD má třikrát nižší průměrné roční příjmy a o 1 % HDP vyšší výdaje na penze. Občané ČR se v průměru k zemím OECD dožívají o 2,4 roku méně.

4.6 Zhodnocení vybraných důchodových systémů a návrh možných doporučení pro důchodový systém ČR

Občané Slovenska odvádějí do prvního pilíře důchodového pojištění o 10 % méně z hrubých mezd než občané ČR. I důchodový systém Slovenska musel vzhledem k rostoucímu schodku státního rozpočtu posílit první pilíř a došlo ke snížení povinného odvodu do druhého pilíře z 9 % na 4 %, ke kterým si může spořit občan další 2 % z hrubé mzdy. První důchodový pilíř Slovenska byl tak posílen o 4 %. Vstup do druhého pilíře důchodového spoření byl občanům ČR umožněn až o 8 let později než občanům Slovenska a za 3 roky fungování byl v roce 2016 zrušen. Druhý pilíř se na Slovensku setkal s podstatně větším zájmem ze strany občanů, kdy po 3,5 letech fungování v něm spořilo 1,5 mil. občanů. Nárůst ovlivněn i faktorem, kdy občan nově vstupující na trh práce do prvního zaměstnání si musel spořit ve druhém pilíře povinně. V ČR byl druhý pilíř založen na dobrovolném vstupu a oslovil za 3 roky fungování pouze necelých 85 tis. občanů. V nepovinném doplňkovém spoření třetího pilíře může občan Slovenska spořit až od 18 let, v ČR byl od 1. ledna umožněn vstup občanům již od narození. V současnosti odcházejí muži na Slovensku o 10 měsíců do penze dříve a ani po roce 2020 nepředpokládají výrazné oddálení věku odchodu do penze. I na Slovensku se z dlouhodobějšího horizontu předpokládá snížení počtu ekonomicky aktivních občanů a zvýšení počtu občanů důchodového věku. Průměrné roční příjmy i výdaje na důchody mají občané Slovenska nižší než občané ČR. Vyšší zájem ze strany slovenských občanů o spoření na penzi lze spatřovat i v garanci plné sumy na důchodovém účtu státem, v případě poškození financí důchodovými správcovskými společnostmi porušením zákona.

Reformní kroky maďarského důchodového systému, hlavně z roku 2010, lze považovat za odstrašující. Z důvodu nedostatku příjmů ve státním pilíři byly penze druhého pilíře v soukromých fondech téměř znárodněny. Oslabení prvního pilíře o 8 % z hrubé mzdy a vyvedení 3 mil. občanů do soukromých fondů bylo pro maďarský důchodový systém téměř likvidační i vzhledem k právě probíhající ekonomické krizi. ČR by se měla snažit o udržitelnou reformu důchodového systému a dobře zvážit veškeré kroky při rozhodování o zrušení již zavedeného pilíře. V případě ČR se jednalo o 85 tis. občanů, kterým bylo znemožněno spoření ve druhém pilíři z důvodu zrušení pilíře.

Problémem Maďarska je klesající počet ekonomicky aktivních občanů, za 37 let do roku 2017 klesl počet o 0,5 mil. maďarských občanů, kteří se podílí na financování penzistů. Výdaji na důchody v % HDP se Maďarsko blíží ekonomicky silnému Německu, s průměrnými ročními příjmy zaměstnanců je z vybraných zemí pro účely DP na nejnižší úrovni.

Německý důchodový systém lze považovat za model. Oproti důchodovému systému České republiky je založen více na zásluhovosti než na solidaritě. Jen z pohledu příjmů jsou na tom občané Německa 4 krát lépe než občané ČR. Občané Německa si mohou ke starobnímu důchodu neomezeně přivydělat a tyto příjmy již nepodléhají povinným odvodům na sociální pojištění. Odvody na pojištění mají o 12,6 % nižší než občané ČR. S hlavními reformními kroky přišli Němci v roce 2001, tj. o 12 let dříve než v ČR. Na rozdíl od druhého pilíře ČR mohou občané Německa v produktivním věku kdykoliv vstoupit či vystoupit z druhého pilíře, při předčasném výstupu musí vrátit státní příspěvky a zpětně dodanit vklady. Pozitivem pro druhý německý důchodový pilíř je garance nominální hodnoty vložených příspěvků. Další výhodou jsou zaměstnanecká penzijní schémata lišící se metodou jejich financování. Mezi nejoblíbenější patří přímý příslib, kdy je zaměstnavatel povinen zřídit rezervní fond pro krytí pozdějších penzijních nároků. Státní důchod v Německu se odvíjí od individuálních výdělků a počtu odpracovaných let, není přímo závislý na demografickém vývoji.

Švédský důchodový systém je z pohledu Melbourn Mercer Global Pension indexu hodnocen ještě lépe než důchodový systém Německa. Do důchodového systému účastníci povinně odvádějí 18,5 %, tj. o 13 % méně než účastníci v ČR a s implementací reformy začali o 18 let dříve. Odchod do švédské penze není striktně stanoven, občan se může pro odchod rozhodnout mezi 61-70 lety. Výpočet výše penze se odvíjí od očekávané doby dožití a počtu odpracovaných let, ke zvýšení stability je výše penze navázána na výběr pojistného. První pilíř švédského důchodového systému je založen na virtuálních účtech, jejichž výše se odvíjí od míry růstu a výše příspěvku. Rozhodne-li se občan Švédska pro vstup do druhého pilíře, je vyvedeno z pilíře státního důchodu 2,3 %. Švédským důchodcům jsou poskytovány oproti pracujícím dvojnásobné slevy na dani, jsou více motivováni k práci, plusem je i skutečnost, že se dožívají v průměru o 4 roky déle než občané ČR.

Reforma českého důchodového systému proběhla v rámci vybraných zemí jako poslední, ČR tak měla dostatek času se inspirovat např. dobře fungujícím švédským důchodovým systémem. Myšlenka virtuálních účtů by mohla být přínosem i pro ČR. Systém by měl být nastaven více na zohlednění zásluhovosti a tím i větší motivaci k práci. Až na Maďarsko odvádějí účastníci do povinného prvního pilíře pojistné ve výši 18,5 – 21,5 %. I ČR by měla zvážit možnost potencionálního snížení odvodů pojistného případným zapojením vyšších odvodů OSVČ. Všechny zvažované důchodové systémy jsou založeny na třech pilířích, proto i ČR by měla v rámci další reformy připravit znovuzavedení více udržitelného druhého pilíře.

Návrh pro nový model II. pilíře důchodového systému v ČR

Pro znovuzavedení druhého pilíře by mohly být prostředky účastníků i nadále zhodnocovány prostřednictvím fondů. Podmínkou by měla být garance nominální hodnoty vkladu pro účastníka a možnost např. po 2 letech z fondu vystoupit či znovu vstoupit. Vedlo by to k vyšší iniciativě fondů efektivně prostředky zhodnocovat na finančním trhu. V případě záporného zhodnocení fondu, by od určité rizikové finanční hranice převzal iniciativu stát a převedl prostředky účastníků do fondu prosperujícího. Povinností penzijního fondu by bylo dosažení alespoň minimálního výnosu z vloženého příspěvku účastníka, aby byly vykryty poplatky za vedení účtu a minimální úrok z úložky. Cílovou skupinou by občané prvně vstupující na trh práce, kteří by povinně museli spořit 6 let, aby si uvědomili, že je nutné si spořit a naučili se s touto myšlenkou sami pracovat. Další spoření by bylo na jejich uvážení, to by platilo i pro ostatní účastníky do 62 let. Další cílovou skupinou by byli rodiče, kteří by spořili dětem do 18 let. Doba spoření dítěti by takovému rodiči mohla být poměrnou částí promítnuta do doby pojištění nároku na penzi a spoření by mělo být daňově zvýhodněno. Pro zvýšení zájmu občanů by všichni účastníci dostali příspěvek od státu přiznaný za každé 3 roky spoření.

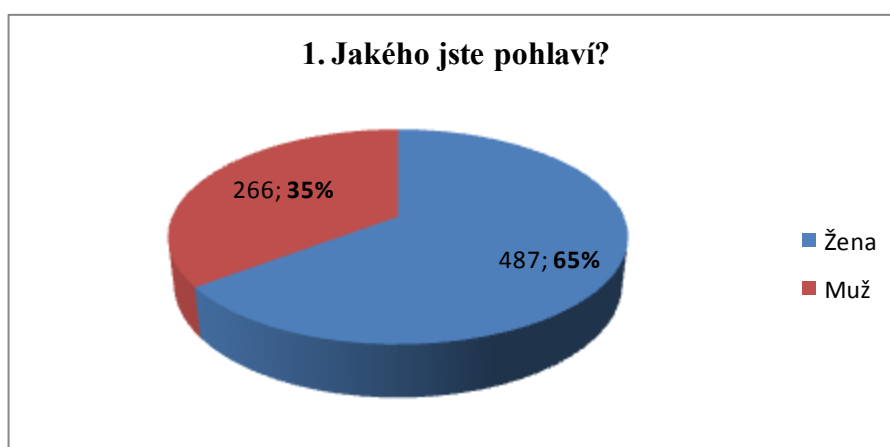
4.7 Dotazníkové šetření a jeho vyhodnocení

Cílem dotazníkového šetření bylo zjištění stavu připravenosti občanů na penzi a jejich očekávání pro zefektivnění důchodového zajištění pro budoucnost. Prostřednictvím dotazníkového šetření bylo elektronicky formou e-mailu osloveno 963 respondentů,

kteří odpovídali na 22 uzavřených otázek. Kritériem pro základní soubor byli respondenti ve věku od 18 do 63 let. Dotazníkové šetření probíhalo v období od května do července 2017. Z 963 elektronicky oslovených respondentů reagovalo na dotazník 753 respondentů, tj. 78,2 % návratnost. Doporučovaná návratnost dotazníků je 75 % a více, tu tento soubor splňuje a lze konstatovat, že je validní. Dle typu dotazník obsahuje 6 dichotomických otázek s výběrem ze dvou možných variant, 6 trichotomických otázek s výběrem ze tří možných variant a 10 polytomických otázek s výběrem jedné z více alternativ předem stanovených odpovědí. V dotazníku jsou první 4 segmentační otázky směřovány na pohlaví, věk, dosažené vzdělání a současný status respondenta. Zbývajících 18 otázek je směřováno k tématu diplomové práce. Respondenti se vyjadřovali téměř ve všech otázkách volbou jedné varianty, kromě otázek č. 7 a 16, kde mohli zvolit 1-3 možné odpovědi. Vzor dotazníku je uveden v **Příloze 5**. Výsledky dotazníku byly zpracovány pomocí MS Excel do přehledných grafů s uvedením počtu dosažených odpovědí a procentuálního vyjádření zaokrouhlené na celé číslo.

Výsledky dotazníkového šetření a otázky položené respondentům k problematice důchodového zajištění:

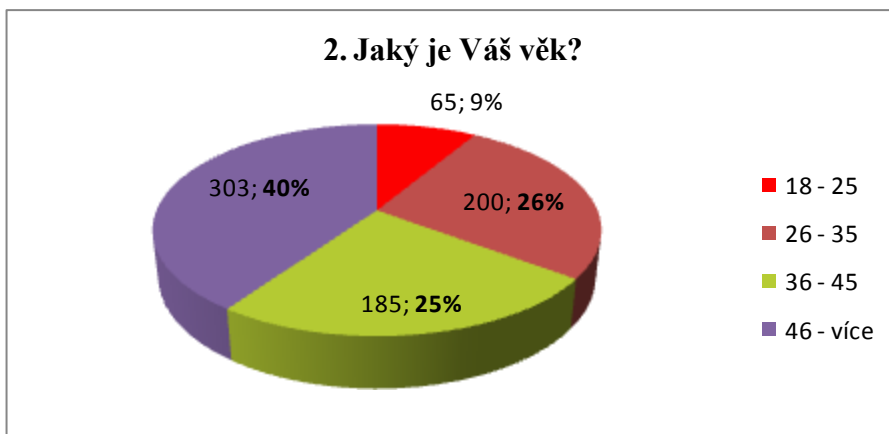
Graf 15: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 1: Z celkového počtu 753 respondentů zodpovědělo dotazník 487 žen a 266 mužů.

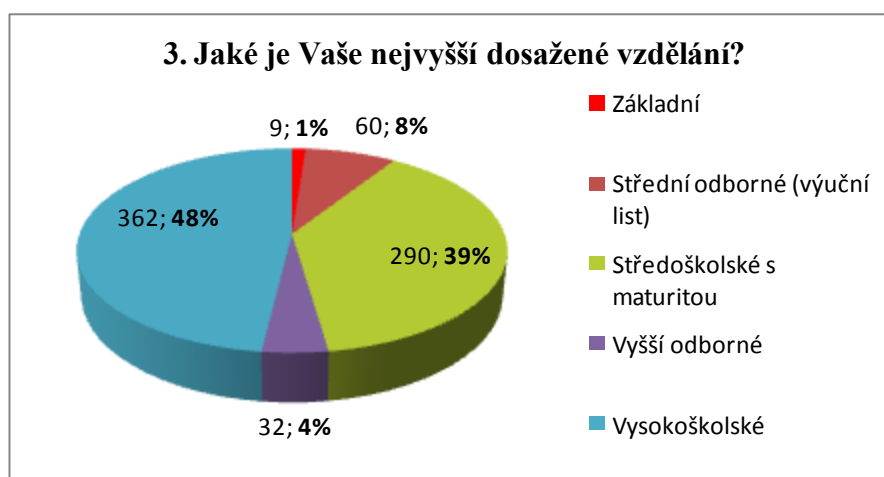
Graf 16: Rozdělení respondentů dle věku

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 2: Nejpočetnější skupinou dotazovaných v počtu **303** (40 %) byli respondenti ve věku **46 a více let**. Druhou nejvíce zastoupenou skupinou byli respondenti v počtu 200 ve věkovém rozmezí 26-35 let, těsně následovány skupinou 185 respondentů ve věku 36-45 let. Nejnižším podílem s 65 respondenty zastoupena skupina ve věkovém rozmezí 18-25 let.

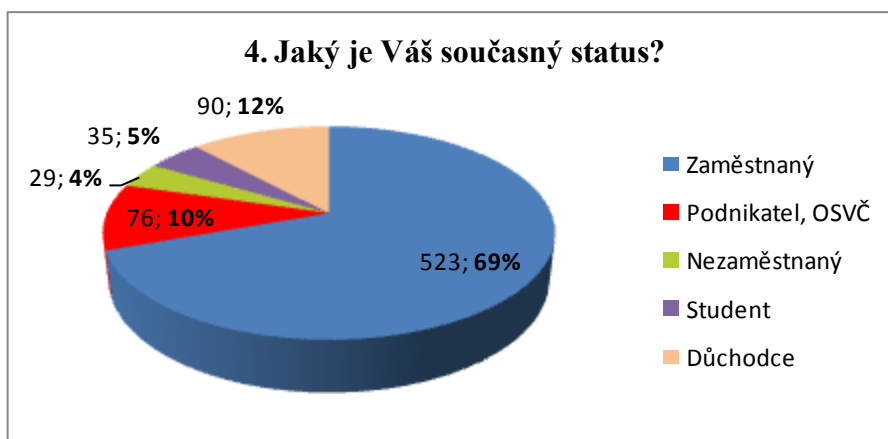
Graf 17: Rozdělení respondentů dle vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 3: Soubor dotazovaných je nejvíce tvořen **vysokoškolsky** vzdělanými respondenty v počtu **362**, tj. 48 %. S druhým nejvyšším počtem 290, tj. 39 %, následovali středoškolsky vzdělaní respondenti s maturitou.

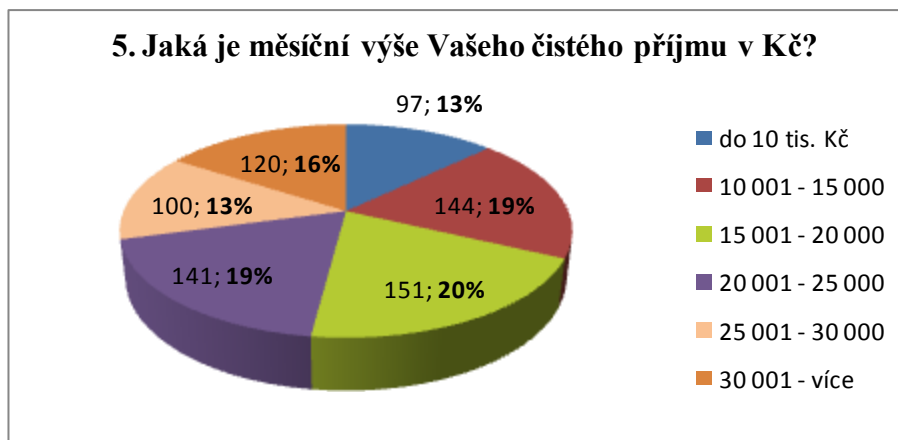
Graf 18: Rozdělení respondentů dle získaného statusu

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 4: Největší část zkoumaného souboru představují **zaměstnaní** respondenti v počtu 523, tj. 69 %. Zbývající dílčí části souboru sestávají z 90 důchodců, 76 podnikatelů (OSVČ), 35 studentů a 29 nezaměstnaných.

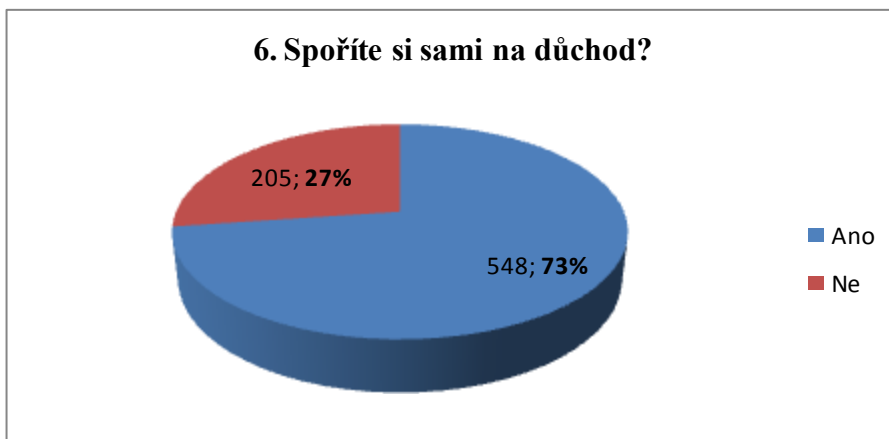
Graf 19: Výše čistého příjmu respondentů

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 5: Nejčetněji je zastoupen počtem 151 čistý příjem v rozmezí **15 001-20 000 Kč**. Nejnižším podílem dotazovaných je v počtu 97 (13 %) zastoupena skupina, která se potýká s čistým příjmem do 10 tis. Kč.

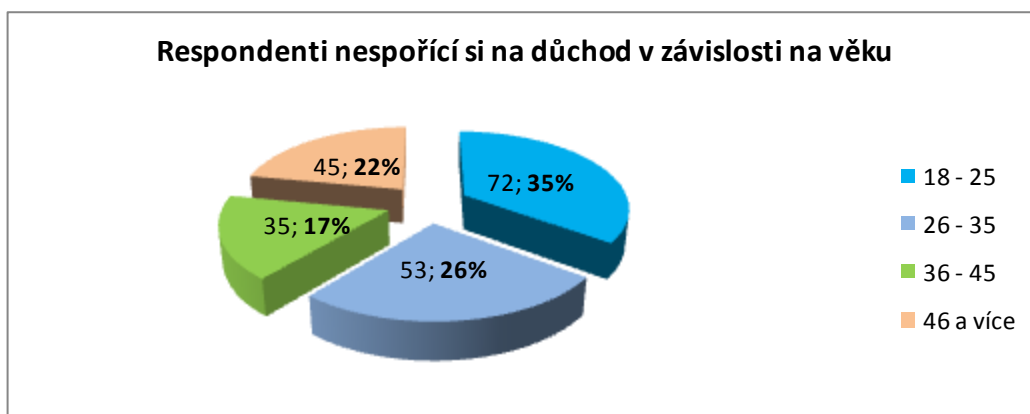
Graf 20: Vlastní spoření respondentů na důchod

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 6: Z celkového počtu 753 dotázaných respondentů si 548 (73 %) na důchod spoří samo. Na důchod se rozhodlo nespořit 205 respondentů, tj. 27 %.

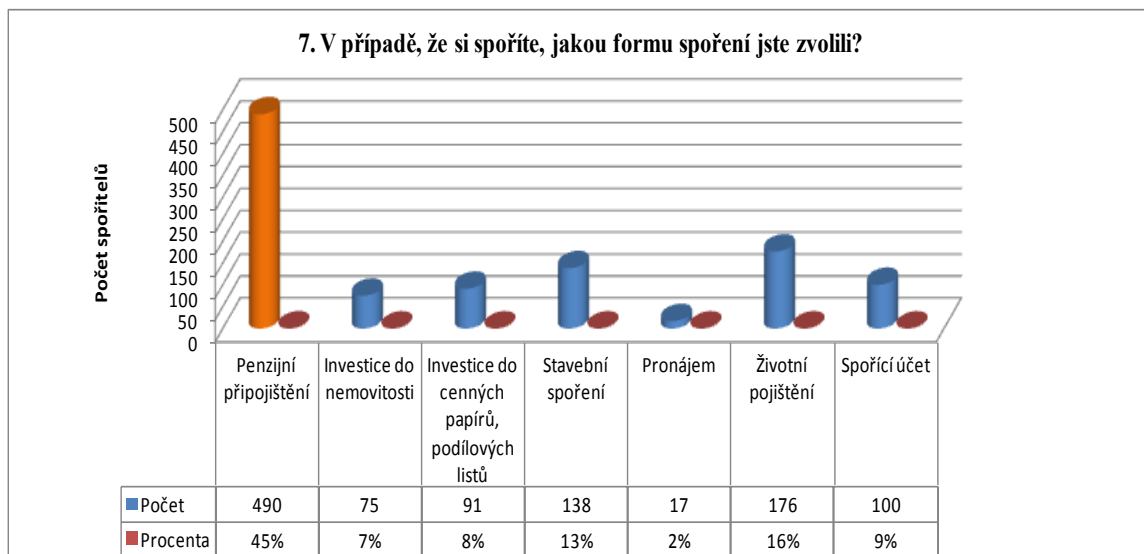
Graf 21: Respondenti nespořící si na důchod s rozdělením dle věkového rozmezí

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Detail k otázce 6: Z **Grafu 21** je patrné, že na důchod si z 205 respondentů nespoří 35 % převážně mladých občanů ve věkovém rozmezí 18 - 25 let.

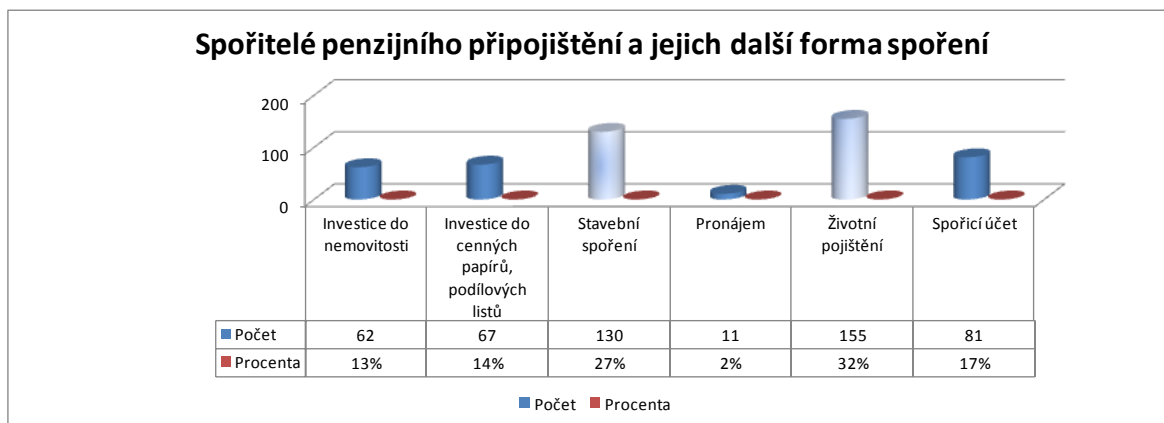
Graf 22: Forma spoření na důchod

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 7: Respondenti, kteří u otázky č. 6 zvolili, že si sami spoří na důchod, se u této otázky vyjadřovali volbou z min. 1 max. 3 možných variant, jakým způsobem si spoří. Ze skupinového válcového grafu je patrné, že v počtu 490 (45 %) si **nejvíce** respondentů spoří prostřednictvím **Penzijního připojištění**. Životní pojištění uzavřelo 176 dotazovaných, tj. 16 %, o 3 % méně bylo uzavřeno stavebních spoření. Nejméně si respondenti spoří v počtu 17 prostřednictvím pronájmu.

Graf 23: Spořitelé penzijního připojištění a jejich další forma spoření

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Detail k otázce 7: Graf 23 deklaruje respondenty, kteří kromě penzijního připojištění si spoří dalším způsobem. Nejčteněji krát uzavřeli životní pojištění (32 %) a stavební spoření (27 %).

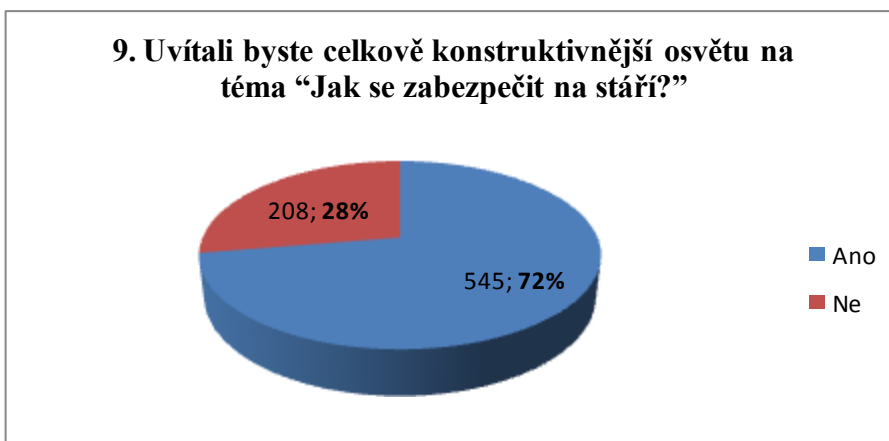
Graf 24: Podpora respondenta ve spoření zaměstnavatelem

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 8: Z celkového počtu 548 dotázaných spořicích respondentů je 206 (38 %) podporováno ve spoření zaměstnavatelem. Nejvíce zastoupenou je skupina v počtu 342 (62 %), které zaměstnavatel není ochoten na penzijní připojištění nebo životní pojištění přispívat.

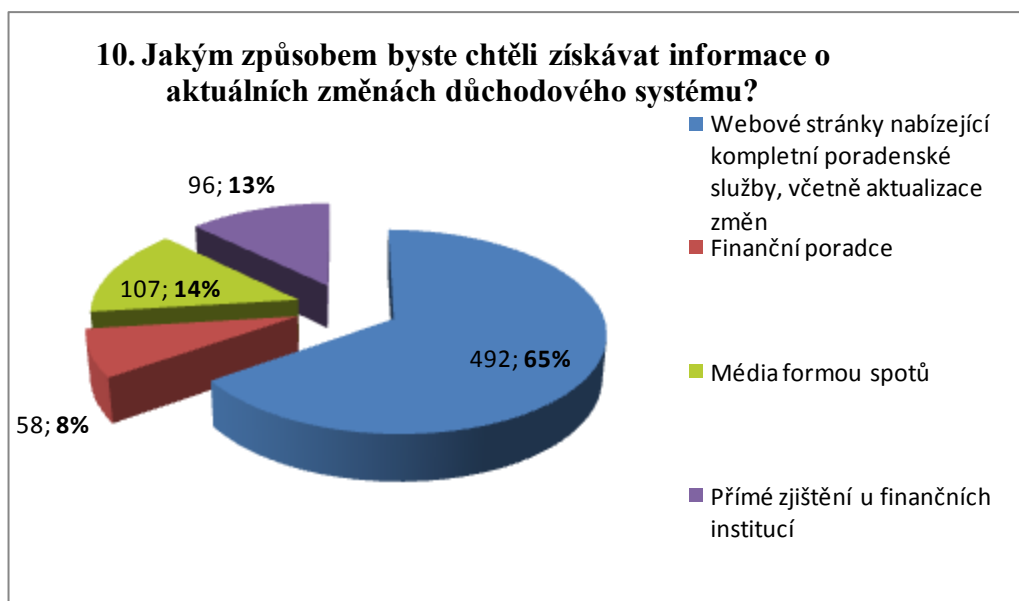
Graf 25: Osvěta zabezpečení se na stáří

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 9: Z celkového souboru 753 většina respondentů v počtu 545 (72 %) vnímá osvětu, která by jim pomohla se zorientovat v důchodovém zabezpečení jako nedostačující. Pouze 208 (28 %) respondentů je s dosavadní osvětou zabezpečení se na stáří spokojeno.

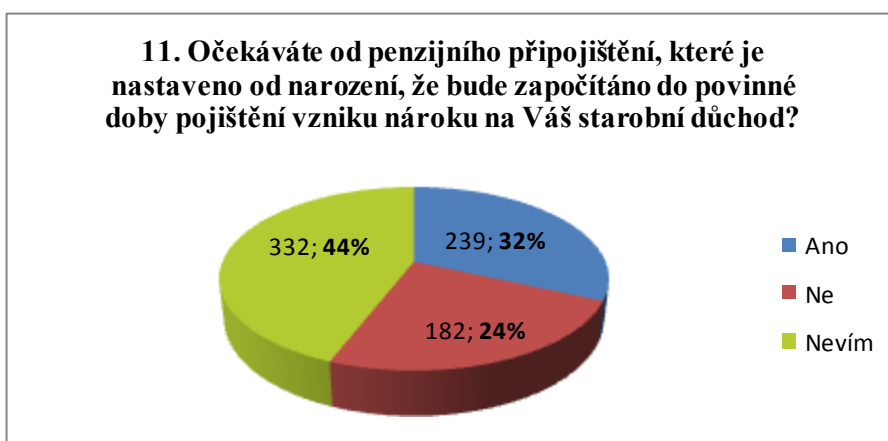
Graf 26: Získávání informací o změnách důchodového systému

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 10: Webové stránky byly z 65 % zvoleny jako nejvhodnější způsob získávání informací o změnách důchodového systému. Téměř srovnatelným podílem se respondenti vyjádřili pro přímé zjištění u finančních institucí (13 %) a získávání informací ze spotů v médiích (13 %). Nejméně sympatickým je pro ně způsob získávání informací od finančních poradců (8 %)

Graf 27: Predikce zápočtu povinné doby od narození na důchod

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 11: Započítání povinné doby pojištění do nároku na penzi od narození očekává 32 % respondentů, 24 % započítání povinné doby neočekává. Nejsilnější skupinou v počtu 332 (44 %) jsou respondenti, kteří **neví co mají očekávat**.

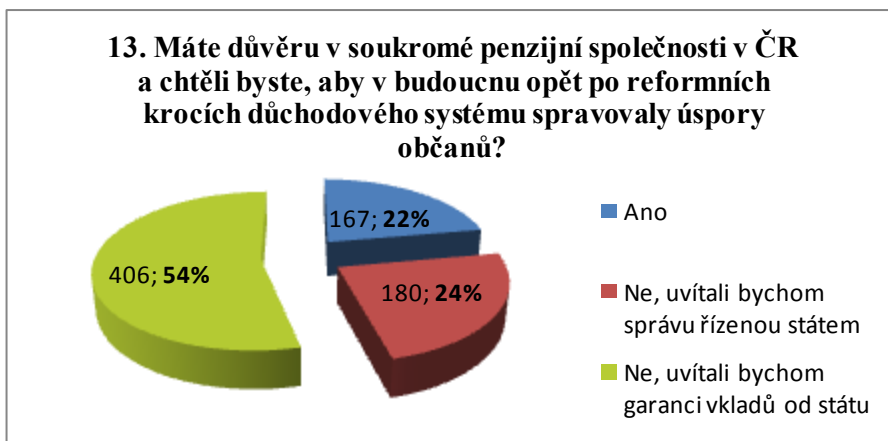
Graf 28: Predikce garance úložek penzijního připojištění

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 12: Minimální garanci vložených peněz by uvítala většina respondentů v počtu 593 (79 %). Nesouhlasně se vyjádřilo 8 % dotazovaných, kteří necítí potřebu minimální garance. 13 % respondentů zaujalo neutrální názor na minimální garanci a neví.

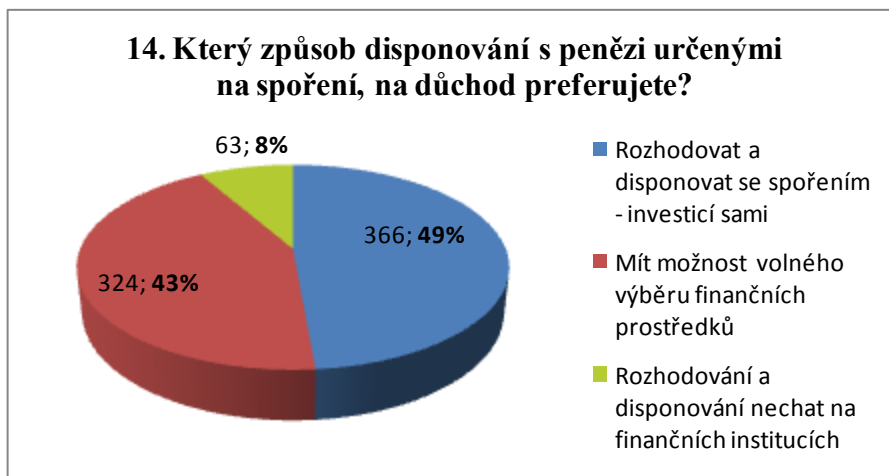
Graf 29: Správa úspor penzijními společnostmi

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 13: Největší podíl důvěry pro správu úspor občanů získala v počtu 406 (54 %) respondentů **garance vkladů od státu**. Téměř srovnatelným podílem jsou zastoupeny dvě skupiny respondentů, 22 % stále důvěruje soukromým penzijním společnostem a 22 % vidí budoucnost ve správě financí řízené státem.

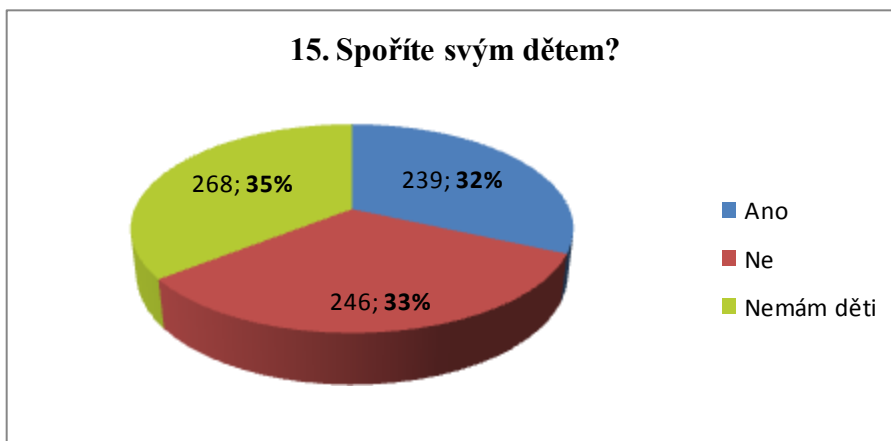
Graf 30: Možnosti disponování s penězi spořenými na důchod

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 14: Respondenti ze zkoumaného souboru v počtu 366 (49 %) nejvíce chtějí **disponovat s investicí na spoření či důchod sami**. Možnost volného výběru prostředků upřednostnilo 43 % respondentů a 8 % vložilo důvěru pro disponování s penězi finančním institucím.

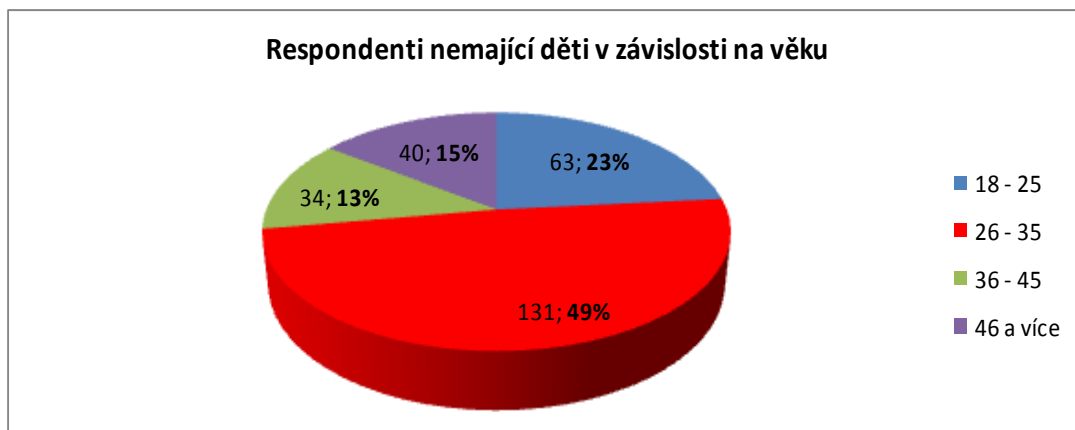
Graf 31: Spoření pro děti

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 15: Na tuto otázku **35 %** respondentů odpovědělo, že **nemá děti**. 33 % respondentů se vyjádřilo, že dětem nespoří. Pouze 32 % v počtu 239 respondentů spoří svým dětem.

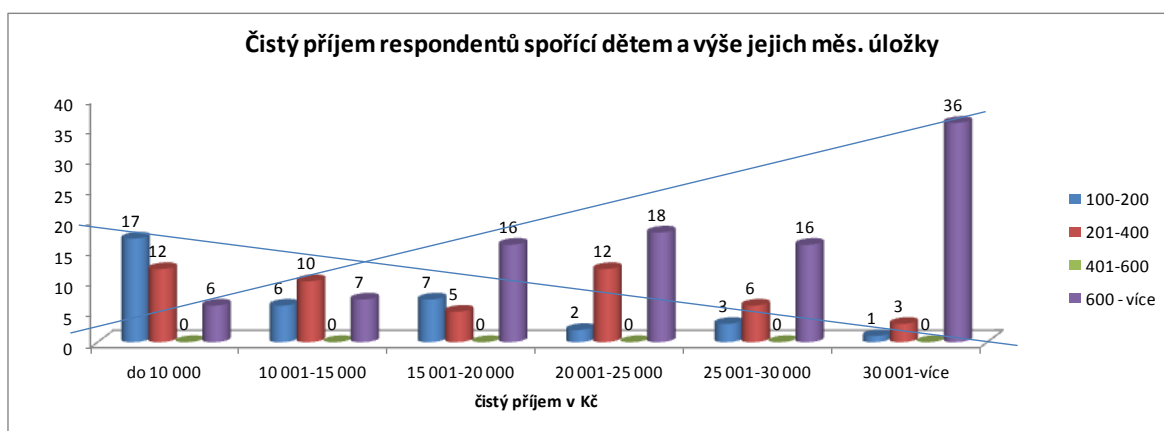
Graf 32: Bezdětní respondenti s rozdělením dle věkového rozmezí

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Detail 1 k otázce č. 15: Graf 32 deklaruje 35 % respondentů, kteří z celkového souboru 753 dotázaných nemají děti. Z grafu je patrné, že 49 % respondentů nemá děti ve věku 26-35 let. K celkovému souboru 753 je 194 respondentů, kteří nemají děti ve věku 18-35 let, tj. 26 %.

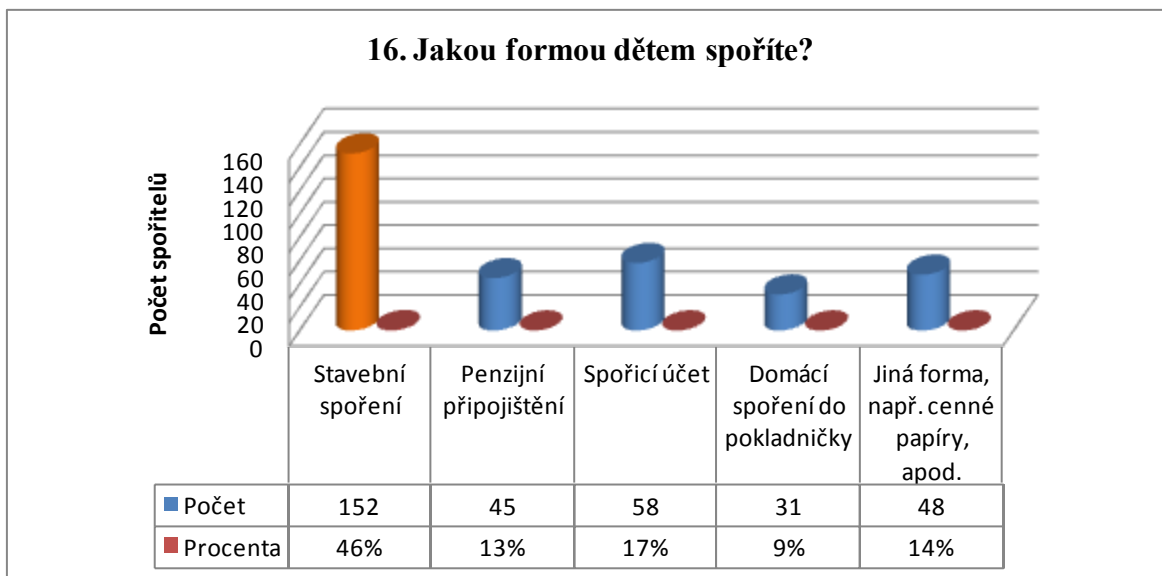
Graf 33: Respondenti spořicí dětem s vazbou na jejich čistý příjem a výši měs. úložky

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Detail 2 k otázce č. 15: Graf 33 znázorňuje respondenty spořicí dětem (32 %). S rostoucím čistým příjmem roste i výše úložky dětem a naopak. Respondenti s čistým příjmem 30 001 Kč a více spoří nejčastěji 600 Kč a více. Skupina s příjmem do 10 000 Kč spoří nejvíce částku 100-200 Kč měsíčně.

Graf 34: Způsoby spoření dětem

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 16: Na tuto otázku mohli respondenti odpovědět výběrem z více variant, min. 1 max. 2 možných odpovědi. U dotázaných respondentů spořících dětem bylo z 46 % nejčastější formou spoření zvoleno stavební spoření. Na spořicím účtu spoří dětem 17 % respondentů. Téměř srovnatelným podílem za formu spoření zvolili respondenti penzijní připojištění (13 %) a jinou formu spoření např. do cenných papírů (14 %). 9 % respondentů nedůvěřuje finančním institucím a spoří dětem do pokladničky

Graf 35: Výše spoření dětem od narození do plnoletosti

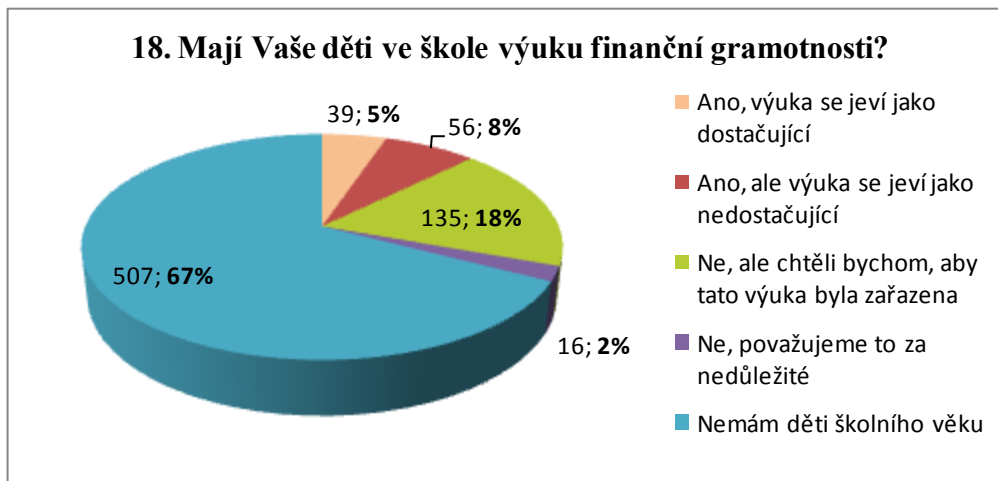

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 17: Měsíční úložku ve výši 601Kč a více spoří nebo plánuje spořit 26 % respondentů. Nejpočetnější skupinou v počtu 208 (28 %) jsou respondenti

ochotni ke spoření **401-600 Kč měsíčně**. 23 % respondentů je ochotno od narození dítěte spořit nebo spoří částku 100-200 Kč nebo 201-400 Kč měsíčně.

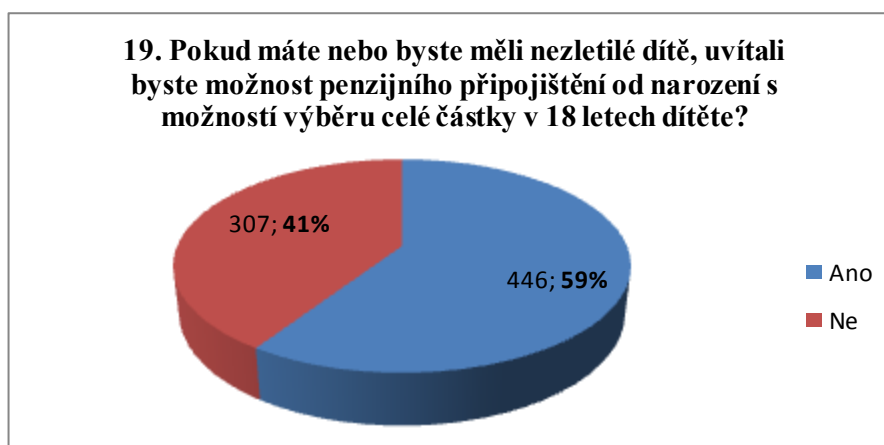
Graf 36: Výuka finanční gramotnosti na školách

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 18: Z celkového souboru 753 respondentů nemá 507 (67 %) děti školního věku. Ze zbývajících části souboru v počtu 246 respondentů se vyjádřilo 135 (18 %), že jejich děti nemají ve škole výuku finanční gramotnosti. Za nedostačující je považována výuka 56 respondenty. Pouze 39 respondentů (5 %) vnímá výuku jako dostačující a kupodivu 16 respondentů (2 %) ji nepovažuje za důležitou.

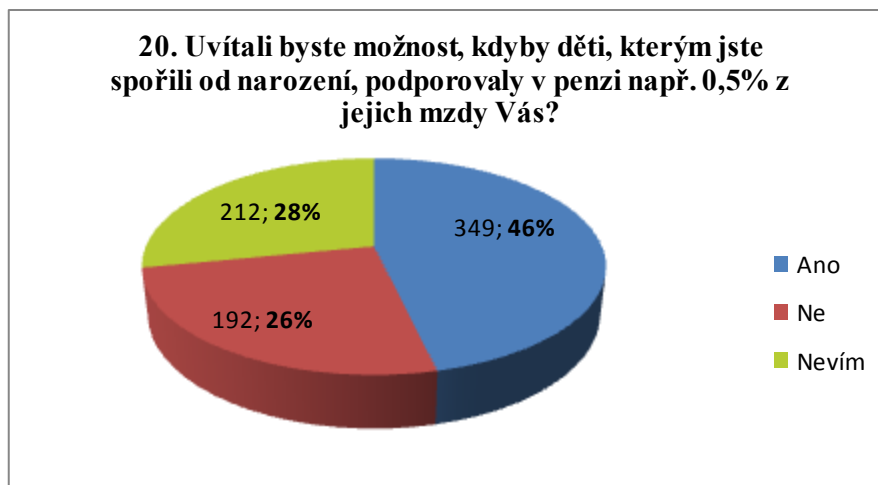
Graf 37: Predikce plného výběru spoření v 18 letech z penzijního připojištění

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 19: Respondenti v počtu 446 (59 %) by uvítali možnost výběru celé naspořené částky v 18 letech věku dítěte, nesouhlasně se vyjádřilo 307 (41 %) dotazovaných.

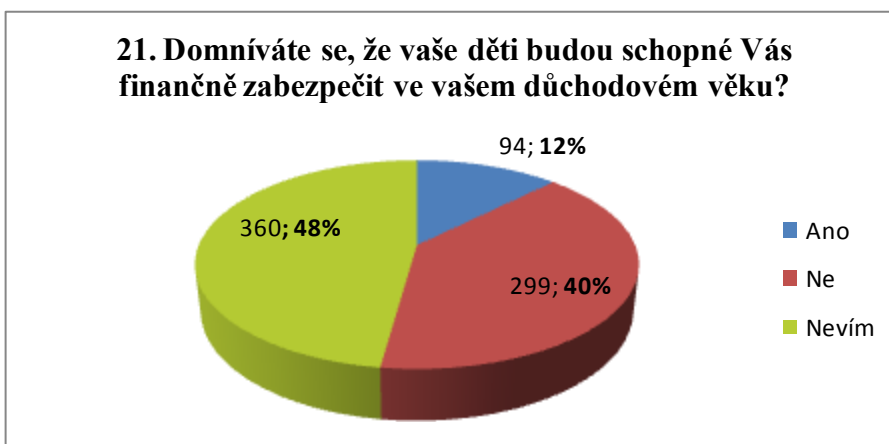
Graf 38: Predikce podpory rodičů v důchodu jejich dětmi

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 20: S představou rodičů o podpoře jejich dětmi v penzi se ztotožňuje 349 (46 %) respondentů. Z 26 % rodiče nechtějí, aby byli podporováni svými dětmi v penzi a 28 % neví.

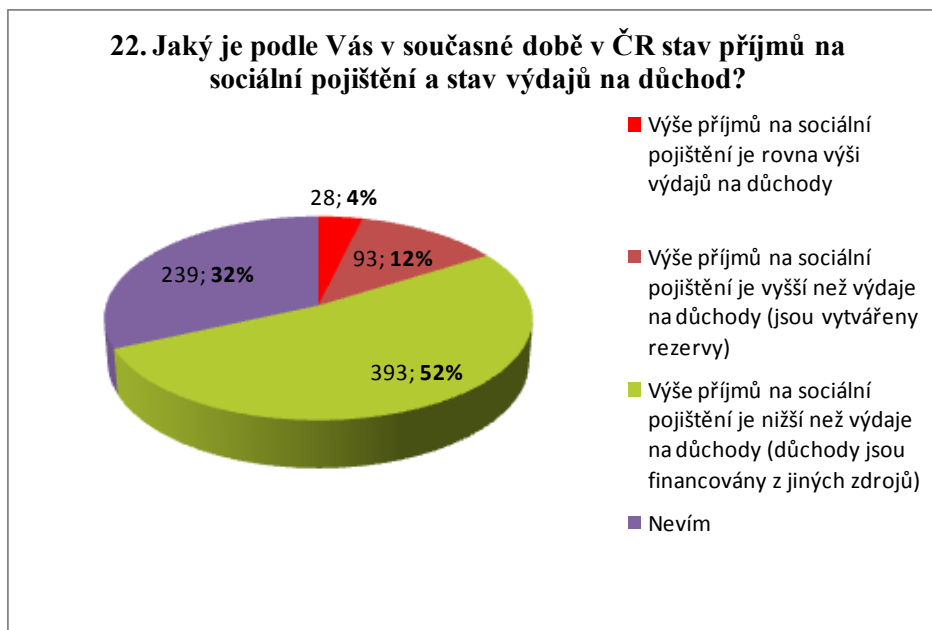
Graf 39: Schopnost finančního zabezpečení rodičů v důchodu jejich dětmi

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 21: Velké iluze o zabezpečení svými dětmi v penzi si nedělá 299 (40 %) respondentů, domnívají se, že je děti nezabezpečí. Respondenti v počtu 360 (48 %) neví a jen 94 (12 %) dotazovaných se domnívá, že je děti finančně zabezpečí.

Graf 40: Současný stav důchodového účtu z pohledu respondentů

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Komentář k otázce 22: Více než polovina respondentů v počtu 393 (52 %) zodpovědělo otázku správně, tj. výše příjmů je nižší než výše výdajů na důchody. Druhou nejčetnější skupinou je 239 respondentů, kteří o současném stavu příjmů a výdajů důchodového účtu neví. Přes 12 % respondentů se domnívá, že výše příjmů na sociální pojištění je vyšší než výdaje na důchody, 4 % respondentů se vyjádřilo pro rovnost mezi příjmy a výdaji.

5 Zhodnocení výsledků

Prostřednictvím dotazníkového šetření bylo osloveno a na dotazník reagovalo 65 % žen a 35 % mužů v celkovém počtu 753 respondentů, kteří byli zastoupeni 48 % vysokoškolsky vzdělanými občany. Nejvíce respondentů (tj. 48 %) odpovídalo dotazník ve věku 45 let a více, z celkového souboru dotazovaných bylo 69 % zaměstnaných občanů. Respondenti si ze 73 % spoří na důchod, nejčastěji prostřednictvím uzavření penzijního připojištění (45 %). Garanci vložených peněz u penzijního připojištění by uvítalo 79 % respondentů a 54 % by upřednostnilo garanci vkladů od státu před správou soukromých společností. Respondenti preferují ze 49 %, aby si mohli rozhodovat a disponovat se spořením sami. Pouze 38 % respondentům na spoření přispívá zaměstnavatel. Čistý příjem respondentů byl nejvíce, z 20 % zastoupen v rozmezí 15 001-20 000 Kč měsíčně, bohužel překvapivě až 13 % občanů disponuje s čistým příjmem do 10 tis. Kč.

I přesto, že je soubor respondentů nejvíce zastoupen věkovou hranicí 48 let a více, preferují z 65 % získávání informací elektronicky, prostřednictvím komplexních aktualizovaných webových stránek. Občané se ztrácí ve velkém množství alokovaných informací, uvítali by komplexnější osvětu s jednoznačnými variantami dle svých finančních možností, jak se zabezpečit na stáří.

S platností od 1. ledna 2017 je možné spořit dětem od narození prostřednictvím penzijního připojištění. Měsíčně dětem nejčastěji spoří **nebo plánují spořit** od narození částku 401-600 Kč, zastoupeno 28 %. Při detailním rozboru respondenti **spořící dětem** s čistým příjmem do 10 tis. Kč nejčastěji spoří 100-200 Kč měsíčně, naopak respondenti s příjmem 30 tis. a více spoří od 600 Kč měsíčně. Respondenti ve výši 44 % nevědí, bude-li doba spoření dětem započítána do povinné doby nároku na penzi. Z celkového počtu dotázaných nemá 35 % děti (tj. 268 respondentů). Z detailního rozboru 268 respondentů právě nemá děti biologicky nejproduktivnější skupina ve věku 26-35 let, tvořena 49 %. Dětem spoří 32 % respondentů nejčastěji ze 46 % formou uzavření stavebního spoření. Pro uvážlivé nakládání s finančními prostředky bychom měli vzdělávat hlavně děti jako potenciální plátce pojistného. Neopomíjivým faktem je, že z 18 % nemají děti na školách zařazenou výuku finanční gramotnosti a 8 % považuje současnou výuku za nedostačující. Výběr celé naspořené částky v 18 letech věku dítěte by uvítalo 59 % respondentů.

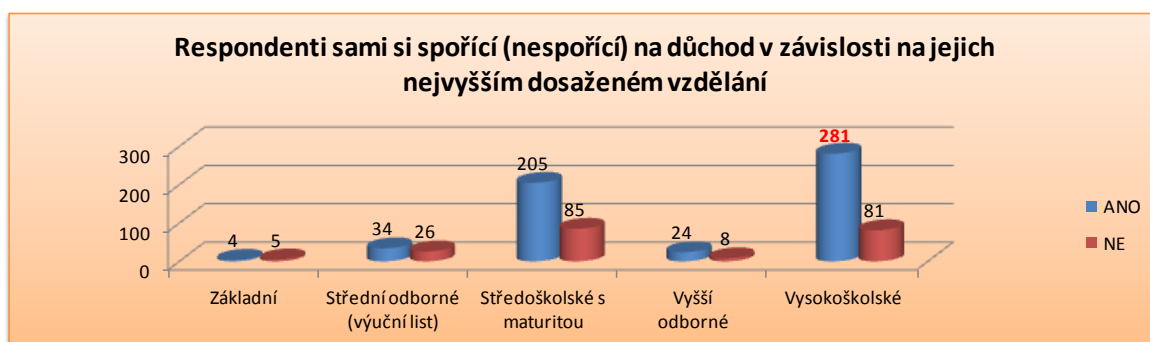
Naopak rodiče, kteří dětem spořili, by ze 46 % očekávali od dětí podporu v penzi ve výši 0,5 % z jejich mzdy. Z šetření lze však konstatovat, že 48 % neví a 40 % si nemyslí, že by je děti byly schopné zabezpečit v penzi. Problematika stavu příjmů a výdajů důchodového účtu je známa 52 % dotázaných, z toho lze konstatovat, že se příliš o aktuální stav občané nezajímají.

5.1 Analýza vybraných ukazatelů dotazníkového šetření a výpočet statistického testu významnosti pomocí χ^2 (chí-kvadrát) testu

Z výsledků dotazníkového šetření byla dána do souvislosti data o nejvyšším dosaženém vzdělání respondentů a jejich iniciativě si sami spořit na důchod.

(otázka č. 3 a č. 6)

Graf 41: Rozhodnutí respondentů o spoření či nespoření na důchod dle vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Z **Grafu 41** je patrné, že si na důchod nejčastěji spoří vysokoškolsky vzdělání občané v počtu 281 (37 %) a středoškolsky vzdělání s maturitou v počtu 205 (27 %) z celkového počtu 753 respondentů. Pro ověření, zda četnosti získané měřením se odlišují od teoretických četností, použijeme chí-kvadrát test. Cílem chí-kvadrát testu je zjištění, zda rozdíly mezi jednotlivými četnostmi jsou statisticky významné. Pro všechny zvažovaná testování je stanovena hladina významnosti $\alpha = 0,05$. Pro výpočet teoretických četností je

použit vzorec
$$O_{ij} = \frac{n_i \cdot n_j}{n}$$

Testování závislosti mezi dosaženým vzděláním a rozhodnutím o spoření na důchod - stanovení hypotéz

H_0 (nulová hypotéza): neexistuje statisticky významná závislost mezi proměnnými dosaženého vzdělání a rozhodnutí o spoření na důchod

H_1 (alternativní hypotéza): existuje statisticky významná závislost mezi proměnnými dosaženého vzdělání a rozhodnutí o spoření na důchod

Tabulka 32: Zdrojová data skutečných četností pro výpočet teoretických četností – vzdělání a rozhodnutí o spoření

		B ₁	B ₂	
		Spoří si sami na důchod		
VZDĚLÁNÍ		ANO	NE	Σ
A ₁	Základní	4	5	9
A ₂	Střední odborné (výuční list)	34	26	60
A ₃	Středoškolské s maturitou	205	85	290
A ₄	Vyšší odborné	24	8	32
A ₅	Vysokoškolské	281	81	362
Σ		548	205	753

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Tabulka 33: Výpočet teoretických četností

VZDĚLÁNÍ		B ₁	B ₂
A ₁	Základní	6,55	2,45
A ₂	Střední odborné (výuční list)	43,67	16,33
A ₃	Středoškolské s maturitou	211,05	78,95
A ₄	Vyšší odborné	23,29	8,71
A ₅	Vysokoškolské	263,45	98,55

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Testovací kritérium bylo vypočítáno pomocí vzorce
$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(n_{ij} - o_{ij})^2}{o_{ij}}$$

Tabulka 34: Testovací kritérium – kontingenční tabulka výpočtu χ^2 testu

VZDĚLÁNÍ	ANO	NE	Σ
Základní	0,99	2,65	3,65
Střední odborné (výuční list)	2,14	5,72	7,86
Středoškolské s maturitou	0,17	0,46	0,64
Vyšší odborné	0,02	0,06	0,08
Vysokoškolské	1,17	3,13	4,30
Σ	4,50	12,02	16,52

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Ve statistických tabulkách je pro hladinu významnosti 0,05 a počet stupňů volnosti $f = (k-1) \cdot (m-1) = (5-1) \cdot (2-1) = 4$ kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$. Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 16,52$ je větší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(4) = 9,488$, proto je nulová hypotéza zamítnuta a potvrzuje se statisticky významná závislost mezi vzděláním a rozhodnutím o spoření na důchod. Občané s vyšším vzděláním si více spoří, rozhodování o spoření na penzi závisí na vzdělání. Pro ověření síly závislosti je třeba vypočítat kontingenční koeficient **Cramerovo V** dle vzorce

$$V = \sqrt{\frac{16,52}{753,1}} = 0,15$$

$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n \cdot \min [(k-1); (m-1)]}}$$

Pro Cramerovo V platí vztah $0 < |V| < 0,3$ potvrzující slabou závislost mezi vzděláním a rozhodnutím o spoření na důchod.

Testování závislosti mezi výběrem formy spoření a výší čistého příjmu respondenta - stanovení hypotéz

H₀(nulová hypotéza): neexistuje statisticky významná závislost mezi proměnnými formy spoření a výší čistého příjmu

H₁(alternativní hypotéza): existuje statisticky významná závislost mezi proměnnými formy spoření a výší čistého příjmu

Tabulka 35: Zdrojová data skutečných četností pro výpočet teoretických četností – forma spoření a výše čistého příjmu

		B ₁	B ₂	B ₃	B ₄	B ₅	B ₆	
		ČISTÝ PŘÍJEM						
FORMA SPOŘENÍ		do 10 tis.	10 - 15 tis.	15-20 tis.	20-25 tis.	25-30 tis.	30 tis. - více	Σ
A ₁	Penzijní připojištění	38	90	97	102	74	89	490
A ₂	Investice do nemovitosti	2	8	12	13	11	29	75
A ₃	Investice do CP, podílových listů	3	13	8	15	20	32	91
A ₄	Stavební spoření	4	27	32	29	20	26	138
A ₅	Pronájem	0	0	2	5	3	7	17
A ₆	Životní pojištění	13	20	32	42	30	39	176
A ₇	Spořicí účet	7	16	19	25	13	20	100
Σ		67	174	202	231	171	242	1 087

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Tabulka 36: Výpočet teoretických četností

FORMA SPOŘENÍ		B1	B2	B3	B4	B5	B6
A1	Penzijní připojištění	30,20	78,44	91,06	104,13	77,08	109,09
A2	Investice do nemovitosti	4,62	12,01	13,94	15,94	11,80	16,70
A3	Investice do CP, podílových listů	5,61	14,57	16,91	19,34	14,32	20,26
A4	Stavební spoření	8,51	22,09	25,64	29,33	21,71	30,72
A5	Pronájem	1,05	2,72	3,16	3,61	2,67	3,78
A6	Životní pojištění	10,85	28,17	32,71	37,40	27,69	39,18
A7	Spořicí účet	6,16	16,01	18,58	21,25	15,73	22,26

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Testovací kritérium bylo vypočítáno pomocí vzorce
$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(n_{ij} - o_{ij})^2}{o_{ij}}$$

Tabulka 37: Testovací kritérium – kontingenční tabulka výpočtu χ^2 testu

FORMA SPOŘENÍ	do 10 tis.	10-15 tis.	15-20 tis.	20-25 tis.	25-30 tis.	30 tis. - více	Σ
Penzijní připojištění	2,01	1,70	0,39	0,04	0,12	3,70	7,97
Investice do nemovitosti	1,49	1,34	0,27	0,54	0,05	9,06	12,75
Investice do CP, podílových listů	1,21	0,17	4,70	0,97	2,26	6,80	16,11
Stavební spoření	2,39	1,09	1,57	0,00	0,13	0,73	5,92
Pronájem	1,05	2,72	0,43	0,53	0,04	2,73	7,50
Životní pojištění	0,43	2,37	0,02	0,57	0,19	0,00	3,57
Spořicí účet	0,11	0,00	0,01	0,66	0,47	0,23	1,49
Σ	8,69	9,39	7,38	3,32	3,28	23,26	55,31

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Ve statistických tabulkách je pro hladinu významnosti 0,05 a počet stupňů volnosti $f = (k-1) \cdot (m-1) = (7-1) \cdot (6-1) = 30$ kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(30) = 43,773$. Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 55,31$ je větší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(30) = 43,773$, proto je nulová hypotéza zamítnuta a potvrzuje se statisticky významná závislost mezi výběrem formy spoření a výší čistého příjmu. Pro ověření síly závislosti je třeba vypočítat kontingenční koeficient **Cramerovo V** dle vzorce

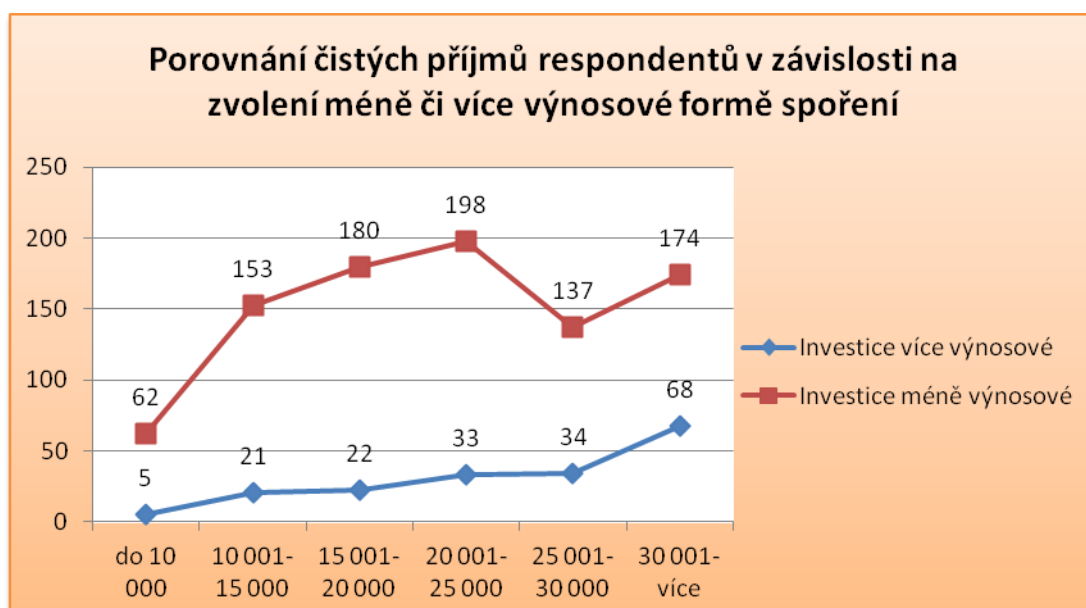
$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n \cdot \min [(k-1); (m-1)]}}$$

$$V = \sqrt{\frac{55,31}{1087,5}} = 0,10$$

Pro Cramerovo V platí vztah $0 < |V| < 0,3$ potvrzující slabou závislost mezi výběrem formy spoření a výší čistého příjmu respondenta.

Penzijní připojištění, stavební spoření, životní pojištění a spořicí účty jsou formy spoření nízkovýnosové a méně rizikové. Investice do nemovitostí a do cenných papírů jsou více výnosové, ale také i více rizikovější.

Graf 42: Čistý příjem respondentů v závislosti na volbě méně či více výnosných forem spoření

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

S rostoucím čistým příjmem je z **Grafu 42** patrný nárůst počtu respondentů spořících si ve více výnosových formách spoření a klesající počet účastníků spořících si v méně výnosových formách. Nízkopříjmoví respondenti si více spoří v méně rizikovějších a i méně výnosnějších spořeních.

Testování závislosti mezi věkem respondentů a způsobem získávání informací o změnách důchodového systému - stanovení hypotéz

H₀(nulová hypotéza): neexistuje statisticky významná závislost mezi proměnnými věku respondentů a způsobu získání informací

H₁(alternativní hypotéza): existuje statisticky významná závislost mezi proměnnými věku respondentů a způsobu získání informací

Tabulka 38: Zdrojová data skutečných četností pro výpočet teoretických četností – věk a způsob získání informací o změnách důchodového systému

		B ₁	B ₂	B ₃	B ₄	
		Způsob získání informací				
VĚK		Finanční poradce	Média formou spotů	Přímé zjištění u finančních institucí	Webové stránky nabízející kompletní poradenské služby,...	Σ
A ₁	18 - 25	4	11	5	45	65
A ₂	26 - 35	17	30	22	131	200
A ₃	36 - 45	15	36	26	108	185
A ₄	46 a více	22	30	43	208	303
	Σ	58	107	96	492	753

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Tabulka 39: Výpočet teoretických četností

	VĚK	B1	B2	B3	B4
A1	18 - 25	5,01	9,24	8,29	42,47
A2	26 - 35	15,41	28,42	25,50	130,68
A3	36 - 45	14,25	26,29	23,59	120,88
A4	46 a více	23,34	43,06	38,63	197,98

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Testovací kritérium bylo vypočítáno pomocí vzorce
$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(n_{ij} - o_{ij})^2}{o_{ij}}$$

Tabulka 40: Testovací kritérium – kontingenční tabulka výpočtu χ^2 testu

VĚK	Finanční poradce	Média formou spotů	Přímé zjištění u finančních institucí	Webové stránky nabízející kompletní poradenské služby,...	Σ
18 - 25	0,20	0,34	1,30	0,15	1,99
26 - 35	0,17	0,09	0,48	0,00	0,73
36 - 45	0,04	3,59	0,25	1,37	5,25
46 a více	0,08	3,96	0,49	0,51	5,04
Σ	0,48	7,97	2,53	2,03	13,01

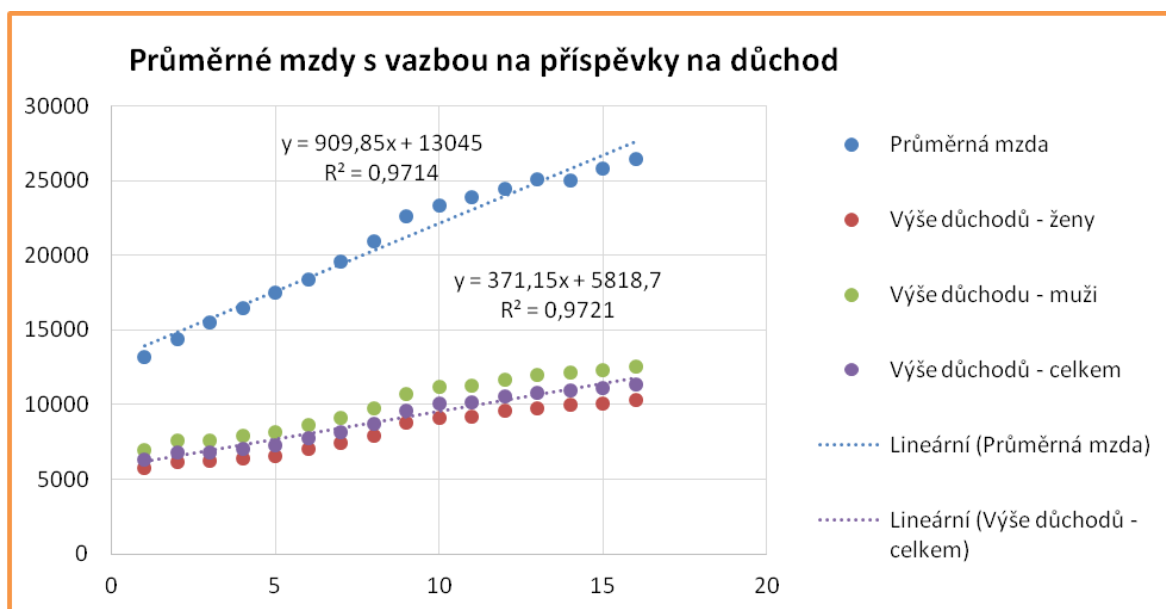
Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Ve statistických tabulkách je pro hladinu významnosti 0,05 a počet stupňů volnosti $f = (k-1).(m-1) = (4-1).(4-1) = 9$ kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(9) = 16,919$. Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 13,01$ je menší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(9) = 16,919$, proto se potvrzuje nulová hypotéza. Mezi věkem respondentů a způsobem, jakým by chtěli získávat informace o změnách důchodového systému, neexistuje prokazatelně významná závislost.

5.2 Lineární regresní analýza růstu průměrných mezd ve vztahu k příspěvkům na důchod

Současní důchodci jsou financováni z odvodů na sociální pojištění současnými ekonomicky aktivními občany. Růst průměrné mzdy by měl kopírovat i adekvátní růst průměrné výše důchodu.

Graf 43: Pohledová analýza průměrné mzdy s vazbou na příspěvky na důchod v letech 2000-2015

Zdroj: ČSÚ.cz,2016, 2017,[online].[cit. 2017-06-25], vlastní zpracování

Z grafické závislosti je patrné, že nárůst průměrných důchodů nekopíruje zcela nárůst průměrných mezd. Důležitým zjištěním bude, zda nárůst průměrné mzdy ovlivňuje

také nárůst průměrného důchodu. Nejprve je vypočítán koeficient korelace mezi průměrnou mzdou a průměrnou celkovou výší důchodu. Tímto koeficientem se prokáže, zda existuje mezi veličinami závislost či nikoliv.

Koeficient korelace = 0,991268 = silná závislost, která v případě časových řad může být jen zdánlivá. Pro zjištění existence korelačního vztahu mezi sledovanými veličinami jsou určeny u obou časových řad odchylky (rezidua) pro zjištění závislosti těchto reziduí. Pokud bude koeficient korelace mezi rezidui v absolutní hodnotě větší než 0,3, je testována jeho významnost.

Tabulka 41: a) Výpočet regresních koeficientů pro průměrnou výši mzdy v letech 2000-2015

<i>Regresní statistika</i>						
Násobné R						0,9856
Hodnota spolehlivosti R						0,9714
Nastavená hodnota spolehlivosti R						0,9693
Chyba stř. hodnoty						769,6642
Pozorování						16
	Koeficienty	Chyba stř. hodnoty	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%
Hranice	13 044,80	403,6153	32,3199	1,49E-14	12 179,1312	13 910,4688
Soubor X 1	909,8471	41,7409	21,7975	3,34E-12	820,3217	999,3724

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

regresní funkce : $y = a + b \cdot x$

lineární regresní funkce: $y = 13\,045 + 909,85x$ při spolehlivosti 0,9714

Tabulka 42: b) Výpočet regresních koeficientů pro průměrnou výši důchodů v letech 2000-2015

<i>Regresní statistika</i>						
Násobné R						0,9859
Hodnota spolehlivosti R						0,9721
Nastavená hodnota spolehlivosti R						0,9701
Chyba stř. hodnoty						310,0272
Pozorování						16
	Koeficienty	Chyba stř. hodnoty	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%
Hranice	5 818,7	162,5796	35,7899	3,63E-15	5 470,00	6 167,3990
Soubor X 1	371,1456	16,8136	22,0742	2,8E-12	335,0840	407,2071

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

regresní funkce : $y = a + b \cdot x$

lineární regresní funkce: $y = 5\,818,7 + 371,15x$ při spolehlivosti 0,9721

Výpočet reziduí pro průměrnou mzdu a průměrný důchod je uveden v **Příloze 4, Tabulce 43**, koeficient korelace reziduí = 0,6913 = středně silná korelační závislost

Test významnosti koeficientu korelace:

H_0 : korelace reziduí je statisticky nevýznamná

H_1 : korelace reziduí je statisticky významná

Testovací kritérium: 3,5792

Kritická hranice: 2,1448

Hodnota testovacího kritéria je v kritické oblasti, proto nulovou hypotézu zamítáme. Zjištěný koeficient korelace reziduí je statisticky významný. Výše průměrné mzdy ovlivňuje i průměrnou výši důchodu, závislost je pouze středního charakteru.

Vzhledem k nastavenému systému by se dala očekávat závislost vysokého charakteru. Pro hrubý propočet příjmů důchodového účtu byly započítány ukazatelé prům. hrubé měs. mzdy a počet poplatníků pojistného (OSVČ, zaměstnaní pojištěnci a dobrovolně pojištění) při odvodu 28 %. Pro výdajovou složku byly započítány počty důchodců a výše prům. důchodu, patrné z **Tabulky 44**.

Tabulka 44: Příjmy a výdaje důchodového účtu při zachování stejné výše odvodu pro všechny poplatníky

ROK	výše prům. hrubé měs. mzdy v Kč	počet poplatníků pojistného v tis.	počet důchodců v tis.	výše průměrného starob. důchodu v Kč	PŘÍJMY v mil. (P)	VÝDAJE v mil. (V)	ROZDÍL P-V v %
2001	14 378	4 530	2 584	6 808	18 237	17 592	4
2002	15 524	4 583	2 578	6 833	19 922	17 613	12
2003	16 430	4 596	2 591	7 075	21 142	18 330	13
2004	17 466	4 843	2 626	7 270	23 687	19 089	19
2005	18 344	4 788	2 645	7 744	24 594	20 484	17
2006	19 546	4 848	2 684	8 187	26 534	21 972	17
2007	20 957	4 880	2 719	8 747	28 637	23 784	17
2008	22 592	4 979	2 754	9 638	31 495	26 543	16
2009	23 344	4 905	2 790	10 045	32 061	28 030	13
2010	23 864	5 012	2 819	10 138	33 488	28 579	15
2011	24 455	5 040	2 873	10 567	34 510	30 359	12
2012	25 067	5 009	2 866	10 793	35 159	30 934	12
2013	25 035	4 974	2 858	10 985	34 867	31 394	10
2014	25 768	5 011	2 863	11 090	36 155	31 753	12
2015	26 467	5 105	2 874	11 363	37 828	32 656	14
Průměr							13,5

Zdroj: ČSSZ.cz, ČSÚ.cz, 2016, 2017 [online].[cit. 2017-06-25], vlastní zpracování

Hrubým výpočtem z dostupných průměrných dat lze konstatovat, že na důchodový účet by za podmínky stejné výše odvodu pojistného všemi účastníky došlo k nemalému zvýšení příjmů důchodového účtu, v průměru o 13,5 %. Rozdíl lze spatřovat v nízkých odvodech OSVČ, kteří odvádějí do systému většinou minimální platby. Nastavením stejné výše odvodů pro OSVČ srovnatelné s výší odvodů zaměstnaných pojištěnců by mohlo dojít k celkovému snížení pojistného pro všechny účastníky.

6 Výsledky a diskuse

Centrálně řízená sociální politika, financovaná ze státního rozpočtu do roku 1989 nedávala občanům ČR prostor pro naučení se finančnímu sebezabezpečení se na penzi, občané těžko této roli přivykají. Nelze spoléhat na důstojné zajištění ve stáří zajištěním výplaty penze pouze ze státem garantovaného systému. Financování státní penze je přímo závislé na demografickém vývoji, v porovnání r. 2016 s r. 2007 se snížil počet ekonomicky aktivních občanů o 448 tis. a za 10 let do r. 2016 se zvýšil počet o 476 tis. občanů starších 65 let. Pozitivním pro udržitelnost průběžného systému není ani zvyšující se hranice naděje dožití, kdy občané v r. 2016 při porovnání s vývojem od r. 2007 se dožívají průměrně o 2,4 roku déle. Zvýšením porodnosti by se zvýšil počet ekonomicky aktivních občanů. Pokles je veden nejistotou mladých lidí pro založení rodiny, u žen je upřednostňována kariéra a oddalován věk, kdy se rozhodnou pro založení rodiny. Z výzkumu vyplývá, že 26 % respondentů, nemá děti ve věku 18-35 let. Stát by měl vytvořit podmínky pro usnadnění života mladých rodin. Nelze spoléhat ani na zastropování důchodového věku, politická scéna je nejistá a s novými vládami mohou přijít další změny. První pilíř státního důchodu nezohledňuje zásluhovost, je založen na principu solidarity, proto není výhodný pro vysokopříjmové občany, kteří dnem vstupu do penze při hrubé mzdě 35 tis. Kč, klesnou na výplatě důchodu o 40 %. Naopak občané s hrubou mzdou ve výši 10 tis. Kč budou mít starobní důchod o 6 % vyšší. Za posledních 9 let skončil důchodový účet příjmů a výdajů v r. 2016 s nejnižším deficitem ve výši 16,3 mld. Kč. Za snížením schodku důchodového účtu je snižující se nezaměstnanost, růst mezd, růst ekonomiky a efektivnější výběr daní. Do průběžného systému by se vyššími odvody na pojistné měli podílet i OSVČ, pro r. 2017 je stanovena minimální platba 2 061 Kč, většina z nich odvádí minimální zálohy. Pro ověření průměrného růstu mezd a adekvátního růstu průměrné výše důchodu bylo za pomoci výpočtu lineární regresní analýzy zjištěno, že růst mezd přímo úměrně nepůsobí na růst důchodů. Byla prokázána závislost pouze středního charakteru. Pro modelaci byly dány do souvislosti veličiny průměrné měsíční hrubé mzdy, počet poplatníků pojistného, počet důchodců a výše průměrného důchodu v letech 2001-2015. Hrubým výpočtem bylo zjištěno, že při stejné výši odvodu pojistného ve výši 28 % na důchodové pojištění, bez rozdílu OSVČ nebo zaměstnaného pojištěnce, by v průměru došlo ke zvýšení příjmů důchodového účtu o 13,5 %.

Zavedení druhého pilíře v r. 2013 a jeho následné zrušení k 1. lednu 2016 přineslo občanům ČR ještě větší pocit nejistoty pro spoření si na penzi. Účastníci dostali příležitost diverzifikovat své spoření na stáří vyvedením 3 % ze státního průběžného systému, s povinným odvodem 2 % ze své hrubé mzdy. Z titulu nízké informovanosti, slabé osvěty ze strany státu oslovilo spoření ve druhém pilíři pouze necelých 85 tis. občanů. Významným negativním faktorem byla nemožnost vystoupení ze spoření a možnost čerpání úspor až dosažením důchodového věku. Prostředky vložené na důchodové spoření se staly dlouhodobou investicí s nejistou mírou zhodnocení a vysokým rizikem výkyvů vývoje makroekonomických ukazatelů. Z dotazníkového šetření vyplývá, že občané by uvítali pro své úspory na penzi určitou garanci od státu a nemají příliš velkou důvěru v soukromé správce peněz. Hlavním prezentovaným důvodem pro zrušení byla skutečnost vyvedení prostředků z prvního pilíře, které chyběly na pokrytí výplat penzistů. Z modelačního výpočtu odvodu na sociální zabezpečení by účastník druhého pilíře při hrubé mzdě 35 tis. Kč odvedl za 31 let spoření o 260 tis. Kč více do důchodového systému a 3,5 krát více než účastník při hrubé mzdě 10 tis. Kč. Spoření ve druhém pilíři bylo výhodnější pro vysokopříjmové občany, zohledňující princip zásluhovosti.

Největší zájem projeví občané o spoření na penzijní připojištění v r. 2012, kdy se třetího pilíře účastnilo přes 5 mil. občanů. Počet účastníků nepřekonal ani r. 2016, ve kterém byl umožněn přestup účastníků ze zrušeného druhého pilíře. Reformní kroky z r. 2013 nevedly ke zvýšení počtu účastníků, v důsledku zrušení garance nezáporného zhodnocení v penzijních fondech. Pro získání maximálního státního příspěvku ve výši 230 Kč měsíčně je třeba si ukládat 1 000 Kč měsíčně. Optimální částka měsíční úločky by měla být ve výši 3 000 Kč, při které je maximalizován daňový odpočet ve výši 24 tis. Kč. (zvýhodnění v daňovém efektu 3 600 Kč). Z průměrné výše úločky účastníka, nepřekračující částku 646 Kč měsíčně, se spoření účastníků jeví neefektivním. Nejvyššího zhodnocení prostředků účastníků, od vzniku založení a i v r. 2016, dosáhla penzijní společnost Conseq investováním do akcií. Z modelačního příkladu pomocí anuitního výpočtu pro ověření zajištěnosti v penzi bylo zjištěno, že občan pro zajištění měsíční rentou ve výši 10 tis. Kč po dobu 17 let v penzi si musí od 18 let spořit částku ve výši 2 610 Kč měsíčně a od 40 let si musí spořit 5 509 Kč měsíčně. (v den odchodu do penze by měl mít naspořenou celkovou částku 1,876 mil. Kč) Při zvýšení renty na 15 tis. Kč měsíčně, za podmínek ceteris paribus, si musí od 18 let spořit částku 3 914 Kč a od 40 let

až 8 264 Kč měsíčně. (v den odchodu do penze by měl mít naspořenou částku 2,814 mil. Kč)

Ve srovnání s důchodovými systémy Slovenska, Maďarska, Německa a Švédska, proběhla reforma důchodového systému České republiky se zavedením druhého pilíře jako poslední. Z analýzy důchodových systémů vybraných zemí lze konstatovat, že až na Maďarsko máme nejvyšší odvody na sociální pojištění. Výdaje na důchody při porovnání v r. 2014 vynakládá ČR o 1,9 % HDP vyšší než Slovensko a o 1,5 % HDP vyšší než Švédsko. Naopak vyšší výdaje než na důchody v ČR jsou o 1,7 % HDP v Německu a o 1,1 % HDP v Maďarsku. Z hlediska průměrných ročních příjmů je ČR na tom nejlépe v rámci zvažovaných zemí Visegrádské čtyřky, čtyřikrát vyšší příjmy mají občané Německa i Švédska než občané ČR. Až na Švédsko, se země potýkají s negativním demografickým vývojem. Nejvyšší pokles počtu občanů byl zaznamenán v Maďarsku, kde průřezem let 1980-2017 klesl počet ekonomicky aktivních občanů o 0,5 mil., kteří by se mohli podílet na financování důchodců. Občané ČR se průměrně dožívají k průměru zemí OECD o 2,4 roku méně. O 3,1 roku více se průměrně dožívají občané Německa a o 4,1 roku více se dožívají občané Švédska. Přínosem pro důchodový systém ČR by mohlo být zvážení zavedení zaměstnaneckého penzijního pojištění, založeného na systému účetních rezerv, kde zaměstnavatel finanční prostředky investuje do svého rozvoje a zároveň se zavazuje pro budoucí plnění nároku zaměstnance. Měli bychom se vyvarovat reformních kroků provedených v Maďarsku, kdy v r. 2010 bylo spoření ve druhém pilíři 31 % občanů znárodněno. Nejlépe fungujícím penzijním systémem z pohledu indexu Melbourne Mercer je v rámci vybraných zemí důchodový systém Švédska, myšlenka zavedení virtuálních účtů by mohla být přínosem i pro ČR. Důchodové systémy Švédska i Německa jsou založeny více na zásluhovosti a tím i vyšší motivaci k práci, i tato myšlenka by měla být zvážena pro reformní kroky důchodového systému ČR.

Skutečnost, podložená výsledky dotazníkového šetření je, že si 27 % občanů nespoří na důchod, převážně ve věkovém rozmezí 18-35 let. Občany ze 45 % je nejvíce oblíbené spoření prostřednictvím penzijního připojištění, ke kterému jako další formu spoření volí životní pojištění nebo stavební spoření. Pro podporu zaměstnanců ke spoření by se mohl více z titulu výhod interesovat i zaměstnavatel, z šetření vyplývá podpora pouze 38 % zaměstnavatelů. Občané by uvítali konstruktivnější osvětu o zabezpečení se na penzi z komplexních webových stránek, paradoxem je, že téměř 50 % respondentů nezná

skutečný stav důchodového účtu. Z toho vyplývá, že se občané o důchodovou problematiku příliš nezajímají. Pro zlepšení naučení se hospodařit s financemi a zhodnocovat je, by měly být vedeny již děti ve školách, povinným zavedením výuky finanční gramotnosti. Z výzkumu pouze 5 % respondentů je se zavedenou výukou spokojeno. Z analýzy vybraných ukazatelů dotazníkového šetření pomocí chí kvadrát testu bylo zjištěno, že při rozhodování o spoření či nespoření na penzi závisí na vzdělání a výběr formy spoření závisí na výši čistého příjmu. S rostoucím čistým příjmem si respondenti spoří i ve více výnosových formách spoření. Na věku respondentů v souvislosti se způsobem získávání informací o změnách důchodového systému nezáleží, závislost nebyla testováním prokázána.

Občané by dnem odchodu do penze měli mít vyřešeno vlastní bydlení, aby nemuseli vynakládat nemalé finanční prostředky na nájemné.

7 Závěr

Z analýzy lineární regrese bylo výpočtem zjištěno, že průměrný růst mezd přímo úměrně nepůsobí na růst důchodů, byla prokázána pouze střední závislost. Pro státní první pilíř důchodového systému ČR lze doporučit zavedení stejné výše odvodu pro OSVČ, které bude srovnatelné s odvody zaměstnaných občanů. Z hrubého výpočtu by při stejném odvodu všech účastníků mohlo dojít v průměru ke zvýšení o 13,5 % na účtu důchodového pojištění, nebo ke snížení odvodu pro všechny účastníky. Z komparace vybraných zemí bylo zjištěno, že až na Maďarsko má ČR nejvyšší odvody na sociální pojistné, v porovnání se Slovenskem o 13,5 % vyšší. Klesající porodnost a tím klesající i počet ekonomicky aktivních občanů, zvyšující se naděje dožití jsou faktory, které negativně ovlivňují udržitelnost důchodového systému nejen v ČR, ale i v rámci vybraných zemí, na Slovensku a v Maďarsku. První pilíř není výhodný pro vysokopříjmové občany, dnem odchodu do penze, klesne výše penze při hrubé mzdě 35 tis. Kč o 40 %, u nízkopříjmových občanů při hrubé mzdě 10 tis. Kč se výše penze naopak o 6 % zvýší. Velká pozornost by měla být věnována občanům ve věku 18-35 let, tj. vytvoření jim vhodných podmínek pro založení rodiny, zvýšení porodnosti, aby došlo ke zvýšení počtu potenciálních poplatníků, financující první pilíř důchodového systému. Z výzkumu dotazníkového šetření bylo zjištěno, že 35 % respondentů nemá děti, z toho 26 % respondentů je ve věku 18-35 let. Reformní kroky důchodového systému by měly být vedeny i zapracováním faktoru zásluhovosti, po vzoru zemí Německa a Švédska, jako lépe fungující a hodnocené důchodové systémy z pohledu indexu Melbourne Mercer. Pro občany ČR v ekonomicky aktivním věku lze doporučit vyšší iniciativu pro zaměstnanost těch, kteří mohou pracovat a nejsou zdravotně omezeni. Zvýšil by se tímto počet poplatníků důchodového systému. Občanům ČR, kteří nikdy nepracovali, jsou vypláceny dávky státní sociální podpory.

Většina vyspělých zemí je založena na třípilířovém důchodovém systému, proto i ČR by se v rámci reformních kroků měla pokusit o zavedení efektivního a dlouhodobě udržitelného druhého pilíře, pro další možnost diverzifikace spoření občana. Model druhého pilíře by měl být založen na dobrovolném vstupu i výstupu ze spoření s garancí státu. Občané by měli mít jistotu, že o své naspořené prostředky nepřijdou, s garancí nominální hodnoty úložek a mít možnost si sami s naspořenými prostředky disponovat tak, že budou vázány podstatně kratší dobou výběru, než je 30 let.

O doplňkové penzijní spoření nejeví občané ČR od r. 2012 výrazný zájem, ve srovnání s 2. Q r. 2017, došlo vývojově k poklesu 633 tis. účastníků. Pro zvýšení efektivnosti a snížení finanční zátěže měsíčního rozpočtu, by měli občané se spořením začít ihned od jejich první výplaty. Bude-li občan spořit od 18 let do 65 let se zajištěním měsíční renty 10 tis. Kč na 17 let v penzi, musí si měsíčně spořit částku 2 610 Kč. Pro občana, který začne se spořením za nezměněných kritérií ve 40 letech, si už musí spořit měsíčně podstatně vyšší částku 5 509 Kč. Optimální výše měsíčních úložek doplňkového penzijního spoření účastníka by měla být 3 000 Kč pro maximalizaci státního příspěvku a daňového zvýhodnění, průměrná úložka účastníka je dle MFČR v současnosti pouze 646 Kč měsíčně. Pro zhodnocení svých úložek lze občanům doporučit penzijní společnost Conseq, a. s., která od založení r. 2013 nejlépe zhodnocuje s investicemi do akcií úložky svých účastníků.

Rozhodne-li se rodič pro spoření dítěti od narození, měla by mu být doba spoření poměrnou částí zohledněna do doby nároku na penzi. Rodiče spoří dětem nejčastěji prostřednictvím stavebního spoření a penzijního připojištění. S rostoucím čistým příjmem roste i výše úložky dětem, občané s hrubou mzdou do 10 tis. spoří 100-200 Kč, při hrubé mzdě vyšší než 30 tis. Kč spoří více než 600 Kč měsíčně.

Analýzou vybraných ukazatelů bylo pomocí Chí-kvadrát testu zjištěno, že u rozhodování pro spoření závisí na vzdělání a výběr formy spoření závisí na výši čistého příjmu. Při testování věku respondentů a způsobu získávání informací o změnách důchodového systému nebyla závislost prokázána.

Rozhodnutím občanů pro nespoření je i vysoká míra zadluženosti. Budoucnost důchodového systému bude brzy vedena rozhodnutími našich dětí, proto by jim měla být věnována velká pozornost a snaha, naučit je s financemi nejen hospodařit, ale i pohybovat se na finančním trhu. Základem by mělo být povinné zavedení výuky finanční gramotnosti na základních školách. Z dotazníkového šetření vyplývá pouze 5 % spokojenost respondentů s výukou, 18 % dětí respondentů nemá výuku finanční gramotnosti do osnov zařazenou. Občané by uvítali možnost, kdyby je v době penze, kdy dojde k poklesu životní úrovně proti ekonomicky aktivnímu věku, alespoň minimální částí zabezpečili jejich děti. Společnost je založena stále více na materiálních hodnotách a dobré mezilidské vztahy a rodinné vazby se vytrácejí.

8 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

BRABEC, Jiří. *Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek*. 4. vydání. Plzeň: ABC finančního vzdělávání, 2016. ISBN 978-80-905057-1-1.

BRDEK, Vojtěch, Hana JÍROVÁ a Vojtěch KREBS. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha: ASPI Publishing, 2002, 251 s. ISBN 80-863-9525-1.

CIPRA, Tomáš. *Penze: kvantitativní přístup*. Praha: Ekopress, 2012. ISBN 978-80-86929-87-3.

FILIP, Miloš a Roman POSPÍŠIL. *Finanční poradenství: Co s tou penzí*. Praha: Institut pro finanční poradenství, 2013. ISBN 978-80-905457-0-0.

GREGOROVÁ, Zdeňka. *Důchodové systémy*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-2003-2.

KOLDINSKÁ, Kristina a Martin ŠTEFKO (eds.). *Sociální reformy ve střední Evropě - cesta k novému modelu sociálního státu?*. Praha: Auditorium, 2011, 240 s. ISBN 978-80-87284-14-8.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-80-7357-585-4.

KUBANOVÁ, Jana. *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. Vyd. 3., dopl. Bratislava: Statis, 2008. ISBN 978-80-85659-47-4.

LOUŽEK, Marek. *Důchodová reforma*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 100 s. ISBN 978-802-4626-123.

NACHER, Patrik. *Konec finančních negramotů v Čechách, aneb, Staré pravdy nerezaví: příslovími, přirovnáními, pořekadly, rčeními, lidovými moudry a citáty k větší finanční gramotnosti a sebevědomí aneb co nám teta Kateřina neřekla*. Praha: Plot, 2015. ISBN 978-80-7428-268-3.

RUBEŠ, Lukáš. *Doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce*. Úvaly: Systemia, 2013. ISBN 978-802-6038-924.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. Olomouc: ANAG, 2013. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-821-5.

SYROVÝ, Petr. *Jak si spořit na důchod: zorientujte se v důchodové reformě*. Praha: Grada, 2012. Finance pro každého. ISBN 978-80-247-4479-7

ŠTANGOVÁ, Věra a Petr TRÖSTER, ed. *Vývojové trendy důchodových reform v Evropě: Les tendances de développement des réformes des pensions en Europe*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87146-34-7.

Elektronická kniha

KOTOUS, Jan, Gabriela MUNKOVÁ a Martin ŠTEFKO. *Obecné otázky sociální politiky* [online]. Ústav státu a práva AV ČR. 2013 [cit. 2016-05-26]. ISBN 978-80-87439-08. Dostupné z: <http://www.ilaw.cas.cz/get.php?file=data/files/epub/Obecne%20otazky%20socialni%20politiky.pdf>

MUSILOVÁ, Zdeňka, Milan ŠLAPÁK a Martin HOLUB (eds.). *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA: Německo* [online]. Praha: VÚPSV, 2011 [cit. 2016-06-22]. ISBN 978-80-7416-087-5. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_333.pdf

MUSILOVÁ, Zdeňka, Milan ŠLAPÁK a Martin HOLUB (eds.). *Zaměstnanecká schémata penzijního pojištění ve vybraných státech EU, Švýcarsku a USA: Švédsko* [online]. Praha: VÚPSV, 2011 [cit. 2016-06-24]. ISBN 978-80-7416-087-5. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_333.pdf

PENSIONS AT A GLANCE 2015: *OECD and G20 indicators* [online]. Paris: OECD Publishing, 2015 [cit. 2017-05-14]. ISBN 978-92-64-24444-3. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8115201e.pdf?expires=1507996328&id=id&accname=guest&checksum=44C47BD684DCE3CB304E7F0856421483>

PENSIONS AT A GLANCE 2011: *Retirement-income systems in OECD and G20 countries* [online]. Paris: OECD Publishing, 2011 [cit. 2017-05-14]. ISBN 978-926-4095-236. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8111011e.pdf?expires=1508008427&id=id&accname=guest&checksum=256FA4DE9D7BB263D182E41C37BC8EFB>

ZÁKONY

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření

Internetové zdroje

AKTUÁLNĚ.CZ: *Důchodová reforma* [online]. 2015 [cit. 2016-05-27]. Dostupné z: <http://www.aktualne.cz/wiki/politika/duchodova-reforma-penzijni-fondy-penze/r~i:wiki:1111/>

AKTUÁLNĚ.CZ: Znárodnění penzijních fondů? Jak dopadly za hranicemi. *Aktuálně.cz* [online]. 2013 [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/finance/znarodneni-penzijnich-fondu-jak-dopadly-za-hranicemi/r~i:article:767457/>

ASOCIACE ČESKÝCH STAVEBNÍCH SPOŘITELEN: Všeobecná informace o úvěrech (do 30.11.2016). *AČSS.CZ* [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.acss.cz/cz/stavebni-sporeni/vseobecna-informace-o-uverech-do-30-11-2016/soubory/kodex-stavebnich-sporitelen-15.pdf>

ASOCIACE ČESKÝCH STAVEBNÍCH SPOŘITELEN: Grafy stavebního spoření. *AČSS.CZ* [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.acss.cz/cz/novinari-a-odbornici/grafy-stavebniho-sporeni/>

ASOCIACE ČESKÝCH STAVEBNÍCH SPOŘITELEN: Stavební spoření v otázkách a odpovědích. *AČSS.CZ* [online]. 2014 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.acss.cz/cz/stavebni-sporeni/stavebni-sporeni-v-mediich/stavebni-sporeni-v-otazkach-a-odpovedich/>

ASOCIACE PENZIJNÍCH SPOLEČNOSTÍ ČR: Členové. *APFČR.CZ* [online]. 2016 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/clenove/>

ASOCIACE PENZIJNÍCH SPOLEČNOSTÍ ČR: Zhodnocení účastnických fondů v %. *APFČR.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-08-10]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/wp-content/uploads/2017/07/ZHODNOCENI-Ucast-fondu.pdf>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: Důchodové pojištění. In: *CSSZ.CZ* [online]. [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: Doba pojištění. In: *CSSZ.CZ* [online]. 2016 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/doba-pojisteni.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění k 31. 12. ČSSZ.CZ [online]. 2016 [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/22DE3732-935C-468C-8902-224F8F4DBF6F/0/Prijmy_a_vydaje_na_socialni_zabezpeceni_20082016.pdf

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: Provázanost důchodového pojištění a důchodového spoření ve zkratce. ČSSZ.CZ [online]. 2013 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/provazanost-duchodoveho-pojisteni-a-2013-05-21-duchodoveho-sporeni-ve-zkratce.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: Důchodový věk. CSSZ.CZ [online]. 2016 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ: Jak se mění důchodové systémy ve světě? CSSZ.CZ [online]. 2009 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/jak-se-meni-duchodove-systemy-ve-svete.htm>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů - doplňující třídění - 2015. ČSÚ: *Domácnosti podle věku osoby v čele* [online]. 2016 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32579071/1600191662.xlsx/b0edca60-acb3-444f-8bc7-5cb9412617a9?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Česká republika od roku 1989 v číslech - 2016. ČSÚ.cz [online]. 2017 [cit. 2017-05-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-w0i9dxmghn>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Průměrná hrubá měsíční mzda. ČSÚ.cz [online]. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerna-hruba-mesicni-mzda-graf>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Průměrná měsíční výše důchodů v ČR podle pohlaví a druhu důchodu (stav v prosinci). ČSÚ.cz [online]. 2016 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/32955062/32018116_1305.xlsx/38a92d7a-2fae-4ced-949c-3919dbdd6d2d?version=1.2

ČT24: Nové peníze? Škoda, že Češi neopisovali od Švédů. ČT24 [online]. 2012 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1128533-nove-penize-skoda-ze-cesi-neopisovali-od-svedu>

DŮCHODY-DŮCHODCI.CZ: *Zvýšení důchodů v roce 2017* [online]. 2016 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.duchody-duchodci.cz/valorizace-duchodu.php>

DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ: *Pilíře českého důchodového systému* [online]. 2012 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/duchodovy-system/>

DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ: III. pilíř českého důchodového systému – doplňkové penzijní spoření. *DůchodováReforma.cz* [online]. 2012 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisteni/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplňkove-penzijni-sporeni/>

DŮCHODOVÁ REFORMA ČESKÉ REPUBLIKY: Změny od roku 2017. *DůchodováReforma.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisteni/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplňkove-penzijni-sporeni/>

EVROPSKÁ KOMISE – Tisková zpráva: EU představuje plány pro přiměřené, spolehlivé a udržitelné důchody. *Europa.eu: European Commission* [online]. 2012 [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-140_cs.htm?locale=en

FINANCE.CZ: Současný český důchodový systém. In: *FINANCE.CZ* [online]. 2017 [cit. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/vse-o-duchodech/duchodove-systemy/soucasny-cesky-duchodovy-system/>

FINEXPERT.cz: Finanční gramotnost: Co to vlastně znamená? *FinExpert.cz* [online]. 2010 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/financni-gramotnost-co-to-vlastne-znamená>

HABÁŇ, Petr. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Druhý pilíř penzijní reformy skončil. Co se bude dít dál? *MPSV.CZ* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/23594/TZ_MPSV_-_Druhy_pilir_penzijni_reformy_skoncil.pdf

HUNGARIAN CENTRAL STATISTICAL OFFICE: (Központi Statisztikai Hivatal) Tables (STADAT) - Time series of annual data - Population, vital events. *KSH.hu* [online]. 2017 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: http://www.ksh.hu/stadat_annual_1

IDNES.CZ: Důležitá fakta o 2. pilíři, která by měl znát každý od plnoletosti. *IDNES.CZ* [online]. 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/dulezita-fakta-o-ii-duchodovem-piliri-dwt-/penze.aspx?c=A130121_104354_penze_sov

KUCHTA, Daniel. Maďarsko zestátní peníze na penze. *Investujeme.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/madarsko-zestatni-penize-na-penze/>

KUTÁLEK, Vladimír. MĚŠEC.CZ: Vyznejte se v důchodu: Jak funguje první pilíř důchodového systému? In: *MĚŠEC.CZ* [online]. 2013 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/vyznejte-se-v-duchodu-jak-funguje-prvni-pilir/>

KURZY.CZ: EUR průměrné kurzy 2014, historie kurzů měn. *KURZY.CZ* [online]. 2015 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/EUR-euro/2014/>

LABUDA, Tomáš. *Investujeme.cz: Slovenský důchodový systém v kostce* [online]. 2010 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/slovensky-duchodovy-system-v-kostce/>

LÉKO, István. Jak vypadá maďarský penzijní systém. *Česká pozice* [online]. 2011 [cit. 2016-06-26]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/jak-vypada-madarsky-penzijni-system-d7u-/tema.aspx?c=A110118_063049_pozice_3046

MAŠEK, František. Panevropský penzijní systém: zajímavá alternativa pro důchodovou reformu? In: *Peníze.cz* [online]. 2011 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/duchody/204366-panevropsky-penzijni-system-zajimava-alternativa-pro-duchodovou-reformu>

MATOUŠEK, Tomáš. PENÍZE.CZ: Penzijní systém ve Švédsku. *Peníze.cz* [online]. 2001 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/investice/14572-penzijni-system-ve-svedsku>

MERCER, AUSTRALIAN CENTRE FOR FINANCIAL STUDIES: Melbourne Mercer Global Pension Index. *MERCER.com* [online]. 2016 [cit. 2017-07-20]. Dostupné z: <https://www.mercer.com/content/dam/mercer/attachments/global/Retirement/gl-2016-mmmpi-impact-ageing-populations-full-report.pdf>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Důchodové pojištění. : *Popis systému* [online]. 2010 [cit. 2016-05-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/3>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Podmínky nároku na řádný starobní důchod (§ 29 zákona o důchodovém pojištění). In: *MPSV.CZ* [online]. 2011 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/618>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Druhy důchodů. In: *MPSV.CZ* [online]. 2017 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/druhy-duchodu.html>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Poslanci schválili I. etapu důchodové reformy. In: *MPSV.CZ* [online]. 2008 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5596>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Vláda schválila zásady třetí fáze důchodové reformy. In: *MPSV.CZ* [online]. 2009 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/6278>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Peníze zdědí vaši příbuzní. *MPSV.CZ* [online]. 2013 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/15432>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: II. pilíř - Důchodové spoření (ukončení). *MFČR.CZ* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: Souhrnné informace publikované Ministerstvem financí k III. pilíři penzijního systému - Penzijní připojištění pro účastníky transformovaných fondů a doplňkové penzijní spoření. *MFČR.CZ* [online]. 2013 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/iii-pilir-doplňkove-penzijni-sporeni-a-p/zakladni-informace>

MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY: Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření k 30.6.2017 včetně Komentáře. *MFČR.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-08-10]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/iii-pilir-doplnekove-penzijni-sporeni-a-p/vyvoj-penzijniho-pripojisteni/2017/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pri-29435>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *I. pilier – dôchodkové poistenie* [online]. 2017 [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/i-pilier-dochodkove-poistenie/>

NOVÁKOVÁ, Jolana. IDNES.CZ: Kdy, kam a kolik? Vše, co musíte vědět o sociálním pojištění. *IDNES.CZ* [online]. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: https://finance.idnes.cz/dane-socialni-pojisteni-podani-prehledu-cssz-fnu-/p_dane.aspx?c=A170324_143041_p_dane_kho

OECD: *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj* [online]. 2007 [cit. 2016-06-17]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/general/38406764.pdf>

PENÍZE.CZ: Druhý pilíř startuje. Jak se mu vede u sousedů? *Peníze.cz* [online]. 2013 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/duchody/247524-druhy-pilir-startuje-jak-se-mu-vede-u-sousedu>

PENZIJNÍ SPOLEČNOST ČESKÉ POJIŠŤOVNY: Rozdíly mezi starým a novým penzijním připojištěním. *PFČP.CZ* [online]. 2012 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <https://www.pfcp.cz/vse-o-penzich/klient/rozdily-mezi-starym-a-novym-penzijnim-pripojistenim.html>

RUDOLFOVÁ, Veronika a kol. Historie vývoje důchodového systému v ČR. In: *Duchodova-komise.cz* [online]. 2014 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: <http://duchodova-komise.cz/wp-content/uploads/2014/07/V.-Rudolfov%C3%A1-Historie-v%C3%BDvoje-d%C5%AFchodov%C3%A9ho-syst%C3%A9mu-v-%C4%8CR-%C4%8Derven-2014.pdf>

RYBOVÁ, Romana. *FinExpert: Strop pro důchodový věk schválen na 65 let* [online]. 2017 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: <http://www.e15.cz/finexpert/vydelavame/strop-pro-duchodovy-vek-schvalen-na-65-let-1333938>

SEZEMICKÝ, Jiří. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Aktuální stav II. etapy důchodové reformy. In: *MPSV.CZ* [online]. 2008 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5512/30062008.pdf>

STATISTISKA CENTRALBYRÅN STATISTICS SWEDEN: Population statistics. *SCB.SE* [online]. 2017 [cit. 2017-07-20]. Dostupné z: <http://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/population/population-composition/population-statistics/>

SVOBODA, Jakub. Za penzijní reformou stojí lobbisté, tvrdí vysokoškolský profesor. In: *Novinky.cz* [online]. 2011 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/finance/225310-za-penzijni-reformou-stoji-lobbiste-tvrdi-vysokoskolsky-profesor.html>

TOPKY.SK: *Pripravte sa na najhoršie: Nový dôchodkový systém je postrachom pre mladých Slovákov* [online]. 2016 [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: <http://www.topky.sk/cl/10/1540083/Pripravte-sa-na-najhorsie--Novy-dochodkovy-system-je-postrachom-pre-mladych-Slovakov>

TŮMA, Ondřej. *Peníze.cz: Očima expertů: Nákup nemovitosti jako nejlepší investice na stáří. Ano, či ne?* [online]. 2013 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/nakup-a-prodej-nemovitosti/250332-ocima-expertu-nakup-nemovitosti-jako-nejlepsi-investice-na-stari-ano-ci-ne>

VANĚK, Michal, Jana MAGNUSKOVÁ a Simona MATUŠKOVÁ. *EKONOMICKÁ REVUE - Central European Review of Economic Issues: Důchodový systém: klíčový pilíř sociální* [online]. Ostrava: VŠB-TU, 2010 [cit. 2016-06-20]. ISSN 1212-3951. Dostupné z: <https://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/cerei/cs/Papers/VOL13NUM02PAP03.pdf>

VLÁDA.CZ: Jaké jsou možnosti při volbě důchodového fondu? *Informační centrum vlády* [online]. 2014 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/duchodova-reforma/nejcastejsi-dotazy/#x105675>

VLKOVÁ, Jitka. *IDNES.cz/Ekonomika: Končí II. důchodový pilíř, lidé naspořili tři miliardy. Co s penězi bude?* [online]. 2015 [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: https://ekonomika.idnes.cz/druhy-pilir-penzijniho-sporeni-se-zacne-likvidovat-co-bude-s-penezi-11e-/ekonomika.aspx?c=A151125_171525_ekonomika_jvl

VOSTATEK, Jaroslav. *Fórum sociální politiky: Panevropský penzijní systém a česká reforma* [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2013, 7(4) [cit. 2017-01-31]. ISSN 1803-7488. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/FSP_2013-04.pdf

ZÁKON O DŮCHODOVÉM POJIŠTĚNÍ č. 155/1995 Sb.: Část čtvrtá starobní důchod, hlava první. *Kurzy.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://zakony.kurzy.cz/155-1995-zakon-o-duchodovem-pojisteni/cast-4/>

9 Seznam grafů, tabulek, příloh

Seznam grafů

Graf 1: Schéma výpočtu starobního důchodu

Graf 2: Příjmy pojistného na sociální zabezpečení a výdaje na důchodové pojištění v letech 2008-2015

Graf 3: Druhy bydlení v závislosti na věku občana a vyjádření podílu výdajů x čistým příjmům v roce 2015

Graf 4: Vývoj poskytnutých úvěrů a přijatých vkladů stavebního spoření v letech 2011- 2016

Graf 5: Věková struktura obyvatelstva ČR v letech 2007-2016

Graf 6: Vývoj věku naděje dožití v letech 2007-2016

Graf 7: Počet živě narozených dětí v letech 1989-2016

Graf 8: Vývoj počtu účastníků třetího pilíře v letech 2006 - 2. Q 2017

Graf 9: Počet živě narozených dětí v Maďarsku v letech 2007-2016

Graf 10: Počet občanů Maďarska ve věku 18-62 let průřezem let 1980-2017

Graf 11: Počet živě narozených dětí ve Švédsku v letech 2007-2016

Graf 12: Vývoj populace Švédska dle věkových kategorií v letech 2007-2016

Graf 13: Porovnání důchodových systémů vyspělých zemí Melbourn Mercer Global Pension indexem

Graf 14 : Souhrn ukazatelů a makroekonomických veličin vybraných zemí v porovnání s OECD v roce 2014

Graf 15: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Graf 16: Rozdělení respondentů dle věku

Graf 17: Rozdělení respondentů dle vzdělání

Graf 18: Rozdělení respondentů dle získaného statusu

Graf 19: Výše čistého příjmu respondentů

Graf 20: Vlastní spoření respondentů na důchod

Graf 21: Respondenti nespořící si na důchod s rozdělením dle věkového rozmezí

Graf 22: Forma spoření na důchod

Graf 23: Spořitelé penzijního připojištění a jejich další forma spoření

Graf 24: Podpora respondenta ve spoření zaměstnavatelem

Graf 25: Osvěta zabezpečení se na stáří
Graf 26: Získávání informací o změnách důchodového systému
Graf 27: Predikce zápočtu povinné doby od narození na důchod
Graf 28: Predikce garance úložek penzijního připojištění
Graf 29: Správa úspor penzijními společnostmi
Graf 30: Možnosti disponování s penězi spořenými na důchod
Graf 31: Spoření pro děti
Graf 32: Bezdětní respondenti s rozdělením dle věkového rozmezí
Graf 33: Respondenti spořící dětem s vazbou na jejich čistý příjem a výši měs. úložky
Graf 34: Způsoby spoření dětem
Graf 35: Výše spoření dětem od narození do plnoletosti
Graf 36: Výuka finanční gramotnosti na školách
Graf 37: Predikce plného výběru spoření v 18 letech z penzijního připojištění
Graf 38: Predikce podpory rodičů v důchodu jejich dětmi
Graf 39: Schopnost finančního zabezpečení rodičů v důchodu jejich dětmi
Graf 40: Současný stav důchodového účtu z pohledu respondentů
Graf 41: Rozhodnutí respondentů o spoření či nespoření na důchod dle vzdělání
Graf 42: Čistý příjem respondentů v závislosti na volbě méně či více výnosných forem spoření
Graf 43: Pohledová analýza průměrné mzdy s vazbou na příspěvky na důchod v letech 2000-2015

Seznam tabulek

Tabulka 1: Potřebná doba pojištění pro vznik nároku na starobní důchod
Tabulka 2: Alternativní varianta doby pojištění pro vznik nároku na starobní důchod
Tabulka 3: Přehled věku odchodu do důchodu u mužů a žen
Tabulka 4: Přehled vyplácených důchodů důchodového systému ČR do r. 2015
Tabulka 5: Přehled fondů dle úrovně rizika a odhadovaného výnosu
Tabulka 6: Přehled státních příspěvků a daňových zvýhodnění v letech 2012 - 2017
Tabulka 7: Základní charakteristika pěti pilířů Světové banky
Tabulka 8: Varianty směřovaného penzijního plánu

Tabulka 9: Primární nastavení odvodů do prvního a druhého pilíře maďarského penzijního systému

Tabulka 10: Příjmy pojistného na sociální zabezpečení a výdaje na důchodové pojištění v letech 2008-2016

Tabulka 11: Výpočet souhrnu ročních vyměřovacích základů pro 3. varianty hrubé mzdy

Tabulka 12: Výsledek výpočtu RVZ pro jednotlivé varianty

Tabulka 13: Výpočet důchodu první varianty při 10 tis. Kč hrubé mzdy

Tabulka 14: Výpočet důchodu druhé varianty při 15 tis. Kč hrubé mzdy

Tabulka 15: Výpočet důchodu třetí varianty při 35 tis. Kč hrubé mzdy

Tabulka 16: Porovnání odvodů na sociální zabezpečení do I. a II. pilíře

Tabulka 17: Vývoj průměrné měsíční úložky účastníků v letech 2006 - 2. Q 2017

Tabulka 18: Zhodnocení hospodaření fondů doplňkového penzijního spoření v roce 2016 a zhodnocení od vzniku fondů

Tabulka 19: Slovenský třípilířový důchodový systém od roku 2005

Tabulka 20: Komparace důchodového věku Slovenska a ČR v letech 2014, 2020 a po roce 2020

Tabulka 21: Porovnání poměru počtu obyvatel v roce 2016 a 2068 v rozmezí věku 18-62 let a 62 let a více

Tabulka 22: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému Slovenska a ČR v roce 2008 a 2014

Tabulka 23: Maďarský pětípilířový důchodový systém

Tabulka 24: Komparace důchodového věku Maďarska a ČR v letech 2014, 2020 a po roce 2020

Tabulka 25: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému Maďarska a ČR v roce 2008 a 2014

Tabulka 26: Německý třípilířový důchodový systém

Tabulka 27: Pokles poměru státní penze k čisté mzdě

Tabulka 28: Odvody na státní penzi v letech 1993, 2001, 2006 a 2007

Tabulka 29: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému v Německu v roce 2008 a 2014 a porovnání vývoje v ČR

Tabulka 30 : Výše důchodu v závislosti na věku odchodu do penze ve Švédsku

Tabulka 31: Komparace hlavních ukazatelů penzijního systému ve Švédsku v roce 2008 a 2014 a porovnání vývoje v ČR

Tabulka 32: Zdrojová data skutečných četností pro výpočet teoretických četností – vzdělání a rozhodnutí o spoření

Tabulka 33: Výpočet teoretických četností

Tabulka 34: Testovací kritérium – kontingenční tabulka výpočtu χ^2 testu

Tabulka 35: Zdrojová data skutečných četností pro výpočet teoretických četností – forma spoření a výše čistého příjmu

Tabulka 36: Výpočet teoretických četností

Tabulka 37: Testovací kritérium – kontingenční tabulka výpočtu χ^2 testu

Tabulka 38: Zdrojová data skutečných četností pro výpočet teoretických četností – věk a způsob získání informací o změnách důchodového systému

Tabulka 39: Výpočet teoretických četností

Tabulka 40: Testovací kritérium – kontingenční tabulka výpočtu χ^2 testu

Tabulka 41: a) Výpočet regresních koeficientů pro průměrnou výši mzdy v letech 2000-2015

Tabulka 42: b) Výpočet regresních koeficientů pro průměrnou výši důchodů v letech 2000-2015

Tabulka 43: Výpočet reziduí pro průměrnou mzdu a prům. výši důchodu

Tabulka 44: Příjmy a výdaje důchodového účtu při zachování stejné výše odvodu pro všechny poplatníky

Seznam příloh

Příloha 1: Tabulka 2: Alternativní varianta doby pojištění pro vznik nároku na starobní důchod

Příloha 2: Tabulka 3: Přehled věku odchodu do důchodu u mužů a žen

Příloha 3: Tabulka 11: Výpočet souhrnu ročních vyměřovacích základů pro 3. varianty hrubé mzdy

Příloha 4: Tabulka 43: Výpočet reziduí pro průměrnou mzdu a prům. výši důchodu

Příloha 5: Dotazník k praktické části diplomové práce - vzor

10 Přílohy

Příloha 1

Tabulka 2: Alternativní varianta doby pojištění pro vznik nároku na starobní důchod

Rok dosažení důchodového věku	Potřebná doba pro vznik nároku na důchod (v letech)	Potřebný věk
do konce r. 2009	15	65
2010	16	o 5 let vyšší než je důchodový věk muže stejného data narození
2011	17	o 5 let vyšší než je důchodový věk muže stejného data narození
2012	18	o 5 let vyšší než je důchodový věk muže stejného data narození
2013	19	o 5 let vyšší než je důchodový věk muže stejného data narození
od. zač. r. 2014	20	o 5 let vyšší než je důchodový věk muže stejného data narození

Zdroj: MPSV.CZ, 2011 [online]. [cit. 2017-02-02], vlastní zpracování

Příloha 2

Tabulka 3: Přehled věku odchodu do důchodu u mužů a žen (r = roky, m = měsíce)

Rok narození	mužů	žen bez dětí	žen s 1 dítětem	žen s 2 dětmi	žen s 3 či 4 dětmi	žen s 5 a více dětmi
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63+2mr	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Zdroj: CSSZ.CZ, 2016 [online]. [cit. 2017-02-02]

Příloha 3

Tabulka 11: Výpočet souhrnu ročních vyměřovacích základů pro 3. varianty hrubé mzdy

		1. VARIANTA		2. VARIANTA		3. VARIANTA		
ROK	koefficient nárůstu	roční hrubá mzda v Kč	hrubá mzda přepočte na koefficientem nárůstu v Kč	roční hrubá mzda v Kč	hrubá mzda přepočte na koefficientem nárůstu v Kč	roční hrubá mzda v Kč	hrubá mzda přepočte na koefficientem nárůstu v Kč	
1	1986	9,5248	120 000	1 142 976	180 000	1 714 464	420 000	4 000 416
2	1987	9,3296	120 000	1 119 552	180 000	1 679 328	420 000	3 918 432
3	1988	9,1216	120 000	1 094 592	180 000	1 641 888	420 000	3 831 072
4	1989	8,9058	120 000	1 068 696	180 000	1 603 044	420 000	3 740 436
5	1990	8,5914	120 000	1 030 968	180 000	1 546 452	420 000	3 608 388
6	1991	7,4450	120 000	893 400	180 000	1 340 100	420 000	3 126 900
7	1992	6,0791	120 000	729 492	180 000	1 094 238	420 000	2 553 222
8	1993	4,8533	120 000	582 396	180 000	873 594	420 000	2 038 386
9	1994	4,0939	120 000	491 268	180 000	736 902	420 000	1 719 438
10	1995	3,4546	120 000	414 552	180 000	621 828	420 000	1 450 932
11	1996	2,9177	120 000	350 124	180 000	525 186	420 000	1 225 434
12	1997	2,6394	120 000	316 728	180 000	475 092	420 000	1 108 548
13	1998	2,4144	120 000	289 728	180 000	434 592	420 000	1 014 048
14	1999	2,2308	120 000	267 696	180 000	401 544	420 000	936 936
15	2000	2,0928	120 000	251 136	180 000	376 704	420 000	878 976
16	2001	1,9284	120 000	231 408	180 000	347 112	420 000	809 928
17	2002	1,7969	120 000	215 628	180 000	323 442	420 000	754 698
18	2003	1,6835	120 000	202 020	180 000	303 030	420 000	707 070
19	2004	1,5788	120 000	189 456	180 000	284 184	420 000	663 096
20	2005	1,5010	120 000	180 120	180 000	270 180	420 000	630 420
21	2006	1,4080	120 000	168 960	180 000	253 440	420 000	591 360
22	2007	1,3114	120 000	157 368	180 000	236 052	420 000	550 788
23	2008	1,2127	120 000	145 524	180 000	218 286	420 000	509 334
24	2009	1,1719	120 000	140 628	180 000	210 942	420 000	492 198
25	2010	1,1511	120 000	138 132	180 000	207 198	420 000	483 462
26	2011	1,1251	120 000	135 012	180 000	202 518	420 000	472 542
27	2012	1,0899	120 000	130 788	180 000	196 182	420 000	457 758
28	2013	1,0899	120 000	130 788	180 000	196 182	420 000	457 758
29	2014	1,0711	120 000	128 532	180 000	192 798	420 000	449 862
30	2015	1,0396	120 000	124 752	180 000	187 128	420 000	436 632
31	2016	1	120 000	120 000	180 000	180 000	420 000	420 000
Σ ročních vyměřovacích základů			12 582 420		18 873 630		44 038 470	

Zdroj: Zákon č. 155/1995 Sb., vlastní zpracování

Příloha 4

Tabulka 43: Výpočet reziduí pro průměrnou mzdu a prům. výši důchodu

Rezidua pro prům. výši mzdy			Rezidua pro prům. výši důchodu		
Pozorování	Očekávaná Y	Rezidua	Pozorování	Očekávaná Y	Rezidua
1	13 954,65	-735,65	1	6 189,85	102,15
2	14 864,49	-486,49	2	6 560,99	247,01
3	15 774,34	-250,34	3	6 932,14	-99,14
4	16 684,19	-254,19	4	7 303,28	-228,28
5	17 594,04	-128,04	5	7 674,43	-404,43
6	18 503,88	-159,88	6	8 045,57	-301,57
7	19 413,73	132,27	7	8 416,72	-229,72
8	20 323,58	633,42	8	8 787,86	-40,86
9	21 233,42	1 358,58	9	9 159,01	478,99
10	22 143,27	1 200,73	10	9 530,16	514,84
11	23 053,12	810,88	11	9 901,30	236,70
12	23 962,96	492,04	12	10 272,45	294,55
13	24 872,81	194,19	13	10 643,59	149,41
14	25 782,66	-747,66	14	11 014,74	-29,74
15	26 692,51	-924,51	15	11 385,88	-295,88
16	27 602,35	-1 135,35	16	11 757,03	-394,03

Zdroj: vlastní zpracování, 2017

Příloha 5

DOTAZNÍK K PRAKTICKÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE - VZOR

TÉMA: DŮCHODOVÁ REFORMA ČESKÉ REPUBLIKY

V každé otázce zvolte prosím pouze jednu možnou variantu, kromě otázky č. 7 a 16.

1. Jakého jste pohlaví?

- Žena
- Muž

2. Jaký je Váš věk?

- 18 - 25
- 26 - 35
- 36 - 45
- 46 a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Střední odborné (výuční list)
- Středoškolské s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4. Jaký je Váš současný status?

- Zaměstnaný
- Podnikatel, OSVČ
- Nezaměstnaný
- Student
- Důchodce

5. Jaká je měsíční výše Vašeho čistého příjmu v Kč?

- Do 10 000
- 10 001 – 15 000
- 15 001 – 20 000
- 20 001 – 25 000
- 25 001 – 30 000
- 30 001 – více

6. Spoříte si sami na důchod?

- Ano
- Ne

7. V případě, že si spoříte, jakou formu spoření jste zvolili? (zvolte min.1, max 3 možné odpovědi)

- Penzijní připojištění
- Investice do nemovitosti
- Investice do cenných papírů, podílových listů
- Stavební spoření
- Pronájem
- Životní pojištění
- Spořicí účet

8. Přispívá Vám na penzijní připojištění nebo životní pojištění zaměstnavatel?

- Ano
- Ne

9. Uvítali byste celkově konstruktivnější osvětu na téma “Jak se zabezpečit na stáří?”

- Ano
- Ne

10. Jakým způsobem byste chtěli získávat informace o aktuálních změnách důchodového systému?

- Webové stránky nabízející kompletní poradenské služby, včetně aktualizace změn
- Finanční poradce
- Média formou spotů
- Přímé zjištění u finančních institucí

11. Očekáváte od penzijního připojištění, které je nastaveno od narození, že bude započítáno do povinné doby pojištění vzniku nároku na Váš starobní důchod?

- Ano
- Ne
- Nevím

12. Uvítali byste u penzijního připojištění minimální garanci vložených peněz?

- Ano
- Ne
- Nevím

13. Máte důvěru v soukromé penzijní společnosti v ČR a chtěli byste, aby v budoucnu opět po reformních krocích důchodového systému spravovaly úspory občanů?

- Ano
- Ne, uvítali bychom správu řízenou státem
- Ne, uvítali bychom garanci vkladů od státu

14. Který způsob disponování s penězi určenými na spoření, na důchod preferujete?

- Rozhodovat a disponovat se spořením - investicí sami
- Mít možnost volného výběru finančních prostředků
- Rozhodování a disponování nechat na finančních institucích

15. Spoříte svým dětem?

- Ano
- Ne
- Nemám děti

16. Jakou formou dětem spoříte? (zvolte min. 1, max. 2 možné odpovědi)

- Stavební spoření
- Penzijní připojištění
- Spořicí účet
- Domácí spoření do pokladničky
- Jiná forma, např. cenné papíry, apod.

17. Jakou výši měsíční úložky byste byli ochotni dětem od narození do 18 let spořit nebo spoříte?

- 100 - 200 Kč
- 201 - 400 Kč
- 401 - 600 Kč
- 601 – více

18. Mají Vaše děti ve škole výuku finanční gramotnosti?

- Ano, výuka se jeví jako dostačující
- Ano, ale výuka se jeví jako nedostačující
- Ne, ale chtěli bychom, aby tato výuka byla zařazena
- Ne, považujeme to za nedůležité
- Nemám děti školního věku

19. Pokud máte nebo byste měli nezletilé dítě, uvítali byste možnost penzijního připojištění od narození s možností výběru celé částky v 18 letech dítěte?

- Ano
- Ne

20. Uvítali byste možnost, kdyby děti, kterým jste spořili od narození, podporovaly v penzi např. 0,5% z jejich mzdy Vás?

- Ano
- Ne
- Nevím

21. Domníváte se, že vaše děti budou schopné Vás finančně zabezpečit ve vašem důchodovém věku?

- Ano
- Ne
- Nevím

22. Jaký je podle Vás v současné době v ČR stav příjmů na sociální pojištění a stav výdajů na důchod?

- Výše příjmů na sociální pojištění je rovna výši výdajů na důchody
- Výše příjmů na sociální pojištění je vyšší než výdaje na důchody (jsou vytvářeny rezervy)
- Výše příjmů na sociální pojištění je nižší než výdaje na důchody (důchody jsou financovány z jiných zdrojů)
- Nevím

Děkuji Vám za ochotu a čas, který jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku.